Закон Бізнес

№4 (1043), 21 — 27 СІЧНЯ 2012 Р. НАМ 20 РОКІВ! WWW.ZIB.COM.UA

АНОНС

ПЕРСПЕКТИВИ

Соборність у тіні виборів

Ніщо так не роз'єднує будь-яку країну, як вибори. Для України ця теза стала аксіомою починаючи з 2004 року. > СТОР. 2

У ФОКУСІ

Політеміграція в кримінальному розрізі

Кількість охочих сховатися від відповідальності за кордоном зростатиме. > СТОР. 3

СВЯТКУВАННЯ

Подяка за підтримку

«Господарники» привітали з ювілеєм одного з будівничих системи. > СТОР. 4

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

Втрати недочитаного законодавства

Найчастіше підставою повернення касаційних скарг є неправильна сплата судового збору. > СТОР. 5

РОЗРАХУНОК ЗБИТКІВ

Сумнівна формула

Відповідальність за самовільне використання підземних вод сьогодні порушує принципи розумності, справедливості, законності та верховенства права. > СТОР. 11

ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ

Узгодження економічної конкуренції

Закінчення присічного строку, незалежно від причин його пропуску, є підставою для відмови в позові про визнання недійсним рішення АМК та його органів. > СТОР. 12

ДОСЛІДЖЕННЯ

Декларація як міра стримання

Кожен третій бізнесмен в Україні торік став жертвою «економічних» злочинців і хабарників. Але спеціалісти прогнозують, що в цьому році ситуація може трохи покращитись. > СТОР. 14

УДОСКОНАЛЕННЯ

Задля стабільності правовідносин

Незалежно від поважності причини пропуску строку суд відмовляє у відкритті провадження, якщо скарга суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту набрання рішенням законної сили. > СТОР. 17

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ

Про те, чи важко з «господарника» перекваліфікуватися на «адміністративника» та які проблеми адмінсудів потребують негайного вирішення, кореспондентці «ЗіБ» розповів нещодавно призначений голова Вищого адміністративного суду Ігор ТЕМКІЖЕВ.

КАДРИ

Кандидати зі знаком якості

У Вищій раді юстиції задоволені рівнем підготовки майбутніх суддів

> СТОР.6

РОБОЧА ГРУПА

Апробація спецперевірки

ВККС усуне недоліки, виявлені в процедурі добору кандидатів на посаду судді

МАРИНА ЗАКАБЛУК

На перший погляд здається, що в процедурі добору охочих одягти мантії немає підводних каменів. Проте перший відбір кандидатів, проведений у травні — грудні 2011-го, показав: недоліки є і їх багато. Тому Вища кваліфікаційна комісія суддів узялася за їх виправлення.

11 січня голова постійно діючого органу Ігор Самсін розпорядився створити робочу групу щодо вдосконалення процедури добору претендентів, аби вона виробила єдиний підхід. На першому засіданні робочої групи вирішили поговорити про спеціальну перевірку потенційних служителів Феміди, передбачену законом «Про судоустрій і статус суддів».

«Процедура добору суддів — об'єктивна, тому що проводиться анонімно. ВККС не впливає на виявлення теоретичних та практичних знань кандидатів. Ми впливаємо лише на виявлення їхніх моральних та етичних якостей», — зауважив І.Самсін.

За іронією долі, саме «ревізія» особистих якостей стала причиною позовів кількох охочих одягти мантії до Вищого адмінсуду «про визнання протиправними дій комісії та про визнання незаконними її рішень». А вся справа в тому, що «кваліфікаційники» не допустили до участі в конкурсі кандидатів, стосовно яких спеціальна перевірка не була завершена.

Тому ВККС вирішила: потрібно негайно розробити документ, в якому були б розписані всі нюанси проведення «ревізії», аби в майбутньому остання не ставала каменем спотикання постійно діючого органу на шляху до відбору тих, хто гідний виголошувати рішення іменем України.

Керівник проекту USAID «Україна: справедливе правосуддя» Девід Вон завжди готовий підтримувати ВККС.

«Головна мета закону «Про судоустрій і статус суддів» — привести в суддівський корпус професіоналів. Але не потрібно забувати й про моральні якості кандидатів. На це й направлена спецперевірка. Ми так влаштовані, що говоримо про себе лише ту правду, яка подобається й «зручна» для нас», — зазначив представник ВККС Віктор Мікулін.

Присутні погодилися, що перевірка особистих якостей претендентів — невід'ємна частина процесу відбору. Також, на їхню думку, крім анонімного тестування, складення кваліфіспиту, потенційні служителі Феміди повинні проходити психологічне тестування або ж перевірку на детекторі брехні. Це допоможе «відфільтрувати» нечесних кандидатів.

ПЕРИПЕТІЇ

Останнє попередження

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Вища кваліфікаційна комісія суддів провела перше в цьому році засідання. У порядку денному були питання про надання рекомендацій служителям Феміди та про притягнення до дисциплінарної відповідальності. «Кваліфікаційники» розглянули 300 скарг на дії суддів, а 15 володарям мантій надали «перепустки» на посади безстроково.

Випробування на витривалість

18 січня стало днем відкриття «кваліфікаційного сезону-2012». Попереднє засідання відбулося ще 21 грудня 2011 року. Відпочивши й набравшись сил, комісія з 10-ї ранку майже до 6-ї вечора вирішувала долі багатьох суддів. До речі, перше в цьому році засідання стало випробовуванням на витривалість і стійкість: чи вистачить у суддів й скаржників терпіння дочекатися розгляду питання і чи готові вони простояти під дверима не одну годину, чекаючи, коли їх нарешті запросять до зали.

Одному зі скаржників терпець таки урвався, і він почав нарікати, мовляв, його викликали на 9-у год., а змушують чекати вже 2 год. «Хіба так можна? Це ж несерйозно!» — бідкався чоловік. Виявилося, що він приїхав скаржитися на дії Сергія Остапчика, котрий працював у Червонозаводському райсуді м.Харкова (нині — суддя Апеляційного суду Харківської області).

Через деякий час чоловік самотужки «прорвав» «кваліфікаційну блокаду». «Добре, що тут є преса. Нехай мене почують! — заявив скаржник, зайшовши до зали без дозволу. — Шановні, в мене о 12-ій потяг додому (на годиннику було вже 11.45. — **Авт.**). На інший грошей немає».

«Не варто заходити на засідання так, наче ви — король», — дорікнув йому заступник голови комісії Микола Пінчук. Після того як скаржник попросив вибачення, «кваліфікаційник» пообіцяв, що ВККС візьме його прохання до уваги, і згодом наполегливого чоловіка викликали. «Поясню вам, що комісія дотримується певного порядку: спочатку розглядає питання безстрокового призначення суддів, а потім, у порядку черговості, скарги. У мене є інформація, що ви відкликаєте свою скаргу», — зауважив М.Пінчук.

> Закінчення на стор.6

ОБГОВОРЮЄМО ПРОЕКТ

Процесуальне прискорення

ВАЛЕНТИН БОГУНОВ,
юрист

На сьогодні проект Кримінального процесуального кодексу є першочерговим, тому його ухвалення в цілому намічено на кінець лютого, а набрання чинності — на осінь цього року. Але працювати в прискореному режимі доведеться не тільки депутатам. Зовсім скоро слідчі, прокурори й судді керуватимуться новими строками кримінального провадження.

Принципові положення

Якщо в чинному КПК розумні строки згадуються лише як міра обмеження часу на ознайомлення сторони захисту з кримінальною справою (ст.218), то в проекті нового кодексу це вже самостійний принцип кримінального провадження й гарантія забезпечення доступу до правосуддя (ст.7).

Так, згідно з ст.21 проекту кожному гарантується право на справедливий розгляд і вирішення справи в розумні строки.

> Закінчення на стор.4

2 Новини і коментарі
4 Судова влада
8 Фотофакт
10 Законодавча влада
12 Судова практика
14 Іменем закону
15 Міжнародне право
16 Weekend
17 Документ

61018
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС
Оформити передплату на газету «Закон Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України

ЦІНА ДОГОВІРНА
4 820105 830014

ВІТАЄМО!

ВСЕВОЛОД БОРОДІН
24 січня, 49 років

Член Комітету ВР з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат VI скликання.

ДМИТРО ШЛЕМКО
24 січня, 62 роки

Член Комітету ВР з питань економічної політики, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

АНДРІЙ ПІНЧУК
26 січня, 32 роки

Голова підкомітету Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції Партії регіонів, народний депутат V та VI скликань.

ВАЛЕРІЙ БЕВЗ
27 січня, 59 років

Голова Комітету ВР з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, представник фракції КПУ, народний депутат VI скликання.

РУСЛАН БОГДАН
28 січня, 40 років

Член Комітету ВР з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, позафракційний, народний депутат V та VI скликань.

МИКОЛА ПОТАПЧУК
30 січня, 63 роки

Член Комітету ВР з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат VI скликання.

КАДРИ

Президент знайшов слабку ланку

Відставка міністра фінансів дала старт перестановкам в Уряді?

КСЕНІЯ СОКУЛЬСЬКА,
«Подробиці»

Ще восени Президент заявив міністрам, що той, хто не справляється з реформами, може бути вільний. І ось уже це втілено на практиці: 18 січня свою посаду залишив глава Мінфіну. А крісло, що звільнилося в результаті добровільно-показової відставки, зайняв колишній голова СБУ Валерій Хорошковський.

Довга відставка

Федір Ярошенко — один зі старожилів Кабінету Міністрів Миколи Азарова. Специфіка посади та сфера відповідальності сприяли тому, що міністр фінансів регулярно ставав об'єктом критики з боку Президента. «Беріть на себе відповідальність, не перекладайте її на Прем'єр-міністра і не показуйте пальцем. Зрозуміло це чи ні?» — волав до нього Віктор Янукович у квітні 2011-го, коментуючи ситуацію зі взаємодією Мінфіну й регіонів. «Завдяки» подібним заявам звільнення міністра експерти досить упевнено прогнозували спочатку навесні 2011 року, а потім восени — після того, як на початку вересня гарант нагадав Ф.Ярошенку: «Не грайтеся зі мною, я вас багато разів попереджав».

Новий привід ще серйозніше задуматися про майбутнє перманентно «напівопального» міністра дала серйозна комплексна перевірка діяльності Мінфіну, затіяна восени. Та все ж у жовтні Ф.Ярошенку вдалося втриматися на посаді — не виключено, що завдяки неприховуваному заступництву М.Азарова, який відмовився міняти коней на переправі. «У країні йде бюджетний процес. 24 жовтня в Україну приїжджає місія МВФ. Постійно відбуваються спекуляції, того замінити, цього замінити. Але хто займається такими речами?» — обурювався через кадрові «спекуляції» Прем'єр. Хоч як би там було, Ф.Ярошенко залишився на посаді.

Робити кадрові висновки в грудні, як було обіцяно, В.Янукович не став. Імовірно доленосне спільне засідання Кабінету Міністрів і Комітету з економічних реформ відбулося тільки 11 січня. У новому році листопадова ситуація повторилась у загальних рисах. Президент ще жорсткіше висловився з приводу невиконання покладених на Кабмін завдань з реалізації реформ і знову запропонував міністрам задуматися про свою відповідність посадам. «Я відверто скажу, що ті міністри, яких не задовольняють ті умови, при яких ви працюєте, повинні самостійно написати заяви й піти у відставку. Не потрібно чекати, щоб ми вам допомагали», — заявив Віктор Федорович.

Через тиждень перший, котрий «не потребує допомоги», все-таки з'явився. «Порадившись із Прем'єр-міністром, я попросив Президента звільнити мене з посади міністра фінансів за власним бажанням. Глава держави підтримав мою пропозицію. Я написав заяву за власним бажанням», — розповів Федір Олексійович після зустрічі з В.Януковичем. При цьому вже екс-міністр уточнив, що є прихильником «реформаторського курсу» Президента й побічно підтвердив версію про те, що «не справився», коли розповів про свою готовність просити главу держави про «нову ділянку робіт» після якогось «відновлення форми».

Глава Кабміну відставку свого давнього соратника пообіцяв прокоментувати 20 січня в ході звітної прес-конференції. Зате в політикумі відставка Ф.Ярошенка й подальше призначення В.Хорошковського вже викликали помітне пожвавлення.

Перший на виліт?

З урахуванням подій, що відбуваються, обгрунтувати відставку Ф.Ярошенка нескладно. «Гальмування з імплементацією реформ» (користуючись одним з формулювань Президента) — претензія обтічна й багатозначна. Але в принципі саме міністрові фінансів можна поставити в провину багато чого: і «соціальні» проблеми бюджету, які глава держави недавно пообіцяв подолати найближчим часом, і деякі ускладнення з реалізацією великого плану «Дерегуляцію — в маси», і не настільки благополучну, як того хотілося б, реалізацію вже проведених реформ.

Так, останнім часом, регулярній критиці з боку глави держави піддається перебіг податкової реформи, стосовно якої гарант не може «бути до кінця впевненим, що зробили все, що потрібно». «Якщо ми подивимося на скарги, які йдуть з регіонів, на що скаржаться сьогодні представники бізнесу або платники податків? На надмірний тиск. І це питання нівелює практично всю підготовчу роботу, яку ми проводили щодо податкової реформи. Незважаючи на те що ми прийняли Податковий кодекс, ми багато питань не врегулювали», — нарікав В.Янукович. На думку фахівців, саме Ф.Ярошенко може опинитися одним з головних «відповідачів» з питання: чому податкова реформа спрацювала не зовсім так, як планувалося?

Багато політологів вважають, що звільнення глави Мінфіну — це серйозний удар по позиціях М.Азарова (якщо не ознака неодмінного звільнення його самого). При цьому одна частина фахівців допускала, що звільнення Ф.Ярошенка може свідчити про протистояння між Кабміном і Нацбанком, інша — прогнозувала зміцнення інших груп впливу всередині Партії регіонів.

Як наслідок, того ж дня, 18 січня, Мінфін очолив один з традиційних претендентів на це крісло — тепер уже екс-голова СБУ В.Хорошковський, ім'я якого часто пов'язують з «навкологазовою» групою Бойка — Фірташа — Льовочкіна. Проте деякі експерти вважають, що стосунки з нинішнім Прем'єром у новоспеченого міністра можуть складатися непросто. «Можливо, Хорошковському вдалося довести Президентові, що він буде нейтральним міністром», — допускає політолог Віктор Небоженко. Схожої думки дотримуються й в опозиції.

Ситуація, що склалася, прикметна якраз тим, що відставку Ф.Ярошенка мало хто оцінює як одноразову ініціативу. На думку багатьох політологів, кадрової стабільності найближче майбутнє не обіцяє. Інтригу з ходу забезпечило місце голови СБУ, що звільнилось (експерти взялися називати можливих кандидатів на цю посаду, почавши з першого заступника Генпрокурора Рената Кузьміна та, з посиланням на джерела в Кабміні, раніше першого заступника самого В.Хорошковського Володимира Рокитського).

Якщо основним завданням є підвищення популярності влади й радикальне очищення «іміджу» реформ — нові звільнення в Кабміні не примусять себе довго чекати (вже нині фахівці знову згадують про стабільно критикованих міністрів освіти, охорони здоров'я, оборони). Проте якщо мова йде й про горезвісний великий переділ влади, кадрових змін, швидше за все, теж не уникнути.

ПЕРСПЕКТИВИ

Соборність у тіні виборів

Доки політики домагатимуться особистої перемоги за будь-яку ціну, країна приречена на роз'єднання

ЛЕВ СЕМИШОЦЬКИЙ

Ніщо так не роз'єднує будь-яку країну, як вибори. Для України ця теза стала аксіомою починаючи з 2004 року. І кожні нові перегони поглиблюють провалля між прихильниками політичних лідерів, які на момент виборів представляють владу або опонують їй. Тому День соборності України з кожним роком утрачає дещицю свого призначення як свята об'єднання країни, а стає лише приводом для чергових протистоянь.

Кампанія на випередження

Після виступів політиків у постноворічних ток-шоу стало очевидно, що виборча кампанія в Україні неофіційно вже стартувала. Навіть намагання політиків пояснити свою позицію виключно піклуванням про інтереси держави не стає ширмою, за якою можна було б приховати агітаційні мотиви. Про що б не велася дискусія — газові контракти з Росією, європейський вектор чи здоров'я «єдиної в країні ув'язненої», опозиція гіпертрофує прорахунки влади, а остання нагадує про ще більші помилки влади попередньої.

Здавалося б, така благодатна тема для об'єднання, як перемовини в Москві щодо перегляду ціни на блакитне паливо, і та неодмінно спричиняє дискусію, хто винен у тому, що ми нині платимо «Газпрому» найбільшу з-поміж усіх європейських країн ціну. Причому обидві сторони доводять, що діяли, діють і будуть діяти тільки в інтересах простих українців. Гасла вочевидь праведні, а результати…

Заради справедливості можна згадати Універсал національної єдності — єдиний документ, в якому бодай на папері політичні супротивники задекларували спільні цілі, досягнення яких допоможе об'єднати країну. Проте декларація про спільні наміри не перетворилася на звіт про спільні досягнення: поділивши портфелі, підписанти універсалу про нього доволі швидко забули. А сам документ сприяв збагаченню фольклору та породив приводи для жартів.

Поява чогось схожого після жовтневих виборів так само малоймовірна, як визнання їх результатів тими, хто не потрапить до наступного складу парламенту або залишиться в ньому в меншості. Нереальним буде пошук політичних компромісів і з огляду на те, наскільки важко йде сьогодні об'єднавчий процес на опозиційному фронті: лідерів багато, але жоден не хоче працюватиме «на дядю» (чи «тьотю»), а тим більше — втратити хай і незначущу, та все ж почесну посаду голови партії. Урешті-решт власну невдачу завжди можна списати на упереджений закон чи високу прохідну «планку», підступи влади чи несвідомість українців, ніж на низький рівень довіри до себе у виборців (які б райдужні цифри не вимальовувалися в попередніх рейтингах). Та й до останнього жеврітиме надія на перемогу бодай в одному, підібраному під лідера певної партії, окрузі. Та й про яку соборність країни можна говорити, коли на кону — 5 років власної долі?!

На кожному політичному мітингу ми так чи інакше опиняємося по той чи інший бік барикад.

До речі, ще не встигли фахівці дослідити норми новоспеченого закону про вибори-2012 (саме так, оскільки вже стало традицією перелицьовувати правила гри до чергових виборів), як у парламенті заговорили про його коригування. Звісно, аби «посилити», «покращити» та «вдосконалити» процес, а насправді — щоби забезпечити собі більше шансів залишитися якщо не при владі, то біля неї.

Вітер із Заходу

На минулому тижні в Європі відбулася знакова заміна: президент Європарламенту Єжі Бузек передав портфель Мартіну Шульцу. Якщо перший не приховував своїх симпатій до опозиційного ВО «Батьківщина» та особисто до її лідера, то соціалісти М.Шульца більше схиляються до співпраці з «регіоналами». Хоча це не обіцяє повороту на 180° у європейській політиці стосовно України. Адже антична максима «Поділяй і володарюй» з'явилася й успішно застосовувалася саме на теренах Старого світу.

Тож не дивно, що від Заходу останні півроку тільки й чути один меседж: європейські перспективи України залежать від прозорості майбутніх виборів і… від участі в них Юлії Тимошенко. Тобто викриття фальсифікацій перекреслить наші надії на відчинені двері до Старого світу. Проте не буде помилкою припустити, що за будь-якого результату жовтневого голосування звинувачень у фальсифікаціях не оминути. Оскільки право на оцінку чесності процедур належить опозиції, саме вона й намагатиметься переконати європейських спостерігачів, що влада вкрала в неї 5 (10, 15…)% голосів чи 5 (10, 15…) мандатів у мажоритарних округах. Довести зворотне вкрай складно, якщо не неможливо. Адже за 7 останніх років у нашій свідомості, не без допомоги тих самих політиків, закарбувалося, що чесно отримати представницький мандат неможливо.

Важко припустити й те, що буде знайдено конституційний шлях до списків кандидатів для засуджених осіб. Отже, будуть і ті, хто доводитиме, що за участі певних персон їхній результат був би в 10 разів кращим. Це, своєю чергою, дозволить прихильникам Ю.Тимошенко й надалі закликати колег у Європарламенті до більш рішучих санкцій стосовно Києва. І не матиме особливого значення, які висновки щодо прозорості виборів зроблять міжнародні спостерігачі: хоч відеокамери став на кожній дільниці!

Урешті-решт політтехнологам не вперше послуговуватися правилом: на чужі фальсифікації сподівайся, але й сам гав не лови. Тож, перефразовуючи відомий вислів, не важливо, за якою процедурою голосують, головне — хто дає оцінку. І «мирової нічиєї» тут бути не може, а отже, не може бути й об'єднання після виборів. Навпаки, перетягування симпатій Європи на свій бік обернеться ще більшими антипатіями всередині країни.

П'ята колона власного творіння

Перший тривожний дзвінок уже пролунав: незадовго до святкування Дня соборності України з'явилося повідомлення, ніби Вищий адміністративний суд відкрив шлях до скасування Конституції Автономної Республіки Крим 1998 року. І хоча ухвала ВАС містить не такі вже й сенсаційні висновки, окремі ЗМІ поквапилися підлити оливи у вогонь.

Насправді ж у касаційній інстанції лише не погодилися з відмовою Окружного адмінсуду АР Крим розглянути по суті скаргу на правомірність ухвалення кримського основного закону. Хоча очевидно, що суд першої інстанції не скасує саму Конституцію АРК, галасу цей процес наробить. Адже не виключено, що заради додаткових голосів окремі кандидати обіцятимуть відновити дію Конституції Республіки Крим зразка 1992 року. (Нагадаємо, що в тому документі, прийнятому парламентом півострова, Крим називався самостійною державою, яка перебуває з Україною в конфедеративних відносинах). І здобуватимуть тим більше прихильників цієї ідеї, чим частіше політики доводитимуть з екранів, що порівняно з Європою ми живемо в дуже убогій та нікчемній країні.

Тож не зовнішні чинники — чи то у вигляді економічного (газового), чи іншого (з боку європарламенту) тиску — становлять загрозу незалежності та соборності нашої держави. Саме ми, українці, є тією п'ятою колоною, яка весь час не вдоволена умовами, в яких живе, і свідомо чи несвідомо робить усе, аби власна держава виконувала роль неуспішного учня, якому дають запотиличники іноземні вчителі.

Так, не вибори самі по собі роз'єднують нас. Роз'єднує нестримне бажання політиків залишатися при владі за будь-яку ціну. І головне, щоб історія початку минулого століття не повторилася на початку сторіччя нинішнього. Аби на наших теренах замість одного Дня соборності України ніколи не святкували два дні незалежності…

ОПИТУВАННЯ «ЗОБ»

Що сьогодні роз'єднує Україну?

ОЛЕСЬ ДОНІЙ,
«НУНС»:

— Основна проблема — це недостатній рівень культури нації, в тому числі й політичної. Якби він був більш високим, очевидно, що значна частина населення змогла би навчитися демократії, вивчити українську мову й позбутися корупції.

ОЛЕКСАНДР ГОЛУБ,
КПУ:

— Роз'єднує багато чинників, але, на мою думку, головний — соціальний, який фактично поділяє людей на тих, хто має перспективу, і тих, хто її не має і не може мати, виходячи зі свого соціального статусу.

ВЛАДИСЛАВ ЛУК'ЯНОВ,
ПР:

— Для того щоб відповісти на це запитання, на мою думку, потрібно йти від зворотного, тобто, що сьогодні може об'єднати Україну. Я вважаю, що об'єднати може достаток. Але не лише певні економічні фактори, також необхідне розуміння того, що ми одна держава, у нас спільні інтереси. Потрібно відійти від конфліктів та розбрату, натомість виховувати свою спільну культуру.

ОЛЕГ ЗАРУБІНСЬКИЙ,
НП:

— Нічого не роз'єднує. Це все міфи. Причому їх поширюють політики, щоб таким чином акумулювати електорат, а не пересічні громадяни. Останніх нічого не роз'єднує. Тому з такими міфами потрібно якнайшвидше покінчити.

МИХАЙЛО ЧЕЧЕТОВ,
ПР:

— Суспільство роз'єднує недалекоглядність і непатріотичність опозиції. Для того щоб нам здійснити успішну модернізацію країни, потрібна консолідація суспільства та політична стабільність. Але, на жаль, опозиція намагається все зруйнувати. Тому на наступних виборах потрібно, щоб на зміну непатріотичній опозиції прийшли справжні патріоти.

Записала ТЕТЯНА КУЛАГІНА

КРУГЛИЙ СТІЛ

Кодекс очима європейців

Рада Європи та Адміністрація Президента планують обговорити за круглим столом проект вітчизняного Кримінального процесуального кодексу крізь призму експертного висновку євроорганізації.

Під час круглого столу, який заплановано на 23 січня цього року, відбудеться презентація та обговорення проекту КПК, внесеного Президентом до парламенту 13 січня цього року. Проект кодексу було підготовлено за результатами опрацювання рекомендацій і пропозицій, викладених в експертному висновку РЄ. Якщо депутати оперативно розглянуть документ, уже на початку весни глава держави зможе його підписати.

Участь у заході візьмуть керівники офісу Ради Європи в Києві, експерти цієї організації, котрі готували висновок щодо проекту кодексу, а також представники інших міжнародних структур, органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Про результати обговорення та рекомендації, висловлені вітчизняними й іноземними експертами, читайте в наступному числі «ЗіБ».

ПРОЕКТ

Шефенів схвалили

Експерти Ради Європи у своєму висновку про проект Кримінального процесуального кодексу позитивно оцінили включення до нього інституту суду присяжних і відзначили, що обрана його модель цілком відповідає вимогам Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Українські присяжні продовжать багатовікову традицію німецьких шефенів, які вперше стали засідати ще при Карлі Великому.

Як зазначив кандидат юридичних наук, головний консультант головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Борис Малишев, у проекті Кримінального процесуального кодексу, який був внесений Президентом до Верховної Ради, передбачено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого може здійснюватися судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних.

Проектом кодексу фактично запроваджується модель суду шефенів, який є різновидом суду присяжних. На відміну від класичного (англо-американського) суду присяжних, у суді шефенів присяжні розглядають справи разом з професійними суддями, маючи з ними практично однаковий обсяг процесуальних прав. Класичний суд присяжних є відокремленою від складу суду колегією, призначення якої — вирішення питання про винуватість або невинуватість особи. Натомість суд шефенів передбачає участь присяжних у всіх стадіях судового процесу, включаючи ухвалення вироку.

Показово, що Болгарія, Естонія, Литва, Польща, Словаччина, Угорщина, Хорватія, Чехія при переході до демократичного способу правління не передбачили законодавством суду присяжних у його класичному варіанті.

Після того, коли у XX столітті багато європейських держав або взагалі відмовилися від суду присяжних, або перетворили його на суд шефенів, класичний варіант суду присяжних було запроваджено лише Російською Федерацією (1993 р.) та Іспанією (1995 р.).

Суд шефенів є доволі поширеним у країнах сучасної Європи. Так, він діє в кримінальному процесі Німеччини (у складі 3 суддів та 2 присяжних), Франції (3 суддів та 9 присяжних), Греції (3 суддів та 5 присяжних), Австрії (2 суддів та 2 присяжних), Швеції (3 або 4 суддів та 2 або 3 присяжних) тощо.

РЕЗОНАНС

Тимошенко позбавили справи

Декриміналізація скоротила кількість обвинувачень, висунутих правоохоронцями Юлії Тимошенко. «Справу ЄЕСУ» за одним з епізодів закрито.

«Під час розслідування справи встановлено, що одним із способів розкрадання бюджетних коштів було впровадження фінансової схеми приховування валютної виручки і створення документальної видимості розрахунків за товарно-матеріальні цінності офшорними компаніями з корпорацією «ЄЕСУ», — повідомляє Служба безпеки. У зв'язку з тим, що 17 січня набув чинності закон, яким декриміналізовані деякі статті Кримінального кодексу, зокрема ст.207, «кримінальну справу за обвинуваченням Тимошенко в частині організації приховування валютної виручки закрито. Розслідування справи за іншими епізодами злочинної діяльності Тимошенко Ю.В. продовжується».

СБУ також відзначає, що у зв'язку з перебуванням Ю.Тимошенко в Качанівській виправній колонії, «справу «ЄЕСУ» направлено в слідчий відділ УСБУ в Харківській області.

Як відомо, Ю.Тимошенко обвинувачують у приховуванні валютної виручки, організації неодноразового ухилення від сплати податків на загальну суму понад 16 млн грн., розкраданні й замаху на розкрадання бюджетних коштів шляхом незаконного відшкодування понад 25 млн грн. ПДВ, службовому підробленні й замаху на розтрату чужого майна — коштів державного бюджету на суму $405,5 млн.

У цілому, за інформацією першого заступника Генерального прокурора Рената Кузьміна, стосовно екс-прем'єра Ю.Тимошенко порушено 10 кримінальних справ. Одну з них вже розглянули дві судові інстанції, 6 — розслідуються Державною податковою службою, 3 — ГПУ.

У ФОКУСІ

Політеміграція в кримінальному розрізі

Кількість охочих сховатися від відповідальності за кордоном зростатиме

ЮЛІЯ КІМ

В Україні — нова хвиля політичної еміграції. Слідом за екс-головою Харківської облдержадміністрації Арсеном Аваковим вимушено відправився «шукати щастя» в заморських краях і Олександр Тимошенко. Можна пригадати й інших утікачів — Богдана Данилишина, Михайла Поживанова. Хто ж вони, нові українські політбіженці, і чим відрізняються від тих, хто виїжджав з країни у 2005-му, після «помаранчевої революції»?

При Вікторі Ющенку політеміграція була масовішою, але Арсен Аваков тоді виїжджати нікуди не збирався.

Арсен Аваков

Колишній голова Харківської обласної державної адміністрації, лідер Харківської обласної організації Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» А.Аваков емігрував якось дуже непомітно: тільки недавно з'ясувалося, що він ось уже кілька місяців перебуває за кордоном. За словами заступника голови облорганізації «Батьківщини» Валерія Дудка, виїхати з країни екс-губернаторові порадили товариші по партії — після обшуку, проведеного в нього влітку й арешту трьох людей, котрі працювали в його структурі. Востаннє А.Авакова бачили в Україні восени минулого року.

Літні обшуки в офісах підконтрольних екс-губернаторові фірм були тільки першою ластівкою. На початку січня цього року прокуратура Харківської області порушила кримінальну справу стосовно службових осіб Харківської облдержадміністрації та Головного управління Держкомзему в Харківській області — мова йде про незаконне виділення 55 га землі в Пісочині. Підписував держакт на землю саме екс-голова облдержадміністрації. Але сам А.Аваков уже заявив, що справу порушено не стосовно нього, а за фактом.

Проте повертатися на батьківщину екс-губернатор не поспішає. Де він ховається — невідомо, одні джерела називають Італію, інші — Швейцарію.

Олександр Тимошенко

О.Тимошенко вирішив підтримувати свою опальну дружину здалеку — недавно він отримав політичний притулок у Чехії. Причому, за словами глави чеського МВС Яна Кубіци, звернувся чоловік Юлії Володимирівни з такою заявою ще кілька місяців тому. На думку адвоката лідера БЮТ Сергія Власенка, Олександр Геннадійович прийняв рішення про еміграцію, щоб «мінімізувати вплив влади» на Юлію Володимирівну через її сім'ю.

Втім, не варто забувати, що О.Тимошенко — тертий калач і має за плечима багатий досвід кримінальних переслідувань. Він точно розумів, що прокуратура може знову пригадати про його старі гріхи, адже чоловік Юлії Володимирівни був одним з головних фігурантів «справи «ЄЕСУ», і не приведи Господи, міг знову перетворитися на обвинуваченого. Тим паче що ще в жовтні ГПУ заявила про свій намір притягнути до відповідальності двох інших фігурантів «справи «ЄЕСУ»: свекра Юлії Володимирівни Геннадія Тимошенка і колишнього головного бухгалтера корпорації Антоніну Болюру. Отже, швидше за все, мотивом еміграції було передусім бажання убезпечити себе.

Складається враження, що шляхи для відступу були підготовлені заздалегідь: у Чехії на ім'я О.Тимошенка зареєстрована фірма, а в елітному передмісті Праги в його розпорядженні — триповерховий особняк.

Богдан Данилишин

О.Тимошенко в Чехії не самотній. Він уже встиг зустрітися в екс-міністром економіки України Б.Данилишиним, який отримав політичний притулок у Чехії минулого року.

Нагадаємо: у серпні 2011-го Б.Данилишина оголосили в міжнародний розшук за обвинуваченням у заподіянні державі збитків на 13,9 млн грн. через державні закупівлі в одного учасника. На початку вересня екс-міністр заявляв, що вважає себе невинуватим і планує повернутися в Україну. Інтерпол затримав його 18 жовтня в Чехії під час звернення по допомогу до лікувального закладу. Попри вимогу української сторони й надані матеріали, в екстрадиції Б.Данилишина було відмовлено.

Колишній міністр, як і О.Тимошенко, зайнявся в Чехії політичною діяльністю. За його словами, він також співпрацює з міжнародними організаціями, які збираються спостерігати за виборами в Україні.

Михайло Поживанов

Минулого року пішов у мандри екс-голова Держкомрезерву М.Поживанов, після того, як головне слідче управління СБУ порушило стосовно нього кримінальну справу. Колишньому чиновникові пред'явили обвинувачення за ч.5 ст.191 Кримінального кодексу в рамках розслідування справ, порушених за фактами розкрадання на суму понад 7 млрд грн. Порушення виявили міжнародні аудиторські компанії під час перевірки використання Урядом України бюджетних коштів у 2008—2009 роках і I кварталі 2010-го. М.Поживанову інкримінували розкрадання державних коштів у сумі майже 35 млн грн. Після чого він заявив про політичне переслідування й попросив притулку в Австрії.

Від 2005-го — до 2012-го. Назад у майбутнє

Політична еміграція стала українським трендом останніх десятиліть. Безумовно, тікають насамперед ті, кого обвинуватили в скоєнні злочинів і хто боїться кримінального переслідування. Тому іноді важко зрозуміти, хто жертва репресій, а хто злочинець.

Пригадаємо, що нинішня хвиля політеміграції — друга в історії незалежної України. Так само з країни виїжджали у 2005-му, після «помаранчевої революції». Деякі з тих емігрантів на батьківщину так і не повернулися.

Наприклад, як і раніше, живе в Росії екс-заступник голови СБУ Володимир Сацюк, якого у 2005 році обвинуватили в зловживанні службовим становищем, шахрайстві та привласненні бюджетних коштів. До того ж тоді набула популярності версія, що саме на його дачі отруїли Віктора Ющенка. Після цього В.Сацюк вирішив зникнути з країни. Тепер його інколи бачать на батьківщині, але офіційно він як і раніше проживає в Росії.

Покинув країну, та так і не повернувся й колишній міністр внутрішніх справ Микола Білоконь, якого у 2005 році обвинуватили в перевищенні службових повноважень. За неофіційною інформацією, він облаштувався в Москві й непогано там себе почуває.

Отримав паспорт громадянина РФ і залишився в Росії й колишній голова Держуправління справами Ігор Бакай. Весною 2005 року українські правоохоронці поставили в провину І.Бакаю зловживання службовими повноваженнями, незаконне відчуження державного майна: готелів «Дніпро» й «Україна», нерухомості Національного комплексу «Експоцентр України» в Києві, кількох кримських здравниць. За результатами перевірки, проведеної КРУ в 2005 році, було встановлено, що Держуправління справами та його центральний апарат незаконно витратили понад 800 млн грн. Справу закривали й знову відновлювали, її нинішня доля не відома.

Проте більшість порушених у 2005 році справ луснула, як мильна булька, а втікачі через деякий час повернулися на батьківщину. Мабуть, перший емігрантський рух був набагато масовішим, ніж теперішній, і, якщо нинішні втікачі тяжіють до Західної Європи, колишні емігрували до Росії (що легко пояснюється політичною кон'юнктурою).

Після «помаранчевої революції» країну покинули десятки відомих людей, яких тоді обвинуватили в скоєнні злочинів. Ось тільки частина тодішніх емігрантів: екс-керівник Сумщини Володимир Щербань, колишній мер Одеси Руслан Боделан, нинішній голова парламентського Комітету ВР з питань правосуддя Сергій Ківалов, екс-губернатор Київської області Анатолій Засуха. Кримінальні справи порушували і проти тодішніх опозиціонерів Бориса Колеснікова, Євгена Щербаня, Віктора Тихонова. У 2005-му в жорна правосуддя часто потрапляли ті, хто був пов'язаний з колишньою владою — починаючи від дрібних районних керівників і закінчуючи знаковими фігурами. Пізніше про більшість цих справ було сказано, що їх сфальсифікували й вони були порушені без усяких на те підстав.

Отже, нинішня хвиля гучних кримінальних справ повним чином закономірна. Різниця в тому, що нова влада куди більш цілеспрямована і демонструє жорсткість і рішучість дійти до кінця. Фактично жодна зі справ, ініційованих «помаранчевими», так і не була доведена до кінця. Створювалося враження, що у 2005-му кримінальні справи порушувалися похапцем, без доказової бази — і в результаті розвалювалися. Тим часом ГПУ під керівництвом Віктора Пшонки передала до суду вже кілька резонансних справ, причому за найгучнішою з них уже навіть ухвалено вирок.

Таким чином, можна прогнозувати, що потік політемігрантів найближчим часом не вичерпається. Це підтверджують і фахівці. «Випадок з О.Тимошенко стане початком системнішого явища — політичної еміграції», — вважає глава соціологічної служби «Український барометр» Віктор Небоженко.

ВИРОК

Ландіка відпустили з умовою

Ленінський районний суд м.Луганська засудив екс-депутата Луганської міськради Романа Ландіка до 3 років позбавлення волі умовно. Підсудного відпустили в залі суду.

Суддя Ленінського райсуду м.Луганська Олена Попова минулого четверга зачитала вирок: визнати Р.Ландіка винним і засудити до 3 років позбавлення волі з випробувальним строком 2 роки, після чого конвоїри випустили екс-депутата з клітки, у якій він перебував під час всього судового процесу.

На попередньому судовому засіданні, яке відбулося 16 січня, Р.Ландік виступив з останнім словом, у якому фактично повторив те, що говорив протягом усього процесу. «Я не винен, я — заручник політичних ігор. У мене шрам, який до цих пір болить, тому я коротко не стрижуся, але я вас запевняю в тому, що я не винен», — емоційно заявив Роман.

Адвокати Р.Ландіка вже збираються подавати апеляцію на вирок Ленінського райсуду. Про це повідомив адвокат Юрій Березовський. За словами останнього, Р.Ландік уповноважив його зробити заяву про те, що вважає рішення суду незаконним і таким, що грубо порушує його конституційні права.

«Сьогодні ми подамо апеляцію. Роман Володимирович просить пресу, щоб результати вироку суду не були основою його соціальної зовнішності. Тому що ми вважаємо, що поки апеляційний суд не прийме рішення, цей вирок не відбувся», — відзначив Ю.Березовський. Він також уважає, що вони виграють справу в Європейському суді з прав людини.

В той же час прокурор Олена Лисицина відразу після засідання не змогла сказати журналістам, чи буде прокуратура оскаржувати вирок суду в «справі Р.Ландіка». Вона підкреслила, що спочатку їй необхідно ознайомитися з копією рішення суду, а потім вже буде винесено конкретне рішення. Для цього прокурор має 15 діб.

Нагадаємо, Р.Ландіка обвинувачували в хуліганстві (ч.3 ст.296 КК). У ніч з 3 на 4 липня 2011 року в луганському ресторані «Баккара» він побив 20-річну модель Марію Коршунову. Відеозапис побиття потрапив у Інтернет. Депутат переховувався від правосуддя в Росії, але 10 липня тутешні правоохоронці затримали його в Краснодарі, після чого екстрадували в Україну.

ОЦІНКИ

Кодекс сподівань

Експерти позитивно оцінюють проект нового Кримінального процесуального кодексу. Він має не лише захистити права громадян, а й зменшити кількість звернень до Європейського суду з прав людини.

Проект нового КПК реалізує кращі європейські практики. Таку думку висловив Олександр Банчук — експерт Центру політико-правових реформ, який у 2006 — 2009 рр. і сам працював над проектом кодексу.

За словами експерта, проект має на меті забезпечення гарантій, які містяться в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Виходячи з цього, О.Банчук припускає, що кількість справ проти нашої держави, розглянутих у Європейському суді з прав людини значно скоротиться. На сьогодні ж Україна програє в страсбурзькому суді мільйони євро через системні недоліки кримінального процесу, наголосив експерт.

СВЯТКУВАННЯ

Подяка за підтримку

«Господарники» привітали з ювілеєм одного з будівничих системи

Напередодні Старого Нового року у Вищому господарському суді відбулись урочисті збори, на яких служителі Феміди привітали із 70-річчям колишнього очільника ВГС, а нині народного депутата Дмитра Притику.

Як відзначають у суді, Д.Притика все життя присвятив побудові системи господарського судочинства. Він стояв біля витоків і був генератором перетворень у цій системі, понад 15 років керував найвищою арбітражною, а в подальшому — господарською судовою установою в державі.

З привітанням до ювіляра звернувся голова ВГС Віктор Татьков. У своїй промові він відзначив, що нинішня парламентська та наукова діяльність Дмитра Микитовича позначені високим фаховим рівнем, виваженістю, вимогливістю та принциповістю, а впевненість, твердість, обізнаність і порядність викликають захоплення й щиру повагу, є ознакою високого авторитету людини,

Дмитро Притика (зліва) не лише отримував привітання, але й подарував музею ВГС книгу Андрія Чирви «Ваша честь».

політика, судді, юриста та непересічної особистості. Також В.Татьков від імені суддів усіх інстанцій подякував ювіляру за допомогу, яку він надає, будучи народним депутатом та працюючи в Комітеті з питань правосуддя. Очільник ВГС висловив сподівання на подальшу співпрацю в царині господарського судочинства.

Заступник голови ВГС Анатолій Осетинський, який понад 40 років пропрацював у арбітражній, а потім і господарській судовій системі України, згадав про нелегкий трудовий шлях іменинника, малознайомі сторінки його біографії та подякував за величезний внесок у розбудову вітчизняного арбітражу.

З нагоди 70-річчя голова ВГС нагородив Д.Притику знаком «За сумлінну працю». Ювіляр у свою чергу подякував присутнім за привітання, з вдячністю згадав своїх учителів і попередників та побажав, щоб суддівська праця була задоволенням, приносила позитивні результати і вселяла в людей віру у верховенство права та закону.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОЕКТ

Процесуальне прискорення

Строки розслідування й розгляду кримінальних справ новий КПК визначає трьома критеріями розумності

› *Закінчення, початок на стор.1*

Розумними (в розумінні — доцільними) вважаються строки, об'єктивно необхідні для виконання процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень. Критеріями для визначення розумності строків є (ст.28 проекту):

1) складність кримінального провадження;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб реалізації слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Зміст цих критеріїв ми розглянемо дещо пізніше, а поки лише зауважимо, що безпосереднє їх застосування для забезпечення розумності строків досудового розслідування пропонується визначити завданням прокурора і слідчого судді, а строків судочинства — завданням суду.

Згідно з положеннями ст.219 проекту, за загальним правилом, досудове розслідування не може тривати більше двох місяців з дня повідомлення особи про підозру в скоєнні злочину. І хоча проектом (як і чинним КПК) допускається продовження розслідування, його загальний строк обмежений 6 місяцями (для злочинів невеликої або середньої тяжкості) або 1 роком (для тяжких злочинів).

Судовий розгляд справи повинен бути проведений і завершений упродовж розумного строку (ст.318 проекту).

Будь-які процесуальні дії також мають здійснюватися без затримок, не пізніше граничних строків, установлених відповідними положеннями КПК. Причому строки, що встановлюються прокурором або судом, повинні давати достатньо часу для здійснення процесуальних дій або ухвалення рішень і в той же час не обмежувати реалізації права на захист (ст.113 проекту).

Євростандарт

Взагалі варто відзначити, що метою принципу розумності строків є захист сторін (як захисту, так і обвинувачення) від надмірного затягування процесу. Тяганина, на жаль, властива роботі українських правоохоронних органів і судів, значною мірою знижує ефективність кримінального процесу й підриває довіру до держави.

Цей принцип прямо впливає з ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, згідно з якою кожен має право при розгляді будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення на справедливий і публічний розгляд справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом.

Україна, яка ратифікувала цю конвенцію в 1997 році, взяла на себе обов'язок гарантувати права та свободи, закріплені розд.I, усім тим, хто перебуває під її юрисдикцією. Сюди ж належить і право на доступ до правосуддя в частині розумності строків кримінальних процедур.

За даними Верховного Суду, в значній частині рішень, винесених проти України Європейським судом з прав людини, констатується порушення державою права особи на розгляд її справи в розумні строки. При цьому кількість скарг від наших громадян із цього питання зростає.

Зважаючи на це, видається досить обгрунтованою позиція авторів проекту щодо декларування розумності

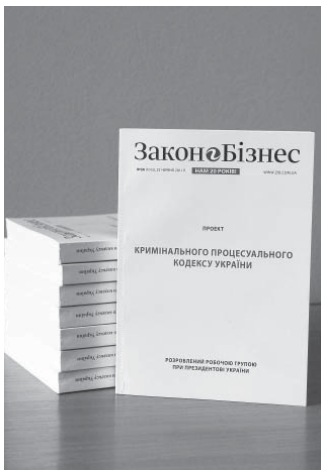

строків як одного з основних принципів кримінального провадження, а також подальша його деталізація в низці статей документа.

Але наскільки положення проекту КПК узгоджуються з євростандартами?

Практика — критерій істини

Слід відразу зазначити, що питання, чи є строк розумним, вирішується Євросудом у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин справи. Причому в одній справі Суд може визнати, що 3 роки — це дуже довго, а в іншому — 15-річний строк розгляду може виявитися цілком обгрунтованим. Але про все по порядку.

У питанні дотримання вимоги розумності велике значення має період, що враховується страсбурзьким судом для визначення тривалості провадження. У кримінальному процесі відлік часу, на думку Європейського суду, починається з моменту висунення обвинувачення в широкому розумінні цих слів. Тобто сюди включається й арешт, і початок слідства, коли особу притягують як підозрювану, і повідомлення про кримінальне переслідування, й «інші дії, що мають на увазі схожі твердження і що істотно впливають на становище підозрюваного» (справа «Екле проти ФРН», 1982).

Як уже наголошувалося раніше, за проектом КПК, відлік строків кримінального провадження починається «з дня повідомлення особи про підозру в скоєнні злочину». Причому таке повідомлення обов'язково робиться не тільки за наявності достатніх доказів для підозри особи в скоєнні кримінального правопорушення (п.3 ч.1 ст.276), а й у разі її затримання на місці злочину або безпосередньо після його скоєння, а також при обранні стосовно особи одного з передбачених запобіжних заходів (пп.1, 2 ч.1 ст.276) КПК, що цілком узгоджується із зазначеними вище умовами.

У своїх рішеннях у цивільних і кримінальних справах Євросуд також визначив аспекти, які повинні враховуватися при розв'язанні питання про те, чи відповідає тривалість процесу вимозі розумності строків. Такими є складність справи, поведінка сторін і поведінка представників судових та інших державних органів. Отже, три згадані раніше критерії визначення розумності строків, закріплені в проекті, — зовсім не український винахід, а норми, вироблені практикою розгляду справ у Страсбурзі.

Зміст критеріїв розумності в проекті КПК не розкривається. Проте, беручи до уваги норми закону «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини», згідно з якими рішення цього суду є обов'язковими для застосування, ми можемо говорити про їх достатню зрозумілість. Принаймні для використання прокурором, слідчим суддею і судом у процесі забезпечення розумності строків досудового розслідування й судочинства у справі.

Складність справи

Складність процесу згідно з виробленими правовими позиціями Євросуду може бути зумовлена як фактичними обставинами справи, так і різними правовими аспектами, пов'язаними зі справою опосередковано.

Досить велике значення суд надає характеру фактичних даних, що підлягають установленню, кількості учасників процесу (обвинувачених, свідків), зокрема вступу в процес нових осіб, долученню до справи інших справ, міжнародному характеру процесу. У справі «Бодаєрт проти Бельгії» (1992) строк 6 років і 3 місяці не видався Суду дуже довгим, оскільки паралельно зі складним розслідуванням убивства розглядалися ще дві справи.

У той же час Суд може взяти до уваги і юридичну складність провадження, зумовлену, наприклад, необхідністю застосування нормативно-правового акта, що недавно набув чинності. Так, у справі «Претто та інші проти Італії» (1983) Євросуд звернув увагу саме на те, що вона юридично складна. Мова йшла про новий закон, що не містить конкретних вказівок про застосування матеріальної норми, яка стосується предмета первинного спору в цивільній справі. Таке мотивування — з використанням правових позицій у цивільних справах — не повинне бентежити читача, оскільки критерії розумності строків є загальними. Судові рішення з цього питання були нечисленні й суперечливі. І Європейський суд уважав досить розумним вердикт національного суду відкласти рішення у справі до розгляду аналогічної справи пленарним засіданням Касаційного суду Італії, хоча це й призвело до затягування розгляду на 3,5 року.

Поведінка учасників

Затримку в розгляді справи внаслідок її затягування заявником Європейський суд розглядає як чинник, що безумовно виправдовує збільшення строків провадження у справі.

Показовим тут можна назвати справу «Чирікоста та Віола проти Італії», (1995), в якій факт розгляду справи протягом 15 років страсбурзький суд не вважав порушенням конвенції. Було встановлено, що самі заявники 17 разів зверталися з проханнями про відкладення розгляду справи й не заперечували проти оголошення перерви в її слуханні за клопотаннями іншої сторони.

Разом з тим слід також ураховувати, що небажання учасників процесу прискорити його не має істотного значення. Як відзначив суд у рішенні у справі «Юніон Аліментаріа Сандерс С.А.» проти Іспанії» (1989), сторона зобов'язана «демонструвати готовність брати участь у всіх етапах розгляду, що мають безпосередній стосунок до нього, утримуватися від використання прийомів для затягування процесу, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухань».

Поведінка властей

При розгляді справ, пов'язаних із тривалістю судочинства, Євросуд неодноразово звертав увагу на принцип належного здійснення правосуддя, що припускає обов'язок держави запобігати появі будь-якого невиправданого відстрочення в розгляді справи.

До відстрочень, що виникають з вини держави, суд, зокрема, відносить перенесення слухань у зв'язку зі збирання доказів (стороною, яка представляє державу), затримки через передання справи у зв'язку з доведенням рішення суду до відома обвинуваченого, підготовкою й розглядом апеляцій, а також відстрочення, що виникають з вини судової канцелярії чи інших адміністративних органів.

Навіть відсутність достатньої кількості суддів для розгляду нагромаджених справ не може слугувати виправданням збільшенню строків їх розгляду. Так, у справі «Циммерман і Штайнер проти Швейцарії» (1981) Європейський суд поставив державі в провину, що не були вжиті адекватні заходи у зв'язку із завантаженістю судів. «На держави покладено обов'язок упорядкувати свої правові системи так, щоб дати можливість судам діяти відповідно до вимог ст.6, включаючи принцип проведення судового розгляду в межах розумного строку», — констатував Євросуд у згаданому рішенні.

Ефективний механізм реалізації права

Проте закріплення на законодавчому рівні критеріїв розумності строків ще не гарантує дотримання цього принципу в процесі правозастосування. Стаття 13 конвенції містить норму, згідно з якою кожен, чиї права і свободи були порушені, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі.

Зв'язок між цією нормою й положеннями ст.6 конвенції був відображений у рішенні у справі «Кудла проти Польщі» (2000), де правова позиція зводилася до того, що право особи на судовий розгляд упродовж розумного строку буде менш ефективним, якщо відсутня можливість направити скаргу в національні органи й тим самим прискорити процес.

На виконання цього рішення в Польщі ухвалили закон «Про порушення права сторони на розгляд справи без необгрунтованої затримки судового розгляду». У травні 2010 року в Російській Федерації набрав чинності закон «Про компенсацію за порушення права на судочинство в розумний термін або права на виконання судового акта в розумний строк». Аналогічний за предметом правового регулювання акт діє в Італії.

Згідно із цими документами у зв'язку з порушенням строків розгляду справи особа має право звернутися до суду, який за наслідками розгляду заяви може ухвалити рішення про визнання факту порушення розумних строків і відшкодування завданої шкоди.

До речі, зауваження від Європейського суду про відсутність ефективного та доступного засобу юридичного захисту в разі скарг на тривалість розгляду кримінальної справи отримувала й наша держава — це рішення у справі «Мерит проти України» (2004). Проте досі положення українського законодавства не передбачають можливості учасників процесу оскаржити в суді необгрунтовану тривалість судочинства і не гарантують права на відшкодування збитків.

Стаття 308 проекту хоч і припускає можливість оскарження недотримання розумних строків, стосується тільки випадків порушень з боку слідчого, прокурора під час досудового розслідування. При цьому скаржитися пропонується вищестоящому прокуророві, а результатом розгляду звернення може стати лише нагадування згори й «відповідальність, установлена законом». Про компенсацію шкоди мова взагалі не йде.

Правда, варто відзначити, що відсутність прямої вказівки в законі не заважає громадянам подавати позови в адмінсуди, а останнім — розглядати такі справи й виносити рішення, керуючись практикою Євросуду, на підставі загальних положень стст.8, 55 і 124 Конституції, стст.4, 8, п.1 ч.2 ст.17 КАС. Але така практика навряд чи буде розцінена Судом як достатній механізм реалізації права на розгляд справи в розумний строк.

Надмірна складність кримінальної справи може стати виправданням тривалого судового розгляду.

Спроба врегулювати проблему на законодавчому рівні одного разу вже провалилась: урядовий проект закону Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права особи на досудове виробництво, розгляд справи судовим органом або виконавче виробництво впродовж розумного терміну» (№3665) був відкликаний.

Залишається сподіватися, що прогалина все ж таки буде заповнена в рамках виконання п.18 «Перехідних положень» проекту КПК і Кабмін підготує та подасть до Верховної Ради законопроект про внесення змін до КАС щодо поширення компетенції адміністративних судів на справи про оскарження тяганини в судах.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

Втрати недочитаного законодавства

Найчастіше підставою повернення касаційних скарг є неправильна сплата судового збору

ЛЕСЯ ЗУЄВИЧ,
юрист

Правосуддя коштує дорого, але його відсутність — ще дорожче, тому до нових правих сплати судового збору слід підходити з розумінням, адже саме вони мають забезпечити швидше й ефективніше правосуддя. Разом з тим чимало юристів через неуважність або незнання, звертаючись зі скаргою, перераховують кошти за старими правилами. Як наслідок, суду не залишається нічого іншого, окрім як повернути скаргу позивачеві.

Історія питання

21 січня 1993 р. Кабмін видав декрет «Про державне мито», яким було визначено перелік дій органів влади, за які справляється означене мито, коло платників та підстави звільнення від його сплати. За визначенням, наведеним у декреті, державне мито — це грошовий збір, що справляється в судових та арбітражних органах, органах державного нотаріату, МВС, МЗС, міських, сільських і селищних радах народних депутатів та інших органах, передбачених законодавством, за вчинення ними окремих дій та видачу документів.

Таким чином, поняття «державне мито» має широкий зміст, але розвиток та необхідність модернізації судової системи вимагали запровадження спеціального збору, який зараховується до спеціального фонду держбюджету.

З уведенням у дію Цивільного процесуального кодексу (1.01.2005) та Кодексу адміністративного судочинства (1.09.2005) мав бути прийнятий закон, який би регламентував порядок сплати та розміри ставок судового збору. Так, п.5 розд.XI «Прикінцеві та перехідні положення» ЦПК передбачав, що «до набрання чинності законом, який регулює порядок сплати і розміри судового збору, судовий збір при зверненні до суду сплачується у порядку і розмірах, встановлених законодавством для державного мита». Аналогічне положення було в п.3 розд.VIII «Прикінцеві та перехідні положення» КАС.

У подальшому Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленою указом Президента від 10.05.2006 №361/2006, передбачалося, що джерела фінансування видатків на здійснення правосуддя мають бути закріплені законодавчо. Поліпшенню фінансування судів мала сприяти заміна державного мита за звернення до суду на судовий збір, надходження від якого спрямовувалися б на забезпечення потреб судової влади. Розмір судового збору мав бути зумовлений видом і складністю судової справи; для адміністративного судочинства він мусив бути меншим, ніж для цивільного.

Перша спроба прийняти закон «Про судовий збір» була здійснена у 2006 р.

Новий час

Чинний закон «Про судовий збір» (№3674-VI) побачив світ завдяки старанням народних депутатів Юрія Мірошниченка, Володимира Пилипенка та Валерія Писаренка. Відповідний проект вони подали до Верховної Ради ще у 2010 р., але він був відправлений на повторне читання. 12.05.2011 названі парламентарі внесли на розгляд Верховної Ради виправлений проект. Його вона прийняла 8.07.2011, а невдовзі підписав Президент.

Метою ухвалення закону було визначення правових засад справляння судового збору відповідно до норм Господарського процесуального кодексу, ЦПК та КАС і виключення з них положень щодо сплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Юристи обурювалися високими ставками судового збору та диференціацією їх розмірів залежно від категорій справ. Одначе слід визнати, що одним з основних завдань закону є створення передумов для забезпечення належного фінансування судової системи. Йдеться про зміцнення матеріально-технічної бази судів, створення Єдиної судової інформаційної системи, веб-порталу судової влади, комп'ютерних локальних мереж, сучасних систем фіксування судового процесу, придбання та обслуговування комп'ютерної та копіювальної техніки, впровадження електронного цифрового підпису тощо.

Сплата судового збору в господарському судочинстві в більших розмірах, ніж у цивільному, покликана стимулювати суб'єктів господарювання до дотримання договірної дисципліни та врегулювання конфліктів у позасудовому порядку. Це має зменшити кількість формальних, надуманих та безпідставних позовів, а отже, й навантаження на суддів. У свою чергу, у суду з'являться можливості й час для більш детального вивчення та якісного розгляду справ складних категорій.

Для правильного застосування закону «Про судовий збір» Вищий господарський суд видав інформаційний лист «Про Закон України «Про судовий збір» від 25.08.2011 №01-06/1175/2011, а пізніше на його доповнення — інформаційний лист «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про судовий збір» від 21.11.2011 №01-06/1625/2011.

Роз'яснення процедури сплати судового збору також підготувала Державна судова адміністрація.

Ціна неуважності

Однією з основних засад судочинства, закріплених у ст.129 Конституції, є законність. Згідно з нею суд при вирішенні справ повинен додержуватися норм процесуального права.

За змістом положень ст.107 ГПК, сторона наділена правом оскарження судового рішення, що є однією з необхідних умов реалізації встановленого законом права на судовий захист. Однак наявність такого права не є безумовною підставою для здійснення судового захисту. Касаційну скаргу необхідно оформити згідно з вимогами та в порядку, передбаченими законом.

Убачається, що саме з метою дисциплінування сторін законодавець увів норми стосовно повернення скарг, поданих з порушенням установленої процедури їх оформлення.

Вимоги, що висуваються до форми, змісту касаційної скарги та документів, які додаються до неї, визначені ст.111 ГПК, ч.4 якої передбачає, що до касаційної скарги повинні бути додані докази сплати судового збору у встановлених порядку й розмірі.

Відповідно до ч.2 ст.44 ГПК «розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом». А, як уже зазначалося, закон «Про судовий збір» набрав чинності з 1 листопада минулого року. І саме ним регулюються всі ці питання.

Приписами п.4 ч.1 ст.111^3 ГПК встановлено, що касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо до неї «не додано документів, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі». До речі, мабуть, не всі помітили, що з 1 листопада 2011 р. у тексті цього кодексу слова «державне мито» замінено словами «судовий збір» у відповідних відмінках.

Адепти урядового декрету «Про державне мито» від 21.01.93 і після набрання чинності законом №3674-VI продовжують оплачувати кошти за подання касаційних скарг на судові рішення згідно зі ставками й у порядку, визначеному декретом у застарілій редакції, та за реквізитами, встановленими саме для сплати держмита.

Як показує практика, такий підхід до сплати коштів за подання касаційної скарги фактично позбавляє суд можливості прийняти її до провадження та є безумовною підставою для повернення скарги без розгляду, оскільки відповідні платіжні документи не можуть бути прийняті як доказ сплати судового збору в установлених порядку й розмірі.

Непоодинокими є випадки, коли громадянин після 1.11.2011 повторно подає касаційну скаргу, яку повернули з підстав, визначених ст.111^3 ГПК, долучаючи до неї платіжний документ, що свідчать про сплату державного мита та додавався, коли людина до 1 листопада вперше зверталася з касаційною скаргою.

Мабуть, прикладаючи такий документ, юристи керуються роз'ясненням ВГС «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України» №02-5/78 від 4.03.98, згідно з яким повернена позовна заява, заява про перегляд рішення в апеляційному, касаційному порядку чи за нововиявленими обставинами може бути повторно подана на загальних підставах до господарського суду після усунення допущенного порушення, якщо таке порушення не перешкоджає повторному зверненню до суду; при цьому позивач має право використати первісний документ про сплату державного мита.

Проте слід звернути увагу на ту обставину, що у зв'язку із законодавчими змінами не всіма роз'ясненнями, які, до речі, мають рекомендаційний характер, можна керуватись.

Позиція суду

Вбачається, що в переважній більшості випадків, вирішуючи питання про належність та допустимість наданого особою доказу про сплату судового збору, судді виходять з тих позицій, що суттєвим є не момент здійснення оплати, а день фактичного подання касаційної скарги, який визначається згідно зі штампом відділу поштового зв'язку на конверті, в якому надійшла відповідна касаційна скарга (у випадку її направлення поштою), або згідно з відміткою канцелярії суду (в разі подання скарги безпосередньо до канцелярії).

Якщо така дата свідчить про те, що скарга була подана (в тому числі повторно) після набрання чинності законом «Про судовий збір», навіть якщо вона датована до 1.11.2011, суд виходить з того, що цей документ має відповідати вимогам, зокрема й щодо порядку та ставок оплати судового збору. І такий підхід, мабуть, є виправданим, оскільки волевиявленням людини щодо оскарження судового рішення є саме факт подання касаційної скарги, а не оплата судових витрат, що передує власне зверненню зі скаргою, але не є обов'язковим приводом для такого звернення.

Підтвердженням цієї думки є також положення, викладене в ч.4 ст.6 закону №3674-VI, за змістом якого «за повторно подані позови, що раніше були залишені без розгляду, судовий збір сплачується на загальних підставах».

Слід ураховувати: зазначена правова позиція про те, що з моменту набрання чинності законом судовий збір сплачується на загальних підставах і тими особами, які звертаються з касаційними скаргами повторно, стосується також і осіб, яких згідно з декретом «Про державне мито» раніше було звільнено від сплати останнього. Особи, яким законом №3674-VI відповідної пільги не надано, навіть у випадку повторного звернення з касаційною скаргою, яка первинно подавалася до 1.11.2011 та була повернута без розгляду, зобов'язані здійснити оплату судового збору в загальному порядку та надати суду відповідні докази.

Допущені помилки

Як свідчить вивчений масив справ, з моменту вступу в дію закону «Про судовий збір» найчастіше підставою повернення касаційних скарг є неподання скаржником документів, що підтверджують сплату судового збору в установлених порядку, розмірі та за визначеними для його оплати реквізитами. При цьому найбільше помилок допускається при визначенні ставки судового збору, що підлягає оплаті за подання касаційної скарги.

Тут слід зауважити, що роз'ясненнями, даними з питань застосування закону №3674-VI, визначено: ставки судового збору підлягають застосуванню незалежно від того, коли (до набрання законом чинності чи після цього) подано позов та прийнято рішення суду, яке оскаржується в апеляційному або в касаційному порядку.

Говорячи про ставки судового збору, слід звернути увагу на те, що, на відміну від декрету «Про державне мито», де розміри ставок визначалися виходячи з неоподатковуваного мінімуму доходів громадян (який ще з 1995 року й донині встановлено на рівні 17 грн.), новий закон визначає ставки у фіксованому розмірі та відсотковому співвідношенні до ціни позову, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати в місячному розмірі, встановленої законом станом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду.

Згідно з пп.5-2 п.2 ст.38 Бюджетного кодексу розмір мінімальної заробітної плати на плановий бюджетний рік визначається законом про держбюджет. Останнім, як правило, передбачається прогресивна шкала збільшення розміру мінімальної зарплати впродовж року за періодами, однак при визначенні суми судового збору має братися до уваги не той розмір «мінімалки», що діє на момент звернення до суду, а встановлений станом на 1 січня відповідного року.

Отже, при розгляді касаційних скарг, поданих у 2011 р., судді враховували, що ст.22 закону «Про Державний бюджет України на 2011 рік» з 1.01.2011 було встановлено мінімальну заробітну плату в розмірі 941 грн.

Законом «Про Державний бюджет України на 2012 рік» розмір мінімальної заробітної плати з 1.01.2012 затверджено на рівні 1073 грн.

Оскільки положення ч.1 ст.4 закону «Про судовий збір» звучить так: «Судовий збір справляється у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, — у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі», то вбачається, що при визначенні суми судового збору за документи, подані після 1 січня цього року, слід виходити із суми 1073 грн.

Найменші й найбільші

Згідно з пп.«а» п.2 ст.3 декрету «Про державне мито» із заяв майнового характеру, що подаються до господарських судів, була встановлена ставка в розмірі 1% від ціни позову, але не менше 6 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (102 грн.) і не більше 1500 неоподатковуваних мінімумів (25500 грн.).

Законом «Про судовий збір» такі граничні розміри значно змінено. Так, відповідно до пп.1 п.2 ч.2 ст.4 цього акта ставка судового збору, що підлягає сплаті при поданні до господарського суду позовної заяви майнового характеру становить 2% ціни позову, але не менше 1,5 розміру мінімальної заробітної плати (1609,5 грн. у 2012 р.) та не більше 60 розмірів мінімальних зарплат (64380 грн. у 2012 р.).

Оскільки законом установлено, що за подання касаційної скарги на рішення господарського суду ставки судового збору встановлюються в розмірі 70% ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, а в разі подання позовної заяви майнового характеру — у розмірі 50% ставки, обчисленої виходячи з оспорюваної суми, то мінімальна сума збору в разі спору майнового характеру, що має бути сплачена при поданні касаційної скарги до ВГС у 2012 р., становить 804,75 грн., а максимальна — 32190 грн.

Аналіз ухвал ВГС, прийнятих після набрання чинності законом «Про судовий збір» свідчить, що, сплачуючи судовий збір, люди часто не враховували визначену законом мінімальний розмір ставки судового збору, що слугувало підставою для повернення відповідних касаційних скарг із посиланням на неподання доказів сплати судового збору у встановленому розмірі.

Що ж до спорів немайнового характеру, то ставка судового збору є стабільною (1 мінімальна заробітна плата).

Оскільки розмір судового збору за подання касаційної скарги на рішення суду, прийнятого щодо позовної заяви немайнового характеру, сплачується в розмірі 70% ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви. Відповідна сума у 2012 р. становить 751,10 грн.

ПРИЗНАЧЕННЯ

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**
Обрати суддів, раніше обраних безстроково, на посади суддів:
Дніпропетровського апеляційного господарського суду
- ШИРОБОКОВУ Людмилу Петрівну;

Київського апеляційного господарського суду
- ДОМАНСЬКУ Марину Леонідівну.

Голова
Верховної Ради України
В.ЛИТВИН
м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4241-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання судді

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

- Обрати БЕРШОВА Геннадія Євгеновича, раніше обраного безстроково, на посаду судді Харківського апеляційного адміністративного суду.

Голова
Верховної Ради України
В.ЛИТВИН
м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4242-VI

ПРИЗНАЧЕННЯ

Президент України
Указ

Про переведення суддів

Відповідно до статті 73 та частини першої статті 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»
Постановляю:

Перевести суддів у межах п'ятирічного строку:
Дебальцевського міського суду Донецької області
- СУХОРУЧКО Юлію Олександрівну на роботу на посаді судді Краматорського міського суду Донецької області;

Печерського районного суду міста Києва
- СТЕПАНОВУ Оксану Сергіївну на роботу на посаді судді Обухівського районного суду Київської області;

Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області
- ЧЕВИЛЮК Зоряну Анатоліївну на роботу на посаді судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області;

Старосинявського районного суду Хмельницької області
- БАСЬКОВА Миколу Миколайовича на роботу на посаді судді Ярмолинецького районного суду Хмельницької області;

Нахімовського районного суду міста Севастополя
- ЩЕРБАКОВА Сергія Олександровича на роботу на посаді судді господарського суду міста Севастополя.

Перевести суддів, обраних безстроково:
Львівського апеляційного господарського суду
- ТУПИЦЬКОГО Олександра Миколайовича на роботу на посаді судді Дніпропетровського апеляційного господарського суду;

П'ятихатського районного суду Дніпропетровської області
- БОРЦОВУ Аллу Анатоліївну на роботу на посаді судді Вільногірського міського суду Дніпропетровської області;

Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області
- ВІКТОРОВИЧ Наталю Юльянівну на роботу на посаді судді Дзержинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області;

Охтирського міськрайонного суду Сумської області
- КОРОЛЬОВУ Галину Юріївну на роботу на посаді судді Ковпаківського районного суду міста Суми.

Президент України В.ЯНУКОВИЧ
м.Київ,
11 січня 2012 року
№7/2012

ВІТАЄМО!

ВІКТОР ШАРГАЛО
21 січня, 61 рік

Суддя Вищого господарського суду, член Вищої кваліфікаційної комісії суддів, заслужений юрист України.

ОЛЕНА БІЛОШКАП
21 січня

Суддя Вищого господарського суду.

ЛЕОНІД ГЛОС
24 січня, 60 років

Суддя Верховного Суду, заслужений юрист України.

ЯРОСЛАВ РОМАНЮК
26 січня, 51 рік

Перший заступник Голови Верховного Суду, заслужений юрист України.

ПРИЗНАЧЕННЯ

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

Обрати суддів, раніше обраних безстроково, на посади суддів:
апеляційного суду Дніпропетровської області
- МАКАРОВА Миколу Олексійовича;

апеляційного суду Донецької області
- БИЛІНУ Тетяну Іванівну;

апеляційного суду Одеської області
- ПРІБИЛОВА Вадима Михайловича;

Львівського апеляційного адміністративного суду
- ГУЛИДА Романа Методійовича,
- МІКУЛУ Оксану Іванівну,
- РИБАЧУКА Андрія Івановича.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН
м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4243-VI

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вища кваліфікаційна комісія суддів України
Оголошення

12 січня 2012 року

Вища кваліфікаційна комісія суддів України відповідно до стст.74, 76 закону «Про судоустрій і статус суддів» повідомляє про підготовку матеріалів щодо обрання кандидатів на посаду судді **безстроково:**

- Масло Інни Валентинівни — на посаду судді Вищого адміністративного суду України;
- Гетьмана Руслана Анатолійовича — на посаду судді Харківського апеляційного господарського суду;
- Калитки Олександра Михайловича — на посаду судді Харківського апеляційного адміністративного суду;
- Виноградової Оксани Іванівни — на посаду судді Київського окружного адміністративного суду;
- Калантай Майї Віссаріонівни — на посаду судді Господарського суду Харківської області;
- Шурупова В'ячеслава Вікторовича — на посаду судді Суворовського районного суду м.Одеси;
- Косована Трояна Трояновича — на посаду судді Апеляційного суду Чернівецької області;
- Подзігун Галини Володимирівни — на посаду судді Господарського суду Миколаївської області;
- Шевчук Світлани Михайлівни — на посаду судді Рівненського окружного адміністративного суду;
- Москаленко Вікторії Вікторівни — на посаду судді Рубіжанського міського суду Луганської області;
- Мунтян Ольги Іванівни — на посаду судді Бахчисарайського районного суду Автономної Республіки Крим;
- Кошкош Олени Олександрівни — на посаду судді Донецького окружного адміністративного суду.

КАДРИ

Кандидати зі знаком якості

У ВРЮ задоволені рівнем підготовки майбутніх суддів

АНІ ГАЛУК

Чергова співбесіда з претендентами на посади судів, котрі отримали рекомендацію від кваліфкомісії, відбулася у Вищій раді юстиції. Поспілкувавшись з кожним із кандидатів, кадрова секція ВРЮ винесла позитивне рішення щодо 46 осіб і лише одному претенденту не вдалося переконати членів колегіального органу у своїй професійності. Щоправда, остаточне рішення прийматиметься на засіданні ВРЮ.

Підсумки співбесіди

Після нетривалої перерви 17 січня члени ВРЮ зібралися на перше в новому році засідання секції з питань призначення суддів на посади та їх звільнення. У порядку денному нараховувалося понад півсотні прізвищ охочих одягнути мантії, яких рекомендувала Вища кваліфікаційна комісія суддів. Кадрова секція ВРЮ прийняла позитивне рішення щодо 46 претендентів на суддівські посади. Двоє осіб на засідання не з'явилися, розгляд ще двох кандидатур відклали, а щодо одного висновок секції був негативний. Утім, остаточно доля претендентів (саме питання щодо внесення подання Президентові про їх призначення на посади суддів) вирішуватиметься на засіданні ВРЮ, яке заплановане на 24 січня.

Загалом члени колегіального органу залишилися задоволені підготовкою претендентів на мантії — голова ВРЮ Володимир Колесниченко відзначив високий рівень кандидатів на посади суддів, котрі пройшли добір. Та все ж декому довелося переконувати членів ради у своїй готовності бути суддею. Сумніви в професійності претендентів викликали неякісні реферати, значення яких останні явно недооцінили. Неодноразово члени ВРЮ, не дочекавшись правильної відповіді від кандидата, дорікали, що питання стосуються безпосередньо теми письмової роботи. Крім того, у представників колегіального органу виникли претензії до деяких рефератів.

Негативну оцінку від рецензентів отримали кілька кандидатів. Зокрема, пояснювати допущені недоліки довелося Карині Аріт, яка претендувала на посаду судді в Господарському суді Харківської області. Прикметно, що за результатами кваліфіспиту вона набрала 95 балів.

Однією з претензій до реферату К.Аріт було те, що вона посилалася на застаріле законодавство. Допущення помилок кандидатка мотивувала тим, що не має досвіду розгляду господарських справ. Проте це не єдиний недолік її роботи: використовуючи чужий текст, претендентка не зазначила джерело. На своє виправдання остання запевняла, що її давня мрія — працювати в господарському суді, тому вона робитиме все можливе, аби якнайшвидше вникнути в роботу й сумлінно виконувати свої обов'язки. Мабуть, бажання претендентки удосконалюватися переконало кадрову секцію, і її кандидатуру зрештою підтримали.

Схожі помилки у своєму рефераті допустила кандидатка на посаду судді Господарського суду Одеської області Юлія Мостепаненко. Зокрема, у своїй роботі вона посилалася на норми, які втратили чинність, та не зазначила всі джерела, якими користувалася. Крім того, кандидатка досить невпевнено відповідала на деякі запитання, пояснюючи це надмірним хвилюванням. Однак, почувши позитивний висновок секції, претендентка заспокоїлась.

Також негативну рецензію отримав охочий зайняти вакантне місце у Святошинському райсуді м.Києва Андрій Ключник. Як пояснив останній, він не мав можливості приділити достатньо уваги реферату через сімейні обставини. Однак, як зазначила член ВРЮ Інна Отрош, дав прекрасні усні відповіді й отримав позитивний висновок секції.

За кандидатів з високим рівнем знань члени ВРЮ голосували в унісон.

Натомість негативне рішення кадрова секція винесла щодо Романа Солодовнікова, який мав бажання зайняти місце в Куйбишевському райсуді Запорізької області, проте, на жаль, не зміг порадувати членів ВРЮ хорошими відповідями. До того ж, як вказали представники Ради, питання стосувалися теми його реферату.

Прохання повторити

У порядку денному не важко було помітити знайомі прізвища. Йдеться про кандидатів, яким ВРЮ на попередніх засіданнях відмовила у внесенні подання про призначення на суддівські посади — Владлену Суслову (претендувала на посаду судді Господарського суду Харківської області) та Юлію Карпінську (претендувала на вакансію у Вінницькому райсуді Вінницької області). Як повідомляв «ЗіБ», головна претензія до В.Суслової полягала в тому, що зміст її реферату не відповідав обраній темі. Крім того, в її роботі побачили ознаки плагіату. Інша претендентка, котру ВРЮ теж не підтримала, взяла основний текст реферату з підручників, не вказавши джерела. Втім, попри невдалу співбесіду у ВРЮ, останні вирішили боротися за посаду. Вони звернулися до колегіального органу із заявами, у яких прохали про повторний розгляд своїх кандидатур.

Як зазначив В.Колесниченко, питання щодо можливості перегляду рішення Ради голова не вправі вирішувати одноособово, тому його розглядатимуть на засіданні органу. При цьому очільник колегіального органу зазначив, що були випадки, коли Рада повторно розглядала матеріали кандидатів на призначення. Неодноразово особи, котрим ВРЮ відмовляла у внесенні подання про призначення, постфактум надсилали заяви, у яких вказували, що через погане самопочуття не могли відповідати на поставлені запитання, і просили дати їм другий шанс. При цьому В.Колесниченко наголосив, що така практика склалася не під час його головування, а задовго до нього. Чи подарують В. Сусловій та Ю.Карпінській другий шанс, стане відомо 24 січня.

ПЕРИПЕТІЇ

Останнє попередження,

або Як законниця отримала шанс бути обраною безстроково й виправити свої помилки

Закінчення, початок на стор.1

«Так. Я звинувачував у всьому суддю Остапчика, а зараз ми з ним поспілкувались — і я відкликаю скаргу. Також я дізнався, що сьогодні розглядатимуть скаргу на Людмилу Нікуліну (суддя Червонозаводського райсуду м.Харкова. — **Авт.**). Оскільки я все одно запізнився на потяг, прошу дозволити бути присутнім на розгляді цього питання, адже в мене є інформація, що стосується Нікуліної», — попросив скаржник, аби його поїздка до Києва не була марною.

Проте розгляду скарги на дії Л.Нікуліної чоловік не дочекався. До речі, суддя не прибула на засідання, хоча, як повідомила представниця комісії Лідія Горбачова, обіцяла приїхати. З'ясувалося, що навідатися в столицю їй завадив стан здоров'я: у жінки раптово піднявся артеріальний тиск. Порадившись, члени комісії відклали розгляд цього питання. А от С.Остапчику, незважаючи на те, що скарга на нього була відкликана, догану все ж оголосили (постійно діючий орган знайшов у його діях ознаки проступку).

Два погляди на одну ситуацію

Розгляд питання про рекомендування суддів на посади безстроково був не менш цікавим. У порядку денному було 18 прізвищ вершителів правосуддя, котрі бажали одягти мантію назавжди. Проте лише 15 з них пощастило отримати безстрокові «перепустки», щодо двох кандидатів розгляд питання відклали, Євгенія Голопузенко з Шахтарського міськрайсуду Донецької області відкликала заяву про безстрокове обрання. Жінка вирішила, що після закінчення 5-річного терміну повноважень змінить професію.

А от Марині Кириленко з Бериславського райсуду Херсонської області строк повноважень котрої закінчується 15 лютого цього року, довго довелося боротися за право носити мантію безстроково. Так, 14 грудня 2011 року «кваліфікаційники» відклали розгляд її питання для додаткового вивчення: їх насторожили показники якості роботи судді. 18 січня М.Кириленко приїхала на засідання з головою суду Валентиною Миргород, котра мала роз'яснити деякі деталі.

За словами доповідачки справи Ніни Фадєєвої, є відомості про значну кількість скасованих рішень і «неправильну» поведінку М.Кириленко в колективі. «У характеристиці, затвердженій

Голова Бериславського райсуду Херсонської області В.Миргород переконувала членів комісії, що М.Кириленко не може впоратися з суддівськими обов'язками.

зборами суддів, указується, що суддя спілкується з колегами, з головою суду та з канцелярією лише за допомогою доповідних записок. Також вона затримує розглянуті справи, вчасно не здає їх», — наголосила Н.Фадєєва.

М.Кириленко пояснила, що керівниця обителі Феміди ставиться до неї упереджено, і тому надала недостовірну інформацію про результати її роботи. Також голова суду «налаштована так, аби не допустити безстрокового обрання М.Кириленко».

Н.Фадєєва повідомила, що у 2010 році показник якості роботи судді у відсотковому відношенні сягав 71% (у Бериславському райсуді Херсонської області — 91,3%, у регіоні — 93,3%). Потім «кваліфікаційниця» зачитала, скільки справ розглянула М.Кириленко, скільки рішень чи вироків було змінено. Цифри свідчили не на користь служительки Феміди: наприклад, вона розглянула 55 кримінальних справ щодо 63 осіб, 20 вироків було оскаржено (з них скасовано — 7, змінено — 11).

«В одній з характеристик написано: суддя поводить себе неправильно навіть за межами суду, що підтверджується скаргами. Я прочитала ці скарги і не знайшла жодної, в якій би йшлося про те, що суддя поводить себе аморально. Це свідчить ось про що: між головою та суддею виникли неприязні стосунки особистого характеру», — резюмувала Н.Фадєєва.

Право на шанс

Слово надали В.Миргород, котра відразу накинулася на М.Кириленко з питанням про те, в чому вбачається її упередженість. Н.Фадєєва попросила не атакувати володарку мантії, тоді очільниця суду розповіла, що у 2007 році чекала, коли ж нарешті М.Кириленко приступить до виконання обов'язків, адже півроку в храмі Феміди працювало лише двоє суддів (троє в той час перевелися до суду апеляційної інстанції).

«З першого ж дня ми створили всі необхідні умови для роботи судді. Їй надали досвідченого секретаря, яка пропрацювала на цій посаді 20 років, і помічника. У Марини Олексіївни не склалися з ними стосунки, оскільки теоретичні знання їй було важко застосувати на практиці. У результаті секретар із 20-річним стажем звільнилася», — пояснила В.Миргород.

Також вона додала: М.Кириленко давали легкі, малоепізодні справи, практика розгляду яких уже давно склалася. «Проте їй не вдавалося організовувати процес, виникали сварки між Мариною Олексіївною і сторонами в справі», — наголосила голова суду.

Н.Фадєєва нагадала В.Миргород, що та у 2009 році зверталася до місцевої кваліфкомісії з приводу неналежної роботи судді. У висновку зазначалося: детально проаналізувавши роботу М.Кириленко, комісія зробила висновок, що підстав для притягнення судді до відповідальності немає.

«Скажіть, будь ласка, навантаження в М.Кириленко таке, як і в інших?» — поцікавилася Н.Фадєєва в голови суду. «Навантаження в неї менше», — переконувала В.Миргород. Тоді представниця ВККС запитала, з яким рішення очільниця райсуду приїхала на засідання.

«Незадовго до моєї поїздки до Києва колектив обговорював і поведінку Марини Олексіївни, і її ставлення до суддівської роботи. Свою думку ми висловили в характеристиці. Суддя, пропрацювавши 4 роки, виносить вироки, які не можна виконати, а на її рішення постійно находять скарги. Ми давали її найлегші справи, але, розглядаючи їх, вона допускала тяганину. Ми давали її справи, які поверталися із суду другої інстанції, де була вказівка, що потрібно робити. Вона їх слухала більше року. Також суддя не могла адекватно обрати запобіжний захід», — пояснила В.Миргород.

«Ви кажете, що давали їй легкі справи. Ось одна з них: обвинувачення за ч.1 ст.366, ч.3 ст.191 КК. Це легка справа? Крім того, призначалася додаткова експертиза», — зауважила Н.Фадєєва. В.Миргород не кваліфікувала цю справу як легку чи важку, а почала розповідати про «зайві» експертизи, які призначала М.Кириленко.

Нарешті слово надали М.Кириленко. Вона погодилася, що допускала помилки при розгляді справ. Потім жінку «допитували» з приводу розгляду конкретних справ. Комісія вислухала всі пояснення, а «кваліфікаційниця» Галина Колеснік поцікавилася: «Ви думаєте, що можете працювати суддею безстроково?»

«У мене є таке бажання. На сьогодні я в декретній відпустці, проте не забуваю слідкувати за законодавчими змінами», — наголосила М.Кириленко. На питання, чому вона спілкується з колегами за допомогою доповідних записок, суддя відповіла: «Я ніколи не користувалася записками. Це не відповідає дійсності. Я спілкувалася з усіма безпосередньо. Хочу ще додати: у 2007 році мені надали секретаря з 20-річним стажем, однак вона пропрацювала зі мною 2 тижні, а потім пішла на 50 днів у відпустку, після чого звільнилася».

Голова ВККС Ігор Самсін запитав, скільки справ М.Кириленко розглянула за 4 роки. З'ясувалося: кримінальних справ — трохи більше 250 (34 вироки скасовано, 25 — змінено); цивільних — трохи більше тисячі (45 рішень скасовано). «Які висновки можна з цього зробити?» — поцікавився І.Самсін. «Я хочу працювати далі. Я не робитиму більше таких помилок», — відповіла М.Кириленко.

Члени комісії довго радились і вирішили все-таки дати судді ще один шанс.

НОВА УСТАНОВА

По гроші — в Нідерланди

У Гаазі розпочав роботу міжнародний фінансовий трибунал. Новий судовий орган, який отримав назву PRIME Finance (Panel of Recognized International Market Experts in Finance), служитиме для вирішення складних фінансових спорів між інвесторами, компаніями й державами.

Як повідомляє видання The Financial Times, глава нової інстанції Джеффрі Голден розповів журналістам, що національні суди в більшості випадків не можуть урегулювати фінансові спори. За його словами, часто такі суди затягують процеси й виносять непередбачувані вердикти, причому інші країни не визнають їх юрисдикцію. «Зараз існує великий попит на незалежний орган, який розбиратиметься у фінансових спорах», — підтримав Дж.Голдена генеральний секретар PRIME Finance Герард Мейер.

Очільник нової судової організації додав, що послугами PRIME Finance можуть користуватися контрагенти угод, центральні банки і «всі, кому послуги трибуналу видаються корисними». Суд має намір привернути близько сотні експертів з питань фінансових ринків для допомоги в спорах, пов'язаних з різними фінансовими інструментами. Для прийняття справи до розгляду буде необхідна згода обох сторін спору.

Як повідомляє ІТАР — ТАРС, трибунал розташувався в будівлі Палацу миру, яка також є штаб-квартирою вищої судової інстанції ООН — Міжнародного суду, що займається вирішенням спорів між державами.

Перші два роки свого існування новий трибунал фінансуватиметься урядом Нідерландів. Планується, що надалі він перейде на самофінансування за рахунок внесків тих, хто звернеться в нього за допомогою у вирішенні спорів.

The Financial Times відзначає, що заклики створити міжнародний фінансовий трибунал почастішали після кризи 2008-го і банкрутства американського інвестиційного банку Lehman Brothers. Суди в Лондоні й Нью-Йорку розглядали спори, пов'язані з крахом банку, традиційним способом. У результаті деякі рішення були суперечливими або ж не визнавалися на території іншої держави.

Крім знаменитого Міжнародного суду ООН, у Гаазі з'явився й Міжнародний фінансовий трибунал.

СХОЖІ ПРОБЛЕМИ

Полку застав убуло

Російські судді бояться застосовувати альтернативні запобіжні заходи

ОКСАНА СУХОВЕЙ,
Право.ру

Минулого року в Україні було закладено фундамент для проведення реформи кримінального процесу. 12 січня український Президент вніс на розгляд парламенту проект нового Кримінального процесуального кодексу. У Росії коригувати кримінальне законодавство почали ще у 2009-му. Багато сил і часу російські реформатори витратили на оптимізацію системи запобіжних заходів. Українські реорганізатори також уважають вирішення проблем у цій сфері одним з головних завдань реформи.

Гуманізація закону

Так, в українському проекті нового КПК запобіжний захід у вигляді тримання під вартою пропонується вживати у виняткових випадках. Для його застосування сторона обвинувачення повинна довести суду, що інші запобіжні заходи не зможуть забезпечити належної поведінки підозрюваного. Як альтернатива пропонується розширити можливості для застосування запобіжних заходів, не пов'язаних з позбавленням волі. Серед них — домашній арешт, внесення застави.

Оскільки в Москви досвід перетворення кримінального процесу більший, ніж у Києва, варто поцікавитися в неї, як же приживається практика застосування м'якших запобіжних заходів. І, звичайно ж, зробити відповідні висновки.

У 2009 році з ініціативи президента РФ Дмитра Медведєва розпочалася гуманізація кримінального й кримінально-процесуального законодавства. Одним з напрямів реформи стало стимулювання застосування м'якших запобіжних заходів, ніж взяття під варту, передусім застави. Проте, як показує статистика, суди не налаштовані змінювати консервативну правозастосовну практику.

У жовтні 2011-го Д.Медведєв критикував суддів за консервативні стереотипи при застосуванні запобіжних заходів. «Ефективність кримінального законодавства залишає бажати кращого, в тому числі й у тих нововведеннях, які з'явилися останнім часом, — заявив глава держави на зустрічі з керівництвом Ради федерації. — Вважаю, що це — набір якихось стереотипів, які присутні в кримінальній практиці, коли судді бояться застосовувати альтернативні запобіжні заходи, вважаючи, що потрібно діяти, виходячи з колишніх жорстких консервативних правил». При цьому, як уважає Д.Медведєв, у цьому питанні суди йдуть на поводі у слідчих органів.

«Консервативна» статистика

Президент, котрий незабаром іде у відставку, одне з головних досягнень якого — деяка гуманізація кримінального й кримінального процесуального законів, судячи з усього, має рацію. Як показує статистика застосування такого запобіжного заходу, як застава, консервативна правозастосовна практика не тільки зберігається, але навіть посилюється. Згідно з даними Судового департаменту при Верховному суді РФ, за останній 12-місячний період, за який є інформація (з 1 липня 2010-го до 30 червня 2011-го) під заставу в Росії було випущено 1091 людину. В порівнянні з попереднім періодом цей показник зменшився на 26% (з 1 липня 2009-го до 30 червня 2010-го таких було 1483). При цьому загальна кількість клопотань про призначення запобіжних заходів знизилася набагато менше (з 184160 до 155337 клопотань).

Одночасно збільшилися суми, які обвинувачені повинні внести, щоб вийти за стіни слідчих в'язниць. Якщо в період з 1 липня 2009-го до 30 червня 2010-го середня сума застави становила 492 605 руб. (приблизно 123 тис. грн.), то через рік — 643 637 руб. (160 тис. грн.), що більше на 23%. Середня застава по Росії зараз становить приблизно 34 середньомісячні зарплати. Загальна ж сума надходжень до бюджету практично не змінилася: зафіксовано 0,9% збільшення — до 693,5 млн руб. (173 млн грн.).

Зобов'язання за заставами обвинувачені стали порушувати дещо частіше. З 1 липня 2009-го до 30 червня 2010-го втекло 3,6% випущених під заставу (54 людини), за подальший 12-місячний період — 4% (44). Загальна сума, стягнута з цих осіб на користь держави, в цілому по Росії зросла з 8,9 млн руб. (2,23 млн грн.) (1,3% від загальної суми призначених застав) до 14,2 млн руб. (3,6 млн грн.) (2% від загальної суми призначених застав).

Лідери із застав

Найчастіше за останній період звільняли під заставу в Смоленській області (242 людини) — це 22% від загальної кількості призначених застав у Росії. У порівнянні з періодом з 1 липня 2009-го до 30 червня 2010-го цей показник у регіоні також збільшився — на 8%.

Найбільше зростання у використанні застав мало місце в Санкт-Петербурзі, де кількість випадків застосування цього запобіжного заходу в двох періодах, що розглядаються зараз, зросла на 79% (з 6 до 28).

За останній дворічний період у Москві кількість призначених застав зменшилася на 32%: якщо в період з 1 липня 2009-го до 30 червня 2010-го цей захід застосовувався 44 рази, то за наступний — лише 30. За загальною сумою надходжень у заставах також відбувається зменшення — з 222,1 млн руб. (55,5 млн грн.) до 37,6 млн руб. (9,4 млн грн.) — на 83%. До 2011-го також дуже знизилася й середня застава — з 5 млн руб. (1,25 млн грн.) до 1,2 млн руб. (300 тис. грн.). Проте, щоб її заплатити, потрібно працювати довше 2,5 років, оскільки середня заробітна плата в Москві, за останніми статистичними даними, становить 40479,2 руб. (10 тис. грн.)

Цікаво, що жоден обвинувачений, випущений у Москві під заставу, за цей період свої зобов'язання не порушив.

За період з 1 липня 2010-го до 30 червня 2011-го найвищий показник суми застави в Росії зафіксований в Тульській області — 5,3 млн руб. (1,33 млн грн.). У Республіці Мордовія можна було звільнитися за 1,9 млн руб. (475 тис. грн.). Трохи менші розцінки в Пензенській і Мурманській областях: 1,7 млн руб. (425 тис. грн.) і 1,5 млн руб. (375 тис. грн.) відповідно.

Середньостатистичному жителеві Тульської області, щоб внести таку заставу, потрібно буде 342 зарплати, а це — понад 28 років безперервної роботи, у Республіці Мордовія — 161 (довше 13 років безперервної роботи), у Пензенській області — 118 (близько 10 років).

Найменша сума, яку було потрібно заплатити, аби звільнитися від арешту — 111000 руб. (27,75 тис. грн.) у Самарській області, наступні — Саратовська й Псковська області: 113000 руб. (28,25 тис. грн.) і 135000 руб. (33,75 тис. грн.) відповідно. У Самарській області застава коштує всього в 7 разів більше доходу, в Саратовській області — у 8 разів, а в Псковській — у 10. Тобто в цих регіонах, попрацювавши менше року, можна буде заплатити заставу для звільнення від арешту.

Тільки в 16 регіонах середня сума застави зменшилася в порівнянні з попереднім періодом, у більшості ж регіонів спостерігається зростання, найбільше — у Республіці Татарстан: у період 2009—2010 р. середньостатистична застава тут становила всього 47000 руб. (11,75 тис. грн.), а до червня 2011-го виросла до півмільйона рублів (125 тис. грн.).

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Медіатори змінили адвокатів

Сімейні юристи позбулися доходів, а подружжя економлять на розлученні і час, і гроші

Уведення у Великій Британії правила, коли парам, що розлучаються, в обов'язковому порядку пропонується вирішити спірні питання з використанням медіації, привело до того, що витрати сторін зменшилися в 5 разів. Вже 49% колишніх подружніх пар користуються послугами медіаторів, а не адвокатів, але британська влада продовжує кампанію, спрямовану на популяризацію реформи.

У квітні 2011-го у Великій Британії набрав чинності закон, відповідно до якого кожній парі, що збирається розлучатися спочатку пропонується вирішити спірні моменти з використанням процедури медіації. При цьому сторони, які все ж таки хочуть, щоб спірні питання розглядав суд, повинні мотивувати своє рішення. Справа відразу передається до суду тільки в тому випадку, якщо мова йде про такі обставини, як насильство в сім'ї або необхідність утримувати дитину. Одночасно влада на 2/3 збільшила фінансування — тепер щорічно на медіацію виділяється не £10 млн ($15,4 млн), а £25 млн ($38,5 млн).

Медіація передбачає, що сімейна пара за допомогою кваліфікованого фахівця самостійно розробляє прийнятні умови угоди про розлучення, а не перекладає відповідальність з ухвалення рішення на плечі суддів і адвокатів.

Міра виявилася достатньо ефективною. За статистикою британського Мін'юсту, в третьому кварталі 2011-го з 30400 випадків подружжя, що розлучаються, скористалися можливістю розглянути варіант медіації (що фінансується державою) у 16416 випадках, у 8020 медіація була вибрана як спосіб вирішення суперечки. В середньому в країні більш ніж в 49% випадків справи так і не дійшли до судових розглядів.

Тепер влада намагається закріпити успіх реформи. Вона почала нову кампанію, покликану стимулювати використання медіації в шлюборозлучних справах. Заступник голови британського Мін'юсту Джон Дженоглі закликав співгромадян частіше користуватися медіаційними процедурами в шлюборозлучних справах. «Медіація — відмінна альтернатива затяжним і дорогим судовим розглядам, коли мова йде про сімейне право. Медіація — швидша, дешевша й м'якша альтернатива судовому процесу, особливо коли мова йде про дітей, оскільки це дає батькам можливість самостійно подумати про інтереси дитини не тільки в короткостроковій перспективі, але і в далекому майбутньому», — вважає він.

І статистика підтверджує слова представника Мін'юсту. Для тих, хто погодився на медіацію сторін шлюборозлучного процесу врегулювання займає в середньому 110 днів, тоді розгляд справи в суді, за даними Національної служби аудиту, відбувається приблизно за 435 днів. Також медіація дозволяє заощадити на розлученні. За даними центрів юридичної допомоги, при медіації кожна із сторін витрачає приблизно £535 ($823), тоді як судовий процес обходиться в п'ять разів дорожче — £2823 ($4343) на людину.

У реформи є й критики. Адвокати зазначають, що коли сторонам так і не вдається дійти згоди, вартість шлюборозлучного процесу значно збільшується. До того ж, на їхню думку, в ході медіації складніше уникнути тиску однієї сторони на іншу, а кваліфікація медіатора в деяких випадках залишає бажати кращого.

ВІДСТАВКА

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення суддів

Відповідно до пунктів 2, 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

Звільнити з посад суддів:
апеляційного суду Житомирської області
- Рафальську Ірину Миколаївну — у зв'язку з поданням заяви про звільнення з посади за власним бажанням;

апеляційного суду Запорізької області
- Давискибу Надію Федорівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

Єнакіївського міського суду Донецької області
- Куцію Євгенію Михайлівну — у зв'язку з поданням заяви про звільнення з посади за власним бажанням;

Бобринецького районного суду Кіровоградської області
- Орінко Валентину Володимирівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

господарського суду Дніпропетровської області
- Пуппо Ларису Дмитрівну — у зв'язку з досягненням шістдесяти п'яти років.

Голова
Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4248-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення суддів

Відповідно до пункту 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

Звільнити з посад суддів:
Макарівського районного суду Київської області
- Дзюбу Надію Михайлівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

Обухівського районного суду Київської області
- Соловйову Надію Миколаївну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

Артемівського районного суду міста Луганська
- Рибцову Людмилу Іванівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку.

Голова
Верховної Ради України
В.ЛИТВИН
м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4245-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення суддів

Відповідно до пунктів 2, 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

Звільнити з посад суддів:
апеляційного суду Автономної Республіки Крим
- Бордачова Валерія Миколайовича — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

апеляційного суду Луганської області
- Візіра Анатолія Михайловича — у зв'язку з поданням заяви про відставку;

апеляційного суду Херсонської області
- Францішка Володимира Йосиповича — у зв'язку з поданням заяви про
- відставку;

Джанкойського міськрайонного суду Автономної Республіки Крим
- Смирнову Зою Петрівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;
- господарського суду Житомирської області
- Алексєєва Миколу Васильовича — у зв'язку з досягненням шістдесяти п'яти років.

Голова
Верховної Ради України
В.ЛИТВИН
м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4246-VI

ЗАСІДАННЯ

Удосконалити процес відбору

Після завершення процедури добору кадрів для Феміди Вища кваліфікаційна комісія суддів вирішила усунути виявлені недоліки. Так, нещодавно створена робоча група під керівництвом голови постійно діючого органу Ігоря Самсіна провела перше засідання, присвячене спеціальній підготовці охочих одягти мантію.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Керівник секретаріату Вищої ради юстиції Ольга БУЛКА: «Безсумнівно, спецперевірка має регламентуватися законом».

Тема для обговорення, запропонована ВККС, зацікавила представників багатьох структур: і ВРЮ, і Мін'юсту, і НШС.

Представниця Національної школи суддів Оксана КУЧИНСЬКА погодилася, що після перевірки теоретичних і практичних знань претенденти повинні пройти психологічне тестування.

МОМЕНТ ІСТИНИ

Парламентські будні

Перший у цьому році тиждень роботи Верховної Ради минув за звичним сценарієм. Опозиція традиційно протестувала проти відмови декриміналізувати статтю КК щодо зловживання службовим становищем, а більшість ділилася з колегами враженнями від новорічних свят…

ФОТО: ОЛЕКСІЙ ЧЕРНИШЕВ
ІВАН СТЕЦЕНКО

Уряд зважив на прохання нардепів і майже в повному складі прийшов до парламенту на розгляд «своїх» питань.

Арсеній ЯЦЕНЮК: «Говоріть гучніше... Ні, це не гуртожиток, а Верховна Рада!»

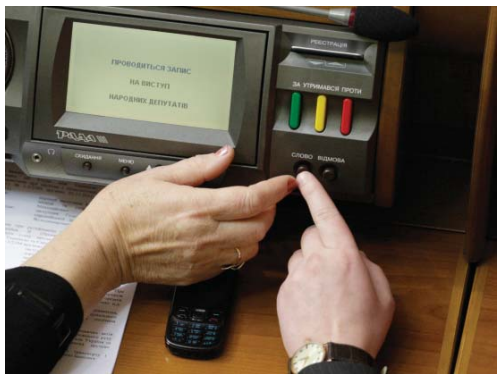

Сусідство в парламенті не виключає боротьби за «слово».

«Скинь-но мені номер того готелю, де ти так добре відпочив…»

«А я вже дідусь!»

«І що ж про нас тут преса понаписувала?»

Ох, нелегка це робота — щоранку розгортати плакат протесту…

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ
КОЛЕГІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СПІВРОБІТНИЦТВО

20 років разом!

У зв'язку з ювілеєм «ЗіБ» кожна друга реклама — за 1 гривню

З нагоди 20-ліття, яке наш тижневик відзначив у червні, редакція продовжує до кінця 2012 року дію спеціальних пільгових умов для рекламного пакета.

Рекламодавці, які замовлять у виданні рекламний блок розміром не менш ніж 1/32 сторінки, отримають можливість лише за 1 грн. розмістити цей матеріал також і в наступному числі нашого тижневика.

У разі замовлення рекламної площі не менш ніж 1/4 полоси впродовж 2 тижнів на сайті «ЗіБ» **(www.zib.com.ua)** може бути розміщений банер рекламодавця. Вартість цієї послуги входить у вартість рекламного пакета.

Звертаємо увагу, що відтепер ви можете замовити також повноколірний рекламний блок, який розміщуватиметься на 1, 8, 9 та 16-ій сторінках видання.

ДОБІР

Кандидатський рівень

Після новорічних свят Вища рада юстиції повернулася до добору суддів. Під час засідання кадрової секції ВРЮ 46 претендентам удалося переконати представників колегіального органу у своїй готовності одягнути мантії. Члени ВРЮ відзначили, що чимало кандидатів мають науковий ступінь і показали високий рівень підготовки. Однак остаточно їхні долі вирішуватимуться на засіданні ВРЮ 24 січня.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Після новорічних «канікул» члени ВРЮ Володимир КОЛЕСНИЧЕНКО (ліворуч) та Віктор ТАТЬКОВ були раді зустрічі.

Непростими запитаннями член ВРЮ Інна ОТРОШ намагалася з'ясувати рівень знань претендентів на мантії.

Член ВРЮ Сергій САФУЛЬКО не приховував задоволення від якісної підготовки кандидатів на суддівські посади.

Перспектива вершити правосуддя в Печерському райсуді м.Києва порадувала кандидатку Юлію ФАРКОШ.

Деякі запитання виявилися неочікуваними для кандидата на посаду в Дарницькому райсуді м.Києва.

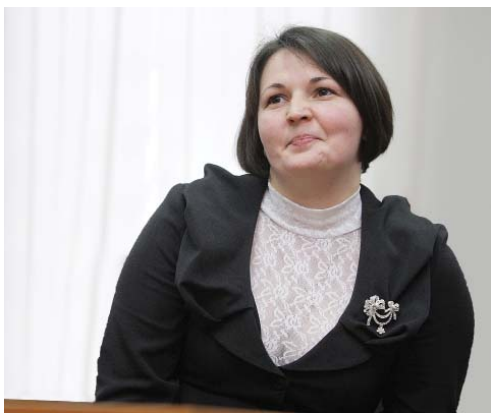

Якщо ВРЮ підтримає кандидатуру Альони КОСЕНКО, вона буде третьою суддею Макарівського райсуду Київської області.

Серйозне ставлення до роботи продемонструвала своїм рефератом Тетяна СЕМЕНУХА, яка претендувала на місце в Нахімовському райсуді м.Севастополя.

СТАРТ

Відкриття «кваліфікаційного сезону»

18 січня Вища кваліфікаційна комісія суддів провела перше в цьому році засідання. Справ у постійно діючого органу накопичилося багато, тому «кваліфікаційникам» довелося засідати весь день.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Після свят представникам ВККС було що обговорити.

Передчуття не підвело Сніжану ГАЛІЙ із Суворовського райсуду м.Одеси: ВККС надала їй «перепустку» на посаду безстроково.

Тетяні Д'ЯЧЕНКО з Господарському суду Одеської області постійно діючий орган побажав дослухатися до думок інших служителів Феміди.

РЕКЛАМА

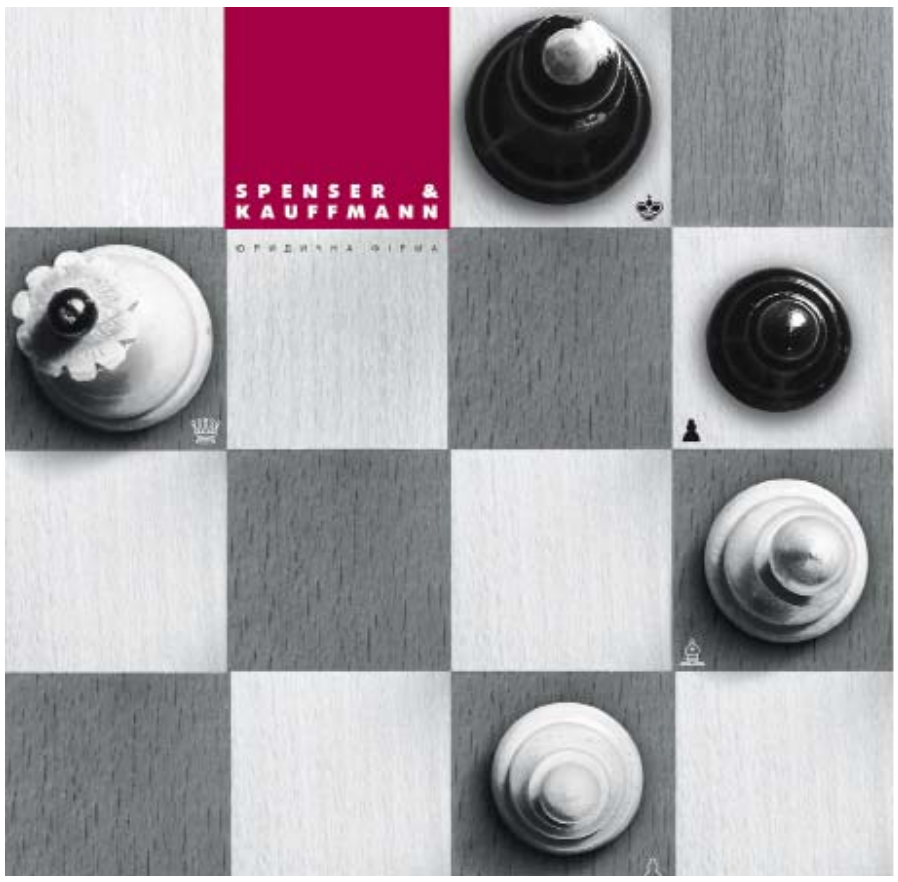

Білі починають і виграють

SPENSER & KAUFFMANN — ВАША ПЕРЕМОЖНА ПОЗИЦІЯ

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7а, 13 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

РОЗДРІБ

«ЗіБ» — у продажу!

Запитуйте наш тижневик у кіосках «Союздруку».

Отже, якщо ви не встигаєте за своїми колегами першим ознайомитися зі свіжим номером «ЗіБ» або пропустили важливий матеріал у попередніх числах видання — звертайтеся до найближчого кіоску «Союздруку». Згідно з графіком наша газета має надходити в продаж уже в суботу.

Окремі кіоски, де реалізується «Закон і Бізнес»:

Кіоск	Адреса
3	майдан Незалежності.
8	майдан Незалежності.
19	вул. Б. Хмельницького, 44.
21	вул. Хрещатик, 5.
24	вул. М. Заньковецької, 2.
25	вул. Червоноармійська, 49.
26	вул. Червоноармійська, 48.
29	ст. метро «Хрещатик».
60	вул. Інститутська, 10—12.
74	вул. Хрещатик, 10.
142	вул. Червоноармійська, 57.
145	вул. Червоноармійська, 73.
156	вул. Червоноармійська, 74/5.
404	вул. Велика Житомирська, 6.
405	вул. Володимирська, 18.
406	вул. Володимирська, 24.

РЕЄСТРАЦІЯ

Півроку без штрафів

Верховна Рада відклала до липня введення санкцій за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних. За цей час нардепи сподіваються вдосконалити законодавче поле.

Минулого року парламент прийняв закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних», який з 1 січня набув чинності. Ним, зокрема, передбачено накладення штрафів від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8500—17000 грн.) за ухилення громадян — суб'єктів підприємницької діяльності від реєстрації баз персональних даних. Так само санкції, хоча й дещо менші, передбачені за несвоєчасне повідомлення про зміну відомостей, що подаються реєстратору.

Однак 13 січня нардепи вирішили, що країна ще не готова до таких жорстких правил. Ініціатор відстрочення дію закону Ксенія Ляпіна відзначила, що дані громадян потребують захисту, але мова має йти передусім про великі бази, наприклад паспортних даних чи податкової. Проте закон містить дещо інші положення. «Вийшло, що кожний приватний підприємець, який має два найманих працівники, вже стає суб'єктом цього закону. Він уже має реєструвати так звану базу даних, хоча, вибачте мене, дві картки на двох найманих працівників ніяк не мали б бути базою даних», — наголосила народна обраниця.

За словами К.Ляпіної, причина проблем полягає в тому, що не було якісно виписано визначення баз персональних даних і не підготовлено необхідних підзаконних актів.

Після обговорення 286 нардепів підтримали документ. Проте поки що не можна сказати: спроможеться парламент за відведений час унести до закону зміни чи він просто дав підприємцям півроку на адаптацію до нових умов.

ПЕРЕТВОРЕННЯ

Знесилювання силовиків

Влада «непомітно» просуває ліберальні реформи в правоохоронній сфері

СВЯТОСЛАВ ОЛІЙНИК,
народний депутат, позафракційний

На сайті Президента з'явилося повідомлення (практично ніким не помічене) про підписання закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства» (№4176-VI). Текст закону (з ним ви можете ознайомитися на стор.17 — Прим. ред.) досить складний і зрозумілий швидше експертам у цій галузі, хоча його зміст має серйозні наслідки для приватного сектору економіки.

Конфлікт світоглядів

Зі змісту недавно підписаного закону, а також закону про декриміналізацію «економічних» злочинів, проекту нового КПК, внесеного Президентом до парламенту, а також менш помітних законодавчих ініціатив чітко простежується наявність усередині нинішньої влади достатньо сильного антивектора Генеральній прокуратурі та силовим відомствам. Послідовність законів, що вносяться пропрезидентськими депутатами й самим главою держави під прапором гуманізації та лібералізації, свідчить про протистояння між силовиками й цивілістами. Зауважу відразу, що під останніми я маю на увазі Андрія Портнова, Олександра Лавриновича й Олену Лукаш, а під силовиками — Віктора Пшонку, Валерія Хорошковського й Віталія Захарченка. Проте це не протистояння людей, це швидше протистояння світоглядних позицій — цивільно-ліберальної та мундирно-наказової.

Про що ж мова? Крок за кроком новими законами зменшується можливість впливу держави на приватний сектор економіки, на перерозподіли власності й на можливість позбавлення людей волі.

У законі, з якого я почав, установлена чітка заборона на опротестовування прокурором права власності після закінчення 3 років з дня виникнення такої підстави. Декриміналізація злочинів у сфері господарської діяльності виключає можливість арешту директорів підприємств і фактично переводить відносини підприємств і податкової (держави) з репресивних у сферу судових дискусій. І нарешті, в запропонованій Президентом редакції Кримінального процесуального кодексу прописаний такий механізм арешту, що посадити в тюрму можна буде тільки грабіжників і вбивць. Арешт підприємців згідно з новим КПК стане настільки нереальною процедурою, що, швидше за все, сама ідея може виявитися неактуальною. До цього потрібно додати, що проект кодексу складається з прогресивних новацій, і, якщо його приймуть, він буде одним з найкращих подібних кодексів у світі.

Я, до речі, думаю, що цікаво буде постерігати за самим законодавчим процесом. Розгорнеться гаряча дискусія, і ми зможемо побачити прокурорсько-міліційне лобі в усій його красі.

Два боки медалі

Парадокс ситуації в тому, що на тлі абсурдних кримінальних процесів стосовно Юрія Луценка та інших політиків нинішня державна машина генерує унікальні ліберальні ініціативи у сфері правоохоронної та фіскальної функції держави.

З погляду психології такий парадокс легко пояснюється: загальна лібералізація та гуманізація фіскальної функції є ніби зворотним боком медалі явно неправедних політичних процесів. Цивільно-ліберальна частина влади, генеруючи прогресивні закони, як би вибачається перед суспільством та історією за мундирно-наказове свавілля.

Прокурорам залишається тільки спостерігати, як їх повноваження.

Вже чую гнівні висловлювання на свою адресу про те, як же можна бачити щось гарне в діях такої поганої влади. Але якщо бачити в ній тільки погане, то скоро можна прийти до того, що навіть у поломці власного холодильника або у відсутності випраних шкарпеток можна буде звинувачувати «антинародний режим Януковича». Проте це не так, незалежно від наших симпатій або антипатій — у цьому він не винен.

А на практиці дія закону про вдосконалення порядку здійснення судочинства виглядає приблизно так. Якийсь інвестор купив ресторанчик. Десять років тому в цьому приміщенні була перукарня. Інвестор уклав гроші в ремонт і рекламу, і тут з'явився прокурор, котрий зробив унікальне відкриття, що в момент приватизації об'єкта відбулося порушення якогось закону. А це означає, що треба все повернути назад, тобто ресторан перетворити на перукарню, а її повернути державі. Й починається нудна судова тяжба, внаслідок чого інвестор уже думає про те, як би «витягнути» свої гроші й забратися геть. І правильно думає, оскільки він теж може стати співучасником крадіжки перукарні та потрапити в тюрму.

Це не фантастика, це юридична реальність багатьох останніх років. Такою дурістю постійно займається прокуратура, щомісячно видаючи показники виявлених у сфері приватизації злочинів не нижче, «ніж за аналогічний період минулого року». І ось «непомітно» такої можливості більше немає, як немає й одного корупційного інструменту системи. Але ніхто чомусь цього не помічає.

ГАРАНТІЇ

Захист особистого

Мін'юст затвердив порядок обробки персональних даних володільцями відповідних баз. Електронну інформацію мають захищати пароль і антривірус, а записану в картотеці — замок.

Наказ, який підписав міністр юстиції Олександр Лавринович, встановлює, що обробка персональних даних може здійснюватися в автоматизованій системі або у формі картотек. Якщо володілець бази обере перший варіант, він має захистити систему від несанкціонованого доступу та вірусів. Коли ж дані зберігатимуться в картотеці, вона має перебувати в обладнаному приміщенні, що замикається, або сейфі чи захищеній від доступу шафі.

Також Мін'юст визначив терміни зберігання та ліквідації баз персональних даних. Зокрема, інформацію не можна тримати довше, ніж передбачає мета збору, потім її потрібно знищити. При цьому таким способом, що не дозволить відновити дані.

САНКЦІЇ

Сміття дорогого коштує

Народні депутати пропонують встановити штраф (до 850 грн.) за викинутий на вулиці папірець або недопалок. Таким чином вони планують привчити громадян до чистоти.

Група з 9 народних обранців подала до парламенту законопроект «Про внесення змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо викидання відходів у неналежних місцях)» (№9680). Зумовлено це тим, що на сьогодні в КпАП немає окремої статті, яка встановлювала б відповідальність за викинуте сміття будь-якого обсягу, а норми, прописані в інших статтях, недієві. Переконатись у цьому можна, пройшовшись вулицями будь-якого міста.

Нардепи пропонують доповнити КпАП новою ст.152[1] і запровадити відповідальність «за накидання будь-яких відходів за межі урн, контейнерів чи інших ємкостей для збирання, утилізації чи переробки сміття». Штраф за такі дії становитиме від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (140—850 грн.). Посадовим особам та громадянам — суб'єктам підприємницької діяльності доведеться плати ще більше — від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів (850—1700 грн.). Право накладати штрафи законотворці пропонують надати міліції.

Значні фінансові покарання за викинуте на вулиці сміття діють у багатьох країнах. Наприклад, у Сінгапурі розмір штрафу встановлено на рівні $650 (5265 грн.). У Лондоні за кинутий повз урну недопалок доведеться заплатити близько $160 (1296 грн.). В обох випадках санкції дали позитивні результати. Приміром, Сінгапур уважається одним з найчистіших міст планети.

Проте в будь-якому випадку штрафи будуть дієвими тоді, коли дотримання законів можна проконтролювати. Розставити міліціонерів на всіх вулицях неможливо. Тому головне — поставити хоча б урни й сподіватися на свідомість людей.

МАС-МЕДІА

Битва екстрасенсів

Нардепи прибрали інтерактивне ворожіння з телеефіру

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Ворожки та чаклуни втратили можливість розміщувати свою рекламу в будь-яких ЗМІ. Крім цього, з телеефіру зникнуть інтерактивні програми, які закликали глядачів отримати «надприродні» послуги по телефону. Самі ж екстрасенси ставляться до нововведень стоїчно та готуються до нової боротьби за ринок.

Вони тут довго...

Історія появи екстрасенсів і цілителів на вітчизняному телебаченні далеко не нова. Ще наприкінці 1980-х років на блакитних екранах з'явились Анатолій Кашпіровський і Алан Чумак. Тоді ж виникли й перші «інтерактивні технології» — не виходячи з дому, глядачі могли «зарядити» воду або продукти.

У 1990-ті роки популярності набули різноманітні послуги за платними номерами, що починалися на 8-900. Не обійшли цю технологію й володарі надприродних сил. Зателефонувавши їм, можна було почути гороскоп, отримати передбачення чи позбутися зурочення. Звісно, такі послуги рекламувалися на телебаченні.

Та справжній розквіт телевізійних екстрасенсів відбувся вже у 2000-ті. Одна за одною почали виникати програми, в яких громадянам пропонували зателефонувати за платним номером, щоб поспілкуватися з чаклунами, ворожками чи цілителями.

При цьому в ефірі відбувалася розмова з глядачами, які телефонували в студію. Щоправда, такого роду програми нерідко звинувачували у тому, що вони лише імітують прямий ефір, а насправді працюють у записі, а тих, хто намагався додзвонитися, з'єднували з операторами.

Обмежити телевізійних, а заразом усіх інших екстрасенсів парламентарі намагалися впродовж кількох останніх років. Найбільш резонансним був проект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо заборони діяльності екстрасенсів, знахарів, ворожок, хіромантів та послуг з передрікання майбутнього (долі)» (№6299), поданий групою нардепів у березні 2010 року.

Пропонувалося повністю заборонити «надприродні» послуги. Відповідно до проекту діяльність екстрасенсів, знахарів, ворожок, хіромантів, поширення інформації про них і проведення масових заходів за їх участю мали каратися штрафом від 100 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1700—2550 грн.). Окремо народні обранці наголошували на недопущенні пропаганди віщунів у ЗМІ.

«Абсолютна більшість цих «професіоналів» не має ні медичної, ні філософської, ні навіть вищої освіти! Замість того щоб іти працювати, вони займаються шахрайством», — пояснював мотиви обмежень комуніст Євген Царьков. Щоправда, експерти вказували на невисокі шанси прийняття того документа. Зрештою, радикальні пропозиції були відкликані самими ініціаторами.

Просто заборона

Замість того щоб воювати з екстрасенсами, Верховна Рада вирішила обмежити їм доступ до телебачення. 12 січня 320 народних обранців підтримали акт «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту населення та інформаційного простору від негативного впливу)» (відповідний законопроект був зареєстрований за №8371).

Новації забороняють рекламу з ворожіння. Крім цього, закон не дозволяє трансляції програм, в яких телеглядачам надаються послуги з ворожіння або платні послуги у сфері народної чи нетрадиційної медицини. Такі ж обмеження встановлено й для радіоефіру.

Завдяки закону можна попрощатися з інтерактивними шоу, які живуть завдяки телефонним дзвінкам. Разом з тим таким передачам, як «Битва екстрасенсів», нічого не загрожує: послуги в них не надаються.

Самі ж екстрасенси очікують на перерозподіл ринку. Після зникнення «телевізійників» на перший план вийде «сарафанне радіо». Тобто про кого найкраще відгукуються — ті й отримають нових клієнтів. Крім того, виграють ті, хто вже почав активно працювати в Інтернеті.

Про зникнення ж самого ворожіння не говорить ніхто. Якщо є попит — завжди знайдеться й пропозиція.

ОБОВ'ЯЗОК

Новини для всіх

Верховна Рада зобов'язала всі державні та комунальні телеканали супроводжувати випуски новин сурдоперекладом. На комерційні телеканали ця норма не поширюється — до таких змін нардепи ще не готові.

Акт «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» підтримали 312 народних обранців. Відповідно до новацій сурдоперекладом або субтитрами мають супроводжуватися випуски новин і всі офіційні повідомлення органів державної влади. Пояснюючи необхідність прийняття закону, ініціатори наголошували, що в жодного телеканалу в ліцензії не передбачена адаптація програм для глухих.

Очевидно, що державні й комунальні телеканали займають невелику частку медіаринку країни, значно популярніші приватні. Однак, нардепи вирішили не зобов'язувати останні запроваджувати сурдопереклад.

«У першому читанні було досягнуто компроміс про саме державні телекомпанії як перший крок. Можливо, наступним законопроектом це (положення. — **Прим. ред.**) буде поширено на приватні компанії», — припустив один з ініціаторів змін Віктор Уколов.

РОЗРАХУНОК ЗБИТКІВ

Сумнівна формула

Відповідальність за самовільне використання підземних вод сьогодні порушує принципи розумності, справедливості, законності та верховенства права

ПЕТРО ПРАВОТОРОВ, *юрист*

Питання щодо використання комунальними підприємствами підземних артезіанських вод для забезпечення водопостачання сільських населених пунктів є вельми неоднозначним. Іноді потреби громадян у питній воді задовольняють ціною порушення законодавства.

Виконуючи вимоги законів, селяни можуть залишитися без води.

Фото з АР

Проста математика

Як відомо, в Україні забір води з водних об'єктів (до яких належить і підземний водоносний горизонт) із застосуванням споруд або технічних пристроїв уважається спеціальним водокористуванням. Воно здійснюється на підставі дозволу, що видається в порядку, визначеному Кабміном. Строк водокористування встановлюється органами, які видали дозвіл. Воно може бути двох видів — короткостроковим (до 3 років) або довгостроковим (від 3 до 25 років), з можливістю подальшого продовження строку.

Забір води з підземного водоносного горизонту без дозволу, в тому числі після закінчення строку його дії, вважається самовільним водокористуванням, що завдає шкоди природним ресурсам держави, і тягне за собою як цивільну, так і кримінальну відповідальність.

Судова практика в Україні є однаковою: особи, які здійснили самовільний забір води з підземного водоносного горизонту, відшкодовують шкоду (збитки) державі в сумі, яка обчислюється за формулою, що міститься в Методиці розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, затвердженій наказом Мінприроди від 20.07.2009 №389:

Зсам = 100 х W х Тар,

де Зсам — розмір збитків (грн.);
W — об'єм води (м³), що використана самовільно без дозволу або з порушенням умов водокористування, встановлених у дозволі;
Тар — норматив збору за спеціальне водокористування (грн./ м³), що діє в регіоні на момент виявлення порушення.

Для комунальних підприємств-правопорушників установлено коефіцієнт 0,3, на який множиться результат розрахунку, у зв'язку із чим цивільно-правова відповідальність цих суб'єктів суттєво зменшується.

Господарські суди, користуючись зазначеною формулою, стягують з порушників у дохід держави завдані природі збитки, а загальні суди притягують керівників підприємств до відповідальності, передбаченої стст.367 та 240 КК. Траплялися й випадки засудження голів сільських рад, на території яких добувалися підземні води.

На перший погляд, усе просто й однозначно. І хоча представники сільських рад у деяких справах зазначають, що шкоди інтересам місцевої громади не завдано, а навпаки, вони забезпечили безперервне водопостачання, отже, зробили добру справу для людей (задовольнили питні, санітарні та господарські потреби місцевої громади), обвинувачені, як правило, повністю визнають свою вину, не оскаржуючи розмірів грошових сум, що стягуються з них на задоволення цивільного позову.

Коефіцієнти відповідальності

Однак ця проста математична формула не узгоджується з деякими правовими «рівняннями», що містяться в Конституції. Через це законність розрахунку розміру цивільно-правової відповідальності викликає сумніви.

Так, одним з елементів формули є цифра 100, на яку чомусь множиться розмір відповідальності. Немає жодного правового обгрунтування для встановлення кратності цивільно-правової відповідальності за збитки, завдані порушенням водного законодавства.

І тут виникають запитання: яким законодавством в Україні передбачено цивільно-правову відповідальність за збитки взагалі, на чому грунтується кратність збільшення або зменшення відповідальності за завдані збитки, чи мають відомства повноваження визначити розмір цивільно-правової відповідальності, збільшувати або зменшувати розмір штрафу?

Відповіді на них слід шукати в цивільному законодавстві. Частиною 2 ст.22 ЦК визначено, що «збитками є:

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода)».

Зі змісту положень ч.3 ст.22 ЦК прямо випливає, що випадки відшкодування збитків (шкоди) у більшому або в меншому розмірі (як виняток із загального правила) мають установлюватися лише законом.

Статтею 69 закону «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлено засади стягнення збитків (шкоди) в повному обсязі без застосування норм зниження розміру стягнення.

Отже, законами встановлено загальне правило про відповідальність у розмірі реальних збитків. І винятків з нього не передбачено.

У зв'язку із цим варто зауважити, що згідно з п.22 ч.1 ст.92 Конституції засади цивільно-правової відповідальності визначаються виключно законами. Отже, міністерство не має права встановлювати кратність відшкодування шкоди (збитків) порівняно з їх реальною величиною. Розробляючи певні методики, на відомчому рівні можна застосовувати тільки дозволені законами способи визначення розміру збитків.

Таким чином, застосування коефіцієнтів, якими змінюється розмір відповідальності, не відповідає закону, а згадана методика порушує правовий порядок в Україні, визначений ст.19 Конституції.

Закон, але не законодавство

А чи може взагалі міністерство затверджувати методику? В ст.225 ГК передбачено, що розробка методик визначення розміру збитків у сферах господарювання здійснюється Кабміном.

Отже, подібні методики мають затверджуватися постановами Уряду, оскільки відповідно до стст.50, 51 закону «Про Кабінет Міністрів України» акти нормативного характеру видаються ним на основі та на виконання Конституції та законів у формі обов'язкових для виконання постанов. Міністерство ж має право лише ініціювати підготовку та прийняття актів Кабміну.

Таким чином, згаданий раніше наказ Мінприроди прийнятий з перевищенням повноважень.

Справедлива ціна

На підтвердження висловленого варто також згадати п.7 рекомендацій президії ВГС від 1.04.94 №02-5/215 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди», згідно з яким у разі обчислення збитків слід виходити з положень ст.22 ЦК та ст.225 ГК, якими передбачено розробку Кабміном методик визначення розміру збитків у сферах господарювання. «Тому при визначенні розміру шкоди судами слід перевіряти відповідність заявленої позивачем суми зазначеним методикам», — підсумовується в рекомендаціях.

Що в такому випадку слід уважати шкодою або збитками природі? Можна застосувати підходи, які вже застосовані в методиці. Однак при цьому брати до уваги тільки ті величини, які дають можливість визначити вартість самовільно використаних природних ресурсів, тобто реальну шкоду. Формула має виглядати таким чином:

Зсам = W х Тар

Тобто об'єм води, помножений на її ціну, і є вартістю реальних збитків. Застосування збільшувального та зменшувального коефіцієнтів, не передбачених законами, вочевидь є зайвим.

Чому ж у кримінальних справах суди стягують збитки з керівників підприємств та сільських (селищних) голів у розмірах, що в 100 разів перевищують реальну шкоду? Аналіз вироків у кримінальних справах дає підстави стверджувати таке.

По-перше, методика сприймається суддями як акт законодавства, що є обов'язковим для виконання, адже він зареєстрований у Мін'юсті. По-друге, засуджені особи, очевидно, визнають свою вину та беруть на себе тягар збільшеної відповідальності з побоювання, що невизнання вини призведе до більш суворого покарання. Наявність же щирого каяття та визнання обвинувачення й цивільного позову, як показують судові вироки, приводить до застосування більш м'якого, умовного покарання. Крім цього, розмір шкоди підсудними не оспорювався, а тому методика не досліджувалася з погляду її відповідності закону.

З однієї кишені в іншу

Безумовно, ми не шукаємо виправдань для порушників природоохоронного законодавства й не ставимо під сумнів підстави цивільно-правової відповідальності. Проте застосування методики (в тому вигляді, який вона має сьогодні) суперечить законам України. Отже, під сумнів можна ставити рішення та вироки, де вона була застосована.

Навряд чи можна вважати збитками (шкодою) державі діяльність, яка у своїй основі є корисною. Забезпечення населення питною водою не може бути злочином. Це обов'язок держави. Будівництво об'єктів у населених пунктах передбачає довгострокове (довічне) постачання води громадянам, а тому строки дозволів слід установлювати, як передбачено законом — до 25 років. Практика ж показує, що строки в основному не перевищують 3 років.

Крім того, орган, яким було видано дозвіл, не контролює дотримання встановлених строків. Водопостачання жодного разу не припинялося за рішенням органу контролю. Іноді складається враження, що завданням органів, покликаних охороняти природу, є створення умов для зростання кількості правопорушень та збільшення випадків стягнення з винуватих збитків у підвищеному розмірі.

У таких спорах держава, по суті, подає позов на саму себе. 30% стягнутих з комунального підприємства коштів зараховуються до державного бюджету, а 70% — до місцевого. Тобто з комунального підприємства, що є об'єктом права власності місцевої громади, 2/3 грошей стягується в дохід бюджету органу самоврядування цієї ж місцевої громади.

На практиці рішення судів щодо стягнення коштів не мають жодної користі, незважаючи на величезну роботу з виявлення правопорушення, звернення до суду, отримання судового рішення й наказу, здійснення виконавчого провадження. Часто комунальні підприємства ліквідуються через процедуру банкрутства, а заборгованість списується. Місцеві ради створюють нові підприємства для водопостачання. У цій схемі діяльність природоохоронних органів у боротьбі держави з державою закінчується нічим.

Очевидно, що необхідно змінювати як дозвільну систему в цих відносинах, так і судову практику.

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ

Свобода бізнесу

За низку економічних правопорушень більше не передбачається кримінальна відповідальність, її замінено на адміністративну. Крім цього, підприємців буде складніше відправити за грати під час досудового слідства.

З 17 січня набув чинності закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності». Відповідно до нього за 17 злочинами кримінальне покарання замінюється адміністративною відповідальністю. Зокрема, йдеться про порушення порядку зайняття господарською діяльністю та надання фінансових послуг; ухилення від повернення виручки в іноземній валюті; фіктивне банкрутство; незаконні дії щодо приватизаційних паперів тощо.

Також закон скасовує кримінальну відповідальність за товарну контрабанду. Відтепер злочином уважається лише незаконне ввезення товарів, вилучених з цивільного обороту (культурні цінності, вибухові речовини, зброя). Крім цього, штраф замість позбавлення волі запроваджено за вчинення інших «господарських» злочинів.

Відповідно до нововведень складніше буде відправити за грати підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні практично всіх злочинів у сфері господарської діяльності. Першим запобіжним заходом, застосованим до них, може бути лише застава.

Пояснюючи необхідність прийняття цього закону, радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Андрій Портнов відзначав, що в нашій державі непоодинокими є випадки зловживань правоохоронцями під час притягнення підприємців до кримінальної відповідальності. Як наслідок погіршується інвестиційний клімат у державі й знижується підприємницька активність. Законодавчі ж зміни, якщо не повністю приберуть, то принаймні зменшать можливості тиску на бізнес

КОНТРОЛЬ

Штраф за стандартом

Народні депутати пропонують уніфікувати розміри штрафів за порушення Правил дорожнього руху, адже право посадових осіб самостійно обирати санкції призводить до зловживань і корупції.

У парламенті зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» (№9709). Ініціатори змін Юрій Ганущак і Юрій Кармазін переконані, що коли штраф накладається посадовою особою одноосібно, то він має чітко прописуватись у законі.

Наприклад, нині ст.130 КпАП передбачає різні санкції за керування автомобілем у стані алкогольного сп'яніння. За таких умов порушнику можуть запропонувати або сплатити мінімальний штраф (додавши до нього хабар) або на рік позбутися прав. Тому нардепи наголошують на потребі чітко визначити, що штраф у такій ситуації має становити 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (на сьогодні — 2550 грн.). Також проект уніфікує санкції за перевищення швидкості, проїзд на заборонений сигнал, невикористання паска безпеки та інші порушення Правил дорожнього руху.

ТЕХНОЛОГІЇ

Мобільні — під загрозою

Нардепи готуються блокувати «сірі» телефони

СЕРГІЙ МИЛОГРАДОВ

У Верховній Раді підготували законопроект, у разі ухвалення якого можна буде відключати «сірі» (тобто незаконно ввезені) мобільні телефони. Нардепи намагаються збільшити надходження до держбюджету, а громадянам слід готуватися до додаткових витрат.

Останній бар'єр

Поділ мобільних телефонів на «білі» й «сірі» триває кілька останніх років. До «білих» відносять ті, код яких (IMEI), зареєстрований Українським державним центром радіочастот. «Сірі» — код яких відсутній у регулятора, а значить, телефон, швидше за все, завезений незаконно. Є ще чорний список — телефони, які підлягають від'єднанню. Наразі оператори не заблокували жодного «мобільника», але все може змінитись, якщо діятиме акт «Про внесення зміни до Закону України «Про телекомунікації» (№9695).

Ініціатори змін — бютівець Віталій Корж та «регіонал» Юрій Мороко наголошують, що значна частина мобільних телефонів у нашу державу ввозиться незаконно. Як наслідок, не сплачується мито, і бюджет недоотримує кошти. Вирішення проблеми парламентарі бачать у тому, щоб відключати нелегальні телефони.

Списки зареєстрованих апаратів і необхідні для від'єднання «нелегалів» технології вже є, але на шляху чисток у мобільній сфері стоїть закон «Про телекомунікації». Відповідно до його положень відключення мобільних телефонів можливе лише на підставі рішення суду та якщо апарат використовується абонентом для вчинення протиправних дій або дій, що загрожують інтересам державної безпеки. Інших правових підстав для від'єднання телефонів оператори не мають.

Вирішити цю проблему й намагаються нардепи. Відповідно до проекту мобільний телефон «обслуговується в телекомунікаційних мережах за умови наявності його ідентифікатора в базі даних ідентифікаторів або в базі даних терміналів, тимчасово дозволених для обслуговування в телекомунікаційних мережах». Якщо ж коду немає в базі, абонент має 90 днів для того, аби довести, що телефон увезений легально. Коли ж цього не зробити, апарат потрапить до чорного списку й буде відключений.

Хто винен?

Критики змін наголошують на тому, що держава намагається перекласти відповідальність за свої прорахунки на громадян. Адже коли «сірі» телефони ввозилися до нашої держави, митники їх пропустили. Після цього ними торгували на очах у правоохоронців. Страждатиме ж у кінцевому підсумку покупець, який міг навіть не знати, що таке IMEI.

Проти законодавчих змін, очевидно, будуть і мобільні оператори, які ризикують утратити багатьох своїх абонентів. Звичайно, більшість із них придбає нові телефони, але пройде деякий час, упродовж якого оператори не отримуватимуть прибутків.

Хоча від'єднання — найбільш ефективний спосіб боротьби з потоком контрабандних телефонів, влада може знайти компромісне рішення. Наприклад, провести «амністію» всіх використовуваних у країні телефонів, а відключати тільки ті, які будуть незаконно ввезені вже після набрання законом чинності.

Сама ж ідея використовувати IMEI для контролю за обігом телефонів не така й погана. Серед позитивних положень проекту можна відзначити положення про від'єднання вкрадених або загублених апаратів.

До якого б висновку не дійшли нардепи, можна очікувати на значну дискусію як у суспільстві, так і в стінах Ради. Тим паче що серед телефонів, які найчастіше ввозяться незаконно, — вподобані вітчизняними посадовцями «айфони».

P.S. *Перевірити чи зареєстрований ваш телефон, дуже просто. Для цього на ньому слід набрати комбінацію *#06#, і IMEI з'явиться на екрані. Після цього код слід увести в спеціальному вікні на сайті Українського державного центру радіочастот. За секунду отримаєте відповідь, чи внесено код до бази даних.*

ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ

Узгодження економічної конкуренції

Закінчення присічного строку, незалежно від причин його пропуску, є підставою для відмови в позові про визнання недійсним рішення АМК та його органів

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова

26 грудня 2011 року м.Київ №15

Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

З метою забезпечення правильного і однакового застосування господарськими судами приписів конкурентного законодавства пленум Вищого господарського суду України вважає за необхідне дати такі роз'яснення.

1. Правовідносини, пов'язані з обмеженням монополізму та захистом суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, є предметом регулювання господарського законодавства, у тому числі й Господарського кодексу України (далі — ГК України), і відтак — господарськими, а тому справи, що виникають з відповідних правовідносин, згідно з частиною третьою статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» розглядаються господарськими судами.

До того ж відповідно до частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до господарського суду. З огляду на зміст наведеної норми, статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якою юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення, справи зі спорів про оскарження рішень (розпоряджень) органів Антимонопольного комітету України підвідомчі господарським судам і підлягають розглядові за правилами Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК).

Це стосується й розгляду справ за позовами органів Антимонопольного комітету України про стягнення з суб'єктів господарювання сум штрафів та пені у зв'язку з порушенням конкурентного законодавства, оскільки таке стягнення здійснюється згідно саме з рішеннями відповідних органів, прийнятими на підставі приписів названого Закону. Водночас і пунктом 3 частини першої статті 12 ГПК встановлено, що справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції, підвідомчі господарським судам.

Розгляд справ за участю органів Антимонопольного комітету України здійснюється господарськими судами на загальних засадах рівності перед законом і судом та змагальності, визначених статтями 4^2 і 4^3 ГПК.

2. У застосуванні згаданого припису частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», а також частини другої статті 47 цього Закону господарським судам слід враховувати таке.

За цими приписами передбачені ними строки оскарження рішень органу Антимонопольного комітету України не може бути відновлено.

Таким чином, зазначені строки є присічними. Встановлена Цивільним кодексом України позовна давність до відповідних правовідносин не застосовується, так само як і в оскарженні розпоряджень Антимонопольного комітету України та його органів.

Аналогічним чином вирішується й питання щодо строків оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України, прийнятих у справах про недобросовісну конкуренцію.

Закінчення присічного строку, незалежно від причин його пропуску заінтересованою особою, є підставою для відмови в позові про визнання недійсним рішення (розпорядження) Антимонопольного комітету України та його органів.

3. Конкурентне законодавство не ставить застосування передбаченої ним відповідальності за порушення цього законодавства у залежність від наявності у суб'єкта господарювання вини в будь-якій формі.

Усунення суб'єктом господарювання наслідків відповідного порушення на час вирішення спору господарським судом саме по собі не є підставою для звільнення його судом від відповідальності (якщо провадження у справі про порушення названого законодавства не закрито Антимонопольним комітетом України чи його територіальним відділенням у встановленому законом порядку).

4. У вирішенні господарським судом спору щодо визнання недійсним розпорядження Антимонопольного комітету України чи його територіального відділення про початок розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції суд не здійснює оцінки правомірності дій особи, стосовно якої видано таке розпорядження; разом з тим підлягає встановленню наявність обставин, які свідчили б про видання оспорюваного розпорядження з порушенням чинного законодавства та/або компетенції органу, що його видав. При цьому саме по собі видання органом Антимонопольного комітету України такого розпорядження та здійснення ним розгляду відповідної справи не можна кваліфікувати як порушення прав та охоронюваних законом інтересів осіб, які беруть участь у цій справі.

5. У розгляді справ зі спорів про визнання недійсними рішень органів Антимонопольного комітету України про застосування заходів відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції господарським судам необхідно перевіряти додержання строків давності, передбачених статтею 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції» і статтею 28^1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», з урахуванням того, що суб'єкт господарювання не може бути притягнутий до відповідальності за відповідне порушення, якщо минув строк давності притягнення до відповідальності.

Строки, визначені статтею 250 ГК України, до відповідних правовідносин не застосовуються.

6. Порушення органами Антимонопольного комітету України визначеної законом компетенції цих органів у прийнятті ними рішень повинно мати наслідком визнання господарським судом відповідних рішень недійсними.

Порядок прийняття рішення органом Антимонопольного комітету України вважається порушеним, якщо таке рішення підписано не уповноваженою на це особою.

Що ж до недодержання органом Антимонопольного комітету України інших процедурних правил у розгляді справ про порушення конкурентного законодавства або при проведенні ним перевірки додержання суб'єктом господарювання конкурентного законодавства, то воно може мати наслідком визнання господарським судом відповідного рішення такого органу недійсним лише у випадках, коли відповідне порушення унеможливило або істотно ускладнило з'ясування фактичних обставин, що мають значення для прийняття органом Антимонопольного комітету України правильного рішення у справі, наприклад, порушено право особи, яка бере участь у справі, на подання доказів, клопотань, усних і письмових пояснень (заперечень), пропозицій щодо питань, які виносяться на експертизу, тощо.

Якщо порушення органом Антимонопольного комітету України процедурних правил у розгляді справи про порушення конкурентного законодавства не призвело до прийняття неправильного рішення по суті розглянутої ним справи, то у господарського суду з урахуванням положень частини другої статті 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції» немає підстав для визнання оспорюваного рішення недійсним.

Визнання господарським судом повністю або частково недійсним рішення Антимонопольного комітету України чи його органів з підстав, зазначених у частині першій статті 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції», не є перешкодою для проведення відповідним органом нової перевірки дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження ринку тощо з метою усунення порушень чи недоліків, які потягли за собою визнання рішення недійсним. За результатами такої перевірки можливе прийняття іншого рішення, яке, в свою чергу, в разі незгоди з ним заінтересованих осіб може бути оскаржено ними в установленому порядку.

7. Згідно з частинами шостою і сьомою статті 12^1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» рішення адміністративних колегій названого Комітету та його територіальних відділень приймаються відповідно від імені Антимонопольного комітету України або від імені його територіального відділення.

З огляду на ці законодавчі вимоги у господарських судів немає правових підстав для висновку про відсутність у відповідних адміністративних колегій повноважень щодо прийняття рішень та застосування у разі оскарження цих рішень у суді приписів пункту 1 частини першої статті 62 або пункту 1 частини першої статті 80 ГПК. Водночас сторонами у судовому процесі виступають відповідно саме Антимонопольний комітет України або його територіальне відділення, від імені яких прийнято оскаржуване рішення.

Рішення адміністративної колегії повинно бути підписане керівником органу Антимонопольного комітету України або іншою уповноваженою на це посадовою особою та не потребує підписання усіма членами даної колегії.

8. У розгляді справ зі спорів, пов'язаних з визначенням органами Антимонопольного комітету України узгоджених дій суб'єктів господарювання як антиконкурентних (стаття 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), господарські суди повинні мати на увазі, що:

8.1. Відсутність у певного суб'єкта господарювання монопольного (домінуючого) становища не виключає можливості негативного впливу суб'єкта господарювання на товарний ринок внаслідок антиконкурентних узгоджених дій з іншими суб'єктами господарювання.

Наявність або відсутність складу порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій не пов'язується виключно з тим, чи займає певний суб'єкт господарювання монопольне (домінуюче) становище на ринку.

Відтак вчинення суб'єктами господарювання узгоджених дій утворює самостійний склад порушення законодавства про захист економічної конкуренції і не залежить від того, чи займають відповідні суб'єкти господарювання чи один з них монопольне (домінуюче) становище на ринку.

8.2. З урахуванням приписів частини третьої статті 6 названого Закону для кваліфікації дій (бездіяльності) суб'єктів господарювання на ринку товарів як антиконкурентних узгоджених дій у вигляді схожих дій (бездіяльність) на ринку товару (і які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції) не вимагається обов'язкове встановлення та доведення факту чи фактів формального узгодження зазначених дій, в тому числі укладення відповідної угоди (угод). Це порушення установлюється за результатами такого аналізу органом Антимонопольного комітету України ситуації на ринку товару, який:

свідчить про погодженість конкурентної поведінки суб'єктів господарювання;

спростовує наявність об'єктивних причин для вчинення зазначених дій.

Пов'язані з наведеним обставини з'ясовуються і доводяться відповідним органом Антимонопольного комітету України.

8.3. Ознаки схожості в діях (бездіяльності) суб'єктів господарювання не є єдиним достатнім доказом наявності попередньої змови (антиконкурентних узгоджених дій). Антиконкурентна узгоджена поведінка підлягає встановленню та доведенню із зазначенням відповідних доказів у рішенні органу Антимонопольного комітету України. При цьому схожість має бути саме результатом узгодженості конкурентної поведінки, а не виявлятися у простому співпадінні дій суб'єктів господарювання, зумовленим специфікою відповідного товарного ринку.

Висновок же органу Антимонопольного комітету України щодо відсутності у суб'єкта господарювання об'єктивних причин для вчинення схожих дій (бездіяльності) має грунтуватися на результатах дослідження усієї сукупності факторів, що об'єктивно (незалежно від суб'єкта господарювання) впливають на його поведінку у спірних відносинах, а не бути наслідком обмеженого кола факторів (наприклад, тільки ціни придбання товару).

Зокрема, суд має з'ясовувати, чи зазначено в рішенні органу Антимонопольного комітету України докази обмеження конкуренції внаслідок дій (бездіяльності) суб'єкта господарювання або іншого негативного впливу таких дій (бездіяльності) на стан конкуренції на визначеному відповідним органом ринку, протягом певного періоду часу, чи досліджено в такому рішенні динаміку цін, обставини і мотиви їх підвищення або зниження, обгрунтованість зміни цін, співвідношення дій (бездіяльності) суб'єкта господарювання з поведінкою інших учасників товарного ринку, в тому числі й тих, що не притягалися до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, витрати суб'єкта господарювання, які впливають на вартість товару, тощо.

При цьому саме орган Антимонопольного комітету України має довести безпідставність посилання заінтересованої особи на інші чинники, що можуть позначатися на поведінці суб'єкта господарювання (зокрема, на специфіку відповідного товарного ринку; тривалість та вартість зберігання товару; час та вартість доставки; витрати на реалізацію товару тощо).

8.4. Наявність у суб'єктів господарювання статусу учасників господарських зобов'язань, що виникли з господарського договору або інших угод, передбачає усвідомлення суб'єктами господарювання можливих наслідків виконання ними відповідних договорів (угод) у вигляді антиконкурентних узгоджених дій.

Крім того, зміст норм Закону України «Про захист економічної конкуренції» не дає підстав вважати, що виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань за господарським договором (угодою) звільняє його від відповідальності за порушення вимог названого Закону.

Отже, якщо порушення законодавчого припису щодо заборони вчинення антиконкурентних узгоджених дій дійсно має місце, господарським судом не можуть братися до уваги доводи про те, що воно допущене саме у зв'язку з виконанням суб'єктом господарювання своїх договірних (господарських) зобов'язань.

9. Встановлення декількома суб'єктами господарювання, які не займають монопольного (домінуючого) становища на даному ринку, максимальних роздрібних цін не може суттєво обмежити конкурентоспроможність інших суб'єктів господарювання на ринку певних категорій товарів, оскільки останні суб'єкти не могли понести збитків саме від встановлення максимальних цін. У зв'язку з цим господарським судам необхідно мати на увазі, що встановлення максимальних роздрібних цін на ринку певних товарів не може бути визнано антиконкурентними узгодженими діями у формі суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин на підставі частини другої статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції». У вирішенні спору господарський суд не повинен досліджувати питання формування цін на ринках товарів.

10. Закон не покладає на Антимонопольний комітет України та його органи здійснення контролю за ціноутворенням у сфері застосування вільних цін і тарифів. Водночас за пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» встановлення, зокрема, таких цін, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку, кваліфікується як зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку. Отже, господарським судам у вирішенні спорів слід мати на увазі, що зазначені органи можуть здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції і у встановленні та застосуванні вільних цін і тарифів.

11. Застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин згідно з пунктом 2 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначено як зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку. Відповідна норма не ставить висновок про наявність/відсутність таких рівнозначних угод у залежність від оформлення відносин письмовим договором (договорами). Зазначений висновок (за відсутності договорів) може бути зроблено й за результатами аналізу поведінки учасників відповідних правовідносин. При цьому обов'язок обгрунтувати існування об'єктивно виправданих причин такого застосування покладається на особу, яка застосовує згадані ціни чи інші умови.

12. У вирішенні спорів, пов'язаних з оцінкою дій чи бездіяльності суб'єктів господарювання як погодженої конкурентної поведінки (стаття 5, частини перша — четверта статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), господарським судам слід з'ясовувати та перевіряти належними засобами доказування фактичні обставини, пов'язані з наявністю або відсутністю безпосереднього впливу таких дій (бездіяльності), — наприклад, укладання угоди або прийняття рішення в будь-якій формі, — на умови виробництва, придбання чи реалізації певного товару, в тому числі на такі параметри ринку, як можливі обсяги реалізації, загальний рівень цін на ринку тощо.

Вирішуючи питання про наявність або відсутність у діях (бездіяльності) суб'єкта господарювання ознак зловживання монопольним (домінуючим) становищем, господарському суду необхідно з'ясовувати, яким саме чином такі дії (бездіяльність) призвели чи могли призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів і в чому конкретно полягають чи могли полягати відповідні негативні наслідки.

13. У перевірці правильності застосування органами Антимонопольного комітету України пунктів 13 та 14 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» судам необхідно враховувати, що зазначені органи не обмежені у виборі джерела для отримання інформації, необхідної для виконання їх завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції. Обов'язок з надання інформації передбачено статтею 22^1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», а обсяг запитуваної інформації повинен відповідати змістовному колу цих завдань.

Судам у розгляді справ про неподання інформації чи подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню слід з'ясовувати, чи було повідомлено суб'єкта господарювання про необхідність надання ним відомостей та у який саме спосіб, а також причини, з яких відомості не було надано або надано невчасно.

Водночас у вирішенні спорів з відповідних справ необхідно враховувати таке.

13.1. Відповідно до статті 19 Конституції України правовий порядок в Україні грунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством; органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Пунктом 5 частини першої статті 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» встановлено, що голова територіального відділення Антимонопольного комітету України має повноваження при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом.

Аналогічні за змістом приписи містить й підпункт 5 пункту 8 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням названого Комітету від 23.02.2001 №32-р.

Системний аналіз наведених норм свідчить про те, що хоча вони й не містять вичерпного переліку підстав вимагати надання певної інформації, але направлення органом Антимонопольного комітету України відповідного запиту буде правомірним лише у випадку, прямо передбаченому законом.

Наявність таких підстав входить до предмета доказування у справах зі спорів, пов'язаних з визнанням недійсними рішень органів названого Комітету. Відтак господарські суди у розгляді відповідних справ мають з'ясовувати, зокрема, чи відбувся збір інформації органом Антимонопольного комітету України в межах розгляду заяви або справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, чи мало місце проведення таким органом необхідної перевірки.

13.2. Закон не визначає певної форми витребування інформації, у зв'язку з чим його може бути здійснено в будь-якій письмовій формі, крім тієї, щодо якої є пряма заборона закону, з урахуванням, однак, того, що в разі заперечення суб'єктом господарювання факту отримання ним запиту про надання інформації орган Антимонопольного комітету України з огляду на вимоги статті 33 ГПК має подати господарському суду належні докази надсилання такого запиту. Відповідні докази мають свідчити про надіслання запиту за місцезнаходженням суб'єкта господарювання, визначеним згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, і про отримання його від підприємства зв'язку уповноваженою на це особою відповідно до Правил надання поштового зв'язку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 №270.

З іншого боку, законодавством України не передбачено і якоїсь спеціальної форми, а так само і порядку надсилання відповіді на запит про надання інформації. Отже, така інформація може надаватися в будь-якій не забороненій законом формі та спосіб, з огляду, водночас, на те, що заперечення органом Антимонопольного комітету України подання суб'єктом господарювання інформації потребує подання останнім належних доказів на підтвердження своїх доводів стосовно належного виконання обов'язку з надання витребуваної інформації.

13.3. Факти неодноразового неподання одним і тим самим суб'єктом господарювання інформації на запити органу Антимонопольного комітету України не є триваючим порушенням у розумінні статті 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції», а являють собою самостійні (окремі) порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

13.4. Належність витребуваних органом Антимонопольного комітету України відомостей до інформації з обмеженим доступом (визначення якої наведено в статті 30 Закону України «Про інформацію») за змістом частини третьої статті 22^1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» не звільняє підприємство чи органі-

зацію, до якої звернуто відповідну вимогу, від обов'язку щодо надання такої інформації.

Розгляд господарськими судами справ, матеріали яких містять конфіденційну інформацію, може здійснюватись у закритому судовому засіданні в порядку, передбаченому статтею 4[4] ГПК, а справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються у закритому судовому засіданні з додержанням правил виключної підсудності справ (частина четверта статті 16 ГПК).

13.5. Подання інформації на вимогу Антимонопольного комітету України чи його органу у встановлений строк, але в неповному обсязі, тобто не з усіх вимог відповідного запиту, не може ототожнюватися з неподанням інформації у встановлений строк, оскільки це є різні, самостійні порушення законодавства про захист економічної конкуренції, визначені пунктами 13 і 14 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

14. Для кваліфікації дій суб'єктів господарювання як зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, або як антиконкурентних узгоджених дій, або як недобросовісної конкуренції не є обов'язковим з'ясування настання наслідків у формі відповідно недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання (конкурентів, покупців) чи споживачів, зокрема через заподіяння їм шкоди (збитків) або іншого реального порушення їх прав чи інтересів, чи настання інших відповідних наслідків.

Достатнім є встановлення самого факту вчинення дій, визначених законом як зловживання монопольним (домінуючим) становищем (частина друга статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), або як антиконкурентні узгоджені дії (частина друга статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), або як недобросовісна конкуренція (статті 5, 7, 9, 11, 13—15 і 19 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»), або можливості настання зазначених наслідків у зв'язку з відповідними діями таких суб'єктів господарювання (частина перша статей 6 і 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», статті 4, 6, 8, 15[1], 16, 17 і 18 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»). В останньому випадку господарським судам необхідно з'ясовувати та відображати в судових рішеннях, в чому конкретно полягають відповідні наслідки, що могли б настати в результаті дій суб'єктів господарювання, які мають ознаки зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, або антиконкурентних узгоджених дій, або недобросовісної конкуренції.

15. У вирішенні спірних питань, пов'язаних з визначенням органами Антимонопольного комітету України монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на певних ринках товарів, господарським судам слід мати на увазі таке.

15.1. Установлення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта (суб'єктів) господарювання включає застосування як структурних, так і поведінкових показників, що характеризують стан конкуренції на ринку. При цьому застосування структурних показників зумовлюється встановленням об'єкту аналізу, визначенням товарних, територіальних (географічних), часових меж ринку на підставі інформації, яка може бути використана для визначення монопольного (домінуючого) становища.

15.2. Норми чинного законодавства України не містять якогось вичерпного переліку можливих ринків товарів. Тому, зокрема, не можуть братись до уваги посилання сторін спору на те, що той чи інший ринок товарів, вивчення якого проводиться органом Антимонопольного комітету України, не передбачений законом.

15.3. З урахуванням статті 19, частини першої статті 25 та частини другої статті 43 ГК України суб'єкти господарювання мають усвідомлювати можливість настання як певного обмеження їх діяльності з точки зору дотримання конкурентного законодавства, так і відповідальності за його порушення.

15.4. Обов'язок з доведення в суді факту зайняття суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку покладається на Антимонопольний комітет України або його територіальне відділення, яке є стороною у справі.

Водночас за змістом приписів статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання, який заперечує зайняття ним монопольного (домінуючого) становища на ринку товару, має довести, що він зазнає значної конкуренції.

15.5. Господарські суди у розгляді справ мають перевіряти правильність застосування органами Антимонопольного комітету України відповідних правових норм, зокрема, Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням названого Комітету від 05.03.2002 №49-р. Однак господарські суди не повинні перебирати на себе не притаманні суду функції, які здійснюються виключно органами Антимонопольного комітету України, та знову встановлювати товарні, територіальні (географічні), часові межі певних товарних ринків після того, як це зроблено зазначеними органами, й на підставі цього робити висновки про наявність чи відсутність монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку.

16. У розгляді справ зі спорів, пов'язаних із зловживанням монопольним становищем на ринку, господарським судам необхідно мати на увазі, що наведений у статті 29 ГК України перелік дій, що визнаються таким зловживанням, не можна вважати вичерпним. Згідно з приписом частини першої статті 41 ГК України законодавство, що регулює відносини, які виникають у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, обмеженням та попередженням монополізму у господарській діяльності, складаються з цього Кодексу, закону про Антимонопольний комітет України, інших законодавчих актів. До таких законодавчих актів належить і Закон України «Про захист економічної конкуренції», який передбачає як кваліфікуючі ознаки зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку (частина перша статті 13), так і перелік відповідних дій чи бездіяльності (частина друга цієї статті).

У застосуванні відповідної статті Закону України «Про захист економічної конкуренції» господарським судам необхідно мати на увазі, що частина перша її містить кваліфікуючі ознаки зловживання монопольним (домінуючим) становищем стосовно необмеженого кола випадків такого зловживання, а частина друга — перелік деяких з числа відповідних випадків, причому цей перелік не є вичерпним. Отже, сама лише відсутність у згаданому переліку вказівки про ті чи інші дії (бездіяльність) суб'єкта господарювання не є перешкодою для кваліфікації таких дій (бездіяльності) за ознаками частини першої даної статті.

17. Стаття 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» не містить положень стосовно мінімальної кількості фактів (подій), яка вважалася б достатньою для кваліфікації дій суб'єктів господарювання за ознаками зловживання монопольним (домінуючим) становищем. Отже, в принципі й одноразове відповідне порушення, належним чином встановлене й доведене, може бути підставою для здійснення такої кваліфікації.

18. Статтею 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» встановлено випадки, у яких концентрація суб'єктів господарювання можлива лише за умови попереднього отримання дозволу Антимонопольного комітету України чи адміністративної колегії названого Комітету. Недотримання цієї умови може бути підставою як для застосування штрафу, так і для визнання недійсними правочинів, за якими відбулася така концентрація, — за позовами учасників правочинів та згідно із статтями 114, 204, 215 Цивільного кодексу України і відповідних норм названого Закону. Водночас господарським судам слід враховувати, що укладення в порядку статті 182 ГК України попереднього договору до отримання дозволу на конкуренцію, якщо цей дозвіл є необхідним, не вважається порушенням конкурентного законодавства, а перерахування коштів за таким договором не свідчить про набуття контролю одним суб'єктом господарювання над іншим, а підтверджує укладення основного договору в майбутньому. Однак зі змісту укладеного договору в такому разі має вбачатися, що він є саме попереднім, зокрема, що основний договір укладатиметься тільки за умови отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання.

19. Статтею 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції» до повноважень органів Антимонопольного комітету України віднесено, зокрема, прийняття рішень про припинення порушення вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

З огляду на зазначений припис та частину першу статті 13 названого Закону господарським судам необхідно мати на увазі, що з урахуванням обставин конкретної справи необгрунтована відмова підприємця від укладення публічного договору (стаття 633 Цивільного кодексу України) або стороною, що надала договір для приєднання (стаття 634 згаданого Кодексу), може бути кваліфікована як порушення законодавства про захист економічної конкуренції, якщо відповідна сторона чи підприємець займає монопольне (домінуюче) становище на певному ринку.

20. У застосуванні приписів статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (щодо стягнення з суб'єктів господарювання штрафу та пені у зв'язку з порушенням ними законодавства про захист економічної конкуренції) господарським судам необхідно враховувати таке.

20.1. Названий Закон не містить норм, які надавали б господарському суду право зменшувати розмір (а відтак і суму) стягуваних штрафу та/або пені (у разі їх правомірного нарахування). Тому, зокрема, до відповідних правовідносин не може застосовуватись припис пункту 3 статті 83 ГПК, який передбачає право господарського суду у прийнятті рішення зменшувати у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені), яка підлягає стягненню.

20.2. Абзацами третім — п'ятим частини п'ятої зазначеної статті Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачено зупинення нарахування пені на час розгляду чи перегляду господарським судом: справи про визнання недійсним рішення органу Антимонопольного комітету України про накладення штрафу; відповідного рішення (постанови) господарського суду. Отже, тривалість такого зупинення визначається виключно періодом часу, протягом якого фактично здійснювався зазначений розгляд чи перегляд (наприклад, у суді першої інстанції — від дня порушення провадження у справі до дня прийняття рішення в ній; у судах апеляційної та касаційної інстанцій — від дня прийняття апеляційної чи касаційної скарги до дня прийняття постанови), і в цей період не включається час знаходження матеріалів справи у суді, коли згадані розгляд чи перегляд не здійснювалися.

Слід також мати на увазі, що припинення та зупинення нарахування пені, про які йдеться у цих нормах, відбувається лише у зв'язку з прийняттям рішення, розглядом чи переглядом справи саме господарським судом, а не будь-яким органом, що вирішив (вирішує) спір.

Так само і в абзаці шостому частини п'ятої статті 56 цього Закону йдеться про зупинення нарахування пені на час розгляду органом Антимонопольного комітету України заяви особи, на яку накладено штраф, про перевірку чи перегляд рішення у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. У разі виникнення спору з приводу тривалості періоду часу, на який у такому випадку зупиняється нарахування пені, господарському суду слід з'ясовувати пов'язані з цим обставини, а саме коли розпочався розгляд відповідної заяви органом Антимонопольного комітету України та коли ним прийнято рішення за результатами такого розгляду (статті 57, 58 Закону України «Про захист економічної конкуренції»; розділи IX і X Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 №5, з подальшими змінами і доповненнями).

20.3. Якщо під час розгляду справи за позовом органу Антимонопольного комітету України про стягнення сум штрафу та/або пені відповідно до рішення такого органу господарським судом буде з'ясовано, що у розгляді іншого господарського суду знаходиться справа зі спору про визнання даного рішення недійсним, то господарський суд, який розглядає справу за позовом органу Антимонопольного комітету України, згідно з частиною першою статті 79 ГПК України зупиняє провадження у ній до вирішення іншим господарським судом іншої із зазначених справ.

21. Вирішуючи спори, пов'язані із зобов'язанням виконати рішення Антимонопольного комітету України чи його територіального відділення або про стягнення коштів (штрафу, пені) на підставі такого рішення, господарським судам необхідно мати на увазі, що сам по собі факт неоскарження рішення особою, якої воно стосується, не є безумовним свідченням законності відповідного акта державного органу. Тобто для того, щоб дійти висновку про обов'язковість виконання рішення названого Комітету чи його територіального відділення, господарському суду потрібно досліджувати це рішення на предмет його відповідності вимогам законодавства, якщо така відповідність заперечується іншою стороною у справі. Однак господарським судом не можуть братися до уваги доводи особи, стосовно якої прийнято рішення (заявника, відповідача, третьої особи в розумінні статті 39 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), з приводу незаконності та/або необгрунтованості цього рішення, якщо такі доводи заявлено після закінчення строків, встановлених частиною другою статті 47 та частиною першою статті 60 названого Закону, оскільки дана особа не скористалася своїм правом на оскарження відповідного акта державного органу, а перебіг зазначеного строку виключає можливість перевірки законності та обгрунтованості рішення органу Антимонопольного комітету України.

Приписи частин третьої і четвертої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо зупинення виконання рішення органу Антимонопольного комітету України на час судового розгляду відповідної справи стосуються, за змістом цих норм, лише розгляду, здійснюваного в порядку господарського судочинства.

22. Нарахування та стягнення пені, передбаченої частиною п'ятою статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції», має обов'язковий характер, не потребує прийняття будь-якого рішення органу державної влади про її застосування і в зв'язку з цим не підпадає під ознаки адміністративно-господарських санкцій в розумінні статей 238, 239, 249 ГК України, які застосовуються саме на підставі рішення уповноваженого на це органу. Тому під час таких нарахування та стягнення не застосовуються строки, про які йдеться у статті 250 названого Кодексу.

23. Статтею 7 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» до недобросовісної конкуренції віднесено неправомірну порівняльну рекламу, тобто рекламу, що містить порівняння з товарами, роботами, послугами чи діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця) і не є достовірною, об'єктивною, корисною для інформування споживачів. Для покладення відповідальності за порівняльну рекламу не вимагається доведення факту зниження попиту на товари господарюючого суб'єкта, з якими проведено неправомірне порівняння.

24. У розгляді справ зі спорів, пов'язаних із захистом господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції і одночасно — із захистом прав інтелектуальної власності, господарським судам слід з огляду на вимоги статті 3 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» керуватися Законом України «Про захист економічної конкуренції», міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, приписами Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20.03.1883 (дата набуття чинності для України — 25.12.91), яка у статті 10-bis передбачає обов'язок країн-учасників забезпечити громадянам цих країн ефективний захист від недобросовісної конкуренції та містить визначення акта недобросовісної конкуренції у промислових і торговельних справах. Згідно з пунктом (2) статті 1 цієї Конвенції об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції.

25. Приписи Цивільного кодексу України та інших актів законодавства, які регулюють право інтелектуальної власності, можуть застосовуватись господарськими судами до правовідносин, що регулюються нормами конкурентного законодавства (в тому числі Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції»), у вирішенні певних питань, пов'язаних, зокрема, з визначенням понять об'єктів правової охорони, поняття їх використання і т.ін., якщо такі питання не врегульовано нормами конкурентного законодавства.

У разі коли тотожні за назвою поняття, вживані як у законах, що регулюють право інтелектуальної власності, так і в конкурентному законодавстві, є відмінними одне від одного за правовим змістом, господарському суду у розгляді справ, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства, слід виходити саме з приписів останнього.

Так, поняття «пріоритет», яке в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» використовується в розумінні переважного права на користування результатами правомірної, добросовісної та чесної підприємницької діяльності, з огляду на відмінності у сферах регулювання за своїм правовим змістом не є тотожним поняттю «пріоритет» за Законами України «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», що визначають пріоритет як першість заявки про реєстрацію відповідних прав.

26. Визнати такими, що втратили чинність, рекомендації президії Вищого господарського суду України від 29.10.2008 №04-5/247 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства» (з подальшими змінами і доповненнями).

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ
Секретар пленуму Вищого господарського суду України
Г.КРАВЧУК

«Порядок прийняття рішення органом АМК вважається порушеним, якщо таке рішення підписано не уповноваженою на це особою».

РОЗ'ЯСНЕННЯ

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова №12

26 грудня 2011 року **м.Київ**

Про внесення змін до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 №7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України»

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

У зв'язку з виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних із застосуванням апеляційними господарськими судами норм Господарського процесуального кодексу України, внести такі зміни до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 №7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України».

1. Вступну частину після слова і цифри «пункту 6» доповнити словами «частини другої».

2. Абзац четвертий пункту 5 замінити двома абзацами такого змісту:

«повторно після залишення апеляційної скарги без розгляду на підставі частини другої статті 93 ГПК, або

повторно після повернення апеляційної скарги на підставі пункту 5 частини першої статті 97 ГПК, або».

У зв'язку з цим абзаци п'ятий-восьмий цього пункту вважати відповідно абзацами шостим-дев'ятим.

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ

Секретар пленуму Вищого господарського суду України
Г.КРАВЧУК

ЮРИСДИКЦІЯ

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова №14

26 грудня 2011 року **м.Київ**

Про внесення змін до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 №6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин»

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

З метою забезпечення правильного і однакового застосування господарськими судами норм матеріального і процесуального права у розгляді справ у спорах, що виникають із земельних відносин, внести такі зміни до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 №6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин».

1. Абзаци другий і третій підпункту 1.4 пункту 1 викласти в такій редакції:

«Правовідносини у сфері використання і охорони земель, врегульовані розділами VI та VII ЗК України, можуть мати як приватноправовий, так і публічно-правовий характер (глави 29, 30, 33 названого Кодексу), а тому спори, що виникають з відповідних правовідносин, можуть, у залежності від їх правового характеру та складу учасників, вирішуватися за правилами адміністративного або господарського судочинства.

Виходячи з цього визначається й підвідомчість справ зі спорів, пов'язаних із здійсненням державного контролю та нагляду за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у сфері земельних відносин — за використанням і охороною земель (частина третя статті 19 ГК України). Такі справи підлягають розглядові господарськими судами, оскільки стосуються об'єктів цивільних відносин — земельних ділянок та інших природних ресурсів, цивільних прав суб'єктів господарювання на ділянки і зазначені ресурси, зокрема, у спорах про: визнання недійсними правочинів стосовно земельних ділянок, звільнення самовільно зайнятих земельних ділянок, відшкодування збитків, завданих землям і природним ресурсам господарською діяльністю, стягненням заборгованості з орендної плати за договорами оренди землі державної та комунальної форм власності тощо».

2. Пункт 5 викласти в такій редакції:

«5. Визнати такими, що втратили чинність, роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 №02-5/743 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом права власності на землю і землекористування» (з подальшими змінами) і рекомендації президії Вищого господарського суду України від 2.02.2010 №04-06/15 «Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства» (з подальшими змінами і доповненнями)».

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ
Секретар пленуму Вищого господарського суду України
Г.КРАВЧУК

ПІДКУП

«Винагорода» для народного обранця

Прокуратура Сумської області направила в суд кримінальну справу за обвинуваченням депутата міської ради, якому інкримінують отримання хабара.

Слідчий відділ прокуратури Сумської області закінчив слідство й направив у суд кримінальну справу за обвинуваченням депутата Сумської міської ради, голови постійної депутатської комісії з питань архітектури, будівництва, регулювання земельних відносин Б. Народний обранець шляхом підроблення та використання офіційних документів заволодів земельною ділянкою, оформленою на підставну особу, внаслідок чого інтересам держави (в зазначеному випадку — Сумської міської ради) завдано збитків на суму майже 190 тис. грн.

Депутат міськради також обвинувачується за ч.2 ст.368 КК («одержання хабара повторно»). Він вимагав і одержав $20 тис. і $10 тис. від двох громадян за виділення в безоплатне користування земельних ділянок у м.Суми площею 0,07 і 0,1 га.

Стосовно обвинуваченого обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Керченський арсенал

12 січня 2012 р. співробітники СБУ вилучили з незаконного обігу майже 900 боєприпасів різного калібру часів Другої світової війни.

У північній частині Керченського регіону у двох схронах поблизу сіл Аджимушкай та Бондаренково було вилучено 8 мінометних мін, 68 артилерійських снарядів, 7 ручних гранат, 2 тротилові шашки. За оцінками спеціалістів вибухотехніків у тротиловому еквіваленті це понад 38 кг.

Встановлено, що обидві схованки облаштував мешканець Керчі, котрий тривалий час займався незаконним проведенням розкопок на місцях бойових дій періоду Великої Вітчизняної війни. Боєприпаси, знайдені під час нелегальних пошуків, він ретельно переховував неподалік з метою подальшого продажу зацікавленим особам, але згодом під впливом проведених профілактичних заходів він відмовився від намірів скоєння злочину та добровільно вказав місця сховищ співробітникам СБУ.

Вилучені боєприпаси працівники МНС перевезли до спеціального полігону поблизу с.Іванівка та знищили у встановленому порядку.

НА ГАРЯЧОМУ

Хабарницький тандем

Прокуратурою столиці затримано на місці скоєння злочину слідчого одного з районних управлінь органів внутрішніх справ м.Києва та адвоката, які одержали хабара в розмірі $2 тис.

Як повідомили в прес-службі прокуратури м.Києва, таку суму арештанти мали отримати за вирішення питання про непорушення кримінальної справи щодо особи, підозрюваної в зберіганні з метою розповсюдження наркотичних засобів, та необрання щодо неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Прокуратурою столиці за вказаним фактом порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ч.2 ст.368 КК. Ця стаття передбачає позбавлення волі строком від 5 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна.

ДОСЛІДЖЕННЯ

Декларація як міра стримання

АЛІНА АЛЕКСАНДРОВА

Кожен третій бізнесмен в Україні торік став жертвою «економічних» злочинців і хабарників. Але спеціалісти прогнозують, що в цьому році ситуація може трохи покращитись, адже з 1 січня 2012-го набула чинності нова норма, яка зобов'язує всіх посадовців здавати розширену декларацію й звітувати не лише про доходи, а й про витрати.

Чиновник — головний ворог підприємця.

Хакер + чиновник vs бізнесмен

Минулого року підприємців як ніколи раніше атакували хабарники і… хакери, — вважають експерти. Згідно з опитуванням респондентів для шостого «Всесвітнього огляду економічних злочинів», 36% приватних організацій в Україні протягом останніх 12 місяців стали жертвами економічних злочинів. 73% опитаних керівників підприємств найбільш поширеним видом уважають незаконне привласнення майна, 60% відзначили хабарництво й корупцію, 30% — маніпуляції з фінансовою звітністю, 23% — недобросовісну конкуренцію. 5-е місце посіла кіберзлочинність — 17%, кожен третій респондент відзначав, що цей ризик збільшився за останні 12 місяців. Найбільш імовірними джерелами внутрішнього шахрайства, на думку 67% опитаних, є відділи інформаційних технологій, фінансів, маркетингу й продажу, юридичний відділ.

Останнім часом підприємці все частіше скаржаться на атаки хакерів. Кібершахраї або крадуть гроші з банківських рахунків, або просто перераховують кошти в інші фінустанови. Як правило, підприємці тримають язик за зубами й про те, що їх обікрали, правоохоронцям не повідомляють. Особливо, якщо це сталося всередині компанії. Фахівці кажуть, що це — через недовіру до людей у погонах. За неофіційною статистикою, яку наводить UBR, кожного п'ятого співробітника «органів», котрий порушив закон, як правило, лише звільнять. Тим часом збитки, завдані підприємствам, вражають — деякі з них унаслідок оборудок втрачають до 5 млн грн.

Однак найбільші вороги підприємств — вітчизняні чиновники, котрі здебільшого «заробляють» на хабарах. Лише цього року правоохоронці виявили 3000 подібних злочинів, у більше ніж сотні випадків фігурують суми понад 100 тис. грн.

Без товстого гаманця підприємцям розв'язати проблеми практично неможливо. Найчастіше за поборами приходять міліціонери, податківці та працівники санепідемслужб. За підрахунками Міжнародної фінансової корпорації, українським бізнесменам доводиться витрачати через «підкупництво» 10% своїх доходів. Таке нахабство експерти пояснюють вседозволеністю та відсутністю опису чітких обов'язків чиновників. Найбільший минулорічний улов правоохоронців — хабар на суму 10,5 млн грн. — його намагався взяти голова однієї із райдержадміністрацій Хмельниччини. За ці гроші він обіцяв змінити цільове призначення 33 га землі. Крім того, зловживання постійно виявляють у сфері держзакупівель. Можна також пригадати одіозну справу екс-голови Держкомфінпослуг Василя Волги, який, за версією слідства, вимагав у голови Кредитної спілки «Перше кредитне товариство» Андрія Азарова півмільйона доларів. Більш того, в цій «операції» брав участь не один В.Волга, а ціла група високопосадовців державної комісії. Подейкують, хабарництво в цій установі було «поставлене на конвеєр». Нещодавно Шевченківський райсуд м.Києва почав судове слідство в цій справі.

Контроль витрат і список корупціонерів

«Тут збігаються інтереси багатьох сторін. І передусім ми говоримо про те, що витрачаються державні кошти, коли підприємці зацікавлені в отриманні більшої вигоди або змовляються між собою заради того, щоб перевагу й перемогу в конкурсі отримав хтось один з них, а потім розподіляють цей прибуток», — наголошує голова Антикорупційної ради України Богдан Якимюк.

Експерти вже давно пропонували боротися не з корупціонерами, а з корупцією як явищем. Наприклад, перейняти досвід Грузії. Якщо чиновник будь-якого рангу в цій країні раптом стає заможним, він має розповісти, звідки на нього звалилося багатство. Перші кроки в цьому напрямі нещодавно зробила й Україна.

З 1 січня 2012 року набули чинності дві новації антикорупційного закону, прийнятого парламентом влітку минулого року. Тепер чиновники зобов'язані декларувати не лише доходи, а й витрати (повідомляти про купівлю нерухомості, землі, машин) — щорічно до 1 квітня. Декларацію повинні подавати не тільки Президент, спікер, Прем'єр і члени Кабміну, а й депутати всіх рівнів, мери та їхні заступники, судді, міліціонери, податківці, прокурори, митники.

У декларації повинні бути зазначені доходи, витрати й майно членів сім'ї, які проживають з чиновником під одним дахом. Правда, є один нюанс — в примітках до затвердженої парламентом декларації сказано, що графу про витрати потрібно заповнювати тільки тоді, коли разова витрата перевищує або дорівнює сумі 150 тис. грн. ($18750). Штраф за невиконання вимог невисокий — до 425 грн. «Сама декларація дуже детальна й відповідає стандартам Євросоюзу. Однак деякі нюанси можуть зробити це нововведення неефективним. Потрібно знизити планку (європейські чиновники декларують витрати понад €5000), розширити коло родичів, які повинні декларувати витрати (щоб не можна було записати витрати на родича, зареєстрованого за іншою адресою). І, нарешті, поки що не створено орган, який буде обробляти і перевіряти декларації. Вони будуть потрапляти до відділу кадрів того органу, де служить чиновник, де їх ніхто не буде читати й перевіряти», — говорить керівник представництва Transperancy International в Україні Олексій Хмара.

Щоправда, частина експертів уважає, що ці заходи все ж дещо вгамують апетити корупціонерів. До речі, є і ще одне нововведення для чиновників — перед тим, як зайняти державний пост (крім кандидатів у президенти й депутати), протягом 15 днів вони повинні будуть пройти спецперевірку. Компетентні органи будуть ретельно вивчати їхні декларації про доходи та витрати, диплом про вищу освіту й навіть стан здоров'я.

Тим часом Мін'юст має намір скласти список усіх корупціонерів та хабарників. Їх вноситимуть до спеціальної офіційної бази даних. Кошторис такого проекту підготує Кабмін. Втім, коли серед «економічних» злочинців проведуть перепис — поки невідомо.

У ТЕМУ

Корупція по-кримськи

Упродовж 2011 року слідчими органами прокуратури АР Крим розслідувано 91 кримінальну справу про злочини з ознаками корупції стосовно 117 осіб.

За результатами розслідування перед судом постали 21 голова місцевих рад та 4 їхні заступники, 2 голови райдержадміністрацій, притягнуто до кримінальної відповідальності 21 представник органів влади й місцевого самоврядування, 16 працівників органів внутрішніх справ, 11 — контролюючих органів, 11 директорів підприємств та інші.

Крім цього, минулого року направлено в суд п'ять кримінальних справ стосовно осіб, наділених владними повноваженнями, котрі діяли у складі організованих злочинних груп. Серед них — працівники місцевої ради і пенітенціарної системи й співробітники органів внутрішніх справ.

Зокрема, перед судом постали 3 працівники міліції, які створювали злочинні угруповання для вчинення вимагань та злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків; а також 3 працівники слідчого ізолятора, котрих засуджений втягнув у злочинну діяльність для безкарного порушення режиму тримання в СІЗО.

Серед розслідуваних корупційних злочинів 9 вчинено у сфері земельних відносин. Предметом посягання стали земельні ділянки площею майже 5 тис. га вартістю понад 30 млн грн. Загалом корупційними злочинами завдано збитків у розмірі понад 55 млн грн., на цю суму прокуратурою пред'явлено позови в суд.

Судами автономії за розглянутими кримінальними справами протягом 2011 року постановлено обвинувальні вироки щодо 67 корупціонерів. Майже всі вони в подальші кілька років не зможуть повернутися на свої посади. До реальної міри покарання засуджено 37 осіб. Шоста частина корупціонерів позбулися свого майна: судом прийнято рішення про його конфіскацію.

За вчинення корупційних діянь до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 25 правопорушників, серед них найбільше працівників органів внутрішніх справ та системи охорони здоров'я. Крім того, у вчиненні корупційного діяння визнано винним посадову особу 3-ї категорії — заступника Сімферопольського міського голови за зловживання службовим становищем.

ЗЕМЛЯ

Кадастрові клопоти

Колегія Рахункової палати розглянула питання щодо стану виконання проекту «Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвиток системи кадастру», і вкотре дійшла висновку, що позика у визначених обсягах не використана, а мета проекту ще не досягнута.

Залучення позики в рамках цього проекту здійснювалося для забезпечення безоплатної видачі державних актів на право власності на землю замість сертифікатів на земельну частку (пай) і розвитку системи кадастру. Проте, через незадовільне законодавче та організаційне забезпечення, за роки чинності (з 2004 року) проект зазнавав неодноразової реструктуризації. Суму запозичення шляхом внесення змін до угоди про позику було зменшено більш ніж удвічі (з $195 млн до 89 млн). Мету реалізації проекту також змінено. Комплексний підхід до створення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно у складі Державного земельного кадастру внаслідок кардинального оновлення законодавства у цій сфері втрачено.

Обмін сертифікатів на державні акти, які засвідчують право власності на землю, практично завершується. Проте переважно цю роботу здійснено коштом людей, власників сертифікатів або за рахунок тих суб'єктів господарювання, які орендують ці земельні ділянки, тоді як в рамках реалізації проекту лише 7,6% від загальної кількості власників сертифікатів скористалися правом на безоплатне отримання державного акта.

Рахункова палата б'є на сполох — темпи реалізації заходів проекту з розвитку національної системи кадастру для реєстрації земельних ділянок і документів на право власності на земельні ділянки не виключають ризиків невиконання в термін, визначений угодою про позику (до 1 липня 2012 року), створення єдиної інформаційної системи Державного земельного кадастру.

ВИРОК

Амфетамінова мережа

Кузнецовський міський суд Рівненської області виніс вирок у кримінальній справі, порушеній СБУ стосовно 6 учасників організованої злочинної групи, які протягом 2010—2011 років розповсюджували наркотичні засоби й психотропні речовини в особливо великих розмірах.

Встановлено, що 30-річний житель м.Кузнецовськ, відбувши строк покарання за розбій та вимагання, створив і очолив злочинне угруповання, до складу якого залучив п'ятьох місцевих жителів (троє з яких також були раніше засуджені до різних строків покарання за крадіжки й зберігання наркотиків) та організував дилерську мережу з розповсюдження наркотичних засобів. Угруповання купувало наркотики на території Рівненської та Волинської областей та реалізовувало їх наркозалежним особам у м.Кузнецовськ.

У травні 2011-го співробітники СБУ затримали організатора злочинного угруповання на гарячому разом з п'ятьма його спільниками. У ході затримання в наркоторговців було вилучено амфетамін, метамфетамін, марихуану, ацетильований опій та понад 5 кг меленої макової соломки.

Під час обшуку в помешканні наркоділків правоохоронці також виявили та вилучили наркотики, а в організатора злочинного угруповання ще й незареєстровану травматичну зброю.

Вироком суду 6 учасників організованого злочинного угруповання визнано винними у вчиненні злочинів, передбачених ч.3 ст.27, ч.2 ст.306, ч.3 ст.307 КК та призначено покарання: організатору наркобізнесу — у вигляді позбавлення волі строком на 5 років, іншим учасникам — від 1 року й 3 місяців до 4 років позбавлення волі.

ТУРЕЧЧИНА

Відкладена відплата

Екс-гаранта Туреччини обвинуватили в організації військового перевороту

ОЛЕКСІЙ МИХАЛЬОВ, *Lenta.ru*

Турецький суд пред'явив обвинувачення в організації воєнного перевороту 1980 року колишньому главі Національної військової ради Кенану Еврену, що згодом став президентом, і колишньому командувачеві ВВС Тахсину Шахинкаю. 94-річному К.Еврену й 86-річному Т.Шахинкаю у разі визнання їх провини загрожує довічне ув'язнення без права на дострокове звільнення. До цих пір учасників переворотів у Туреччині від переслідувань захищала Конституція.

К.Еврен не очікував, що через 30 років постане перед судом за здійснений воєнний переворот.

Генерал К.Еврен, начальник Генштабу збройних сил, очолив змовників, що зробили третій і останній на сьогодні військовий переворот у Турецькій Республіці. До нього владу в країні військові міняли в 1960 і 1971 рр. 12 вересня 1980-го створена К.Евреном НВР по національному телебаченні оголосила про переворот. Багато турків сприйняли прихід до влади військових з полегшенням. Проте, як відзначає свідок подій журналіст Мехмет Алі Біранд, незабаром думка громадян кардинально змінилася.

Генерали оголосили в країні воєнний стан, заборонили політичні партії й профспілки, розпустили парламент і уряд, призупинили дію конституції. Активісти політичних рухів, як лівого, так і правого спрямувань, пішли під трибунал. Сотні тисяч людей опинилися за гратами й зазнали тортур, десятки громадян було страчено. Серед політв'язнів опинилися й колишні прем'єр-міністри Туреччини — Бюлент Еджевіт і Сулейман Демірель.

У листопаді 1982 року набрала чинності нова конституція Туреччини, створена за ініціативою Національної військової ради, а президентом республіки став К.Еврен. Його вважають украй жорстким політиком, котрий за 7 років правління істотно обмежив права громадян, і свого роду турецьким Аугусто Піночетом. Сам же генерал називав себе послідовником Мустафи Кемаля Ататюрка, «батька всіх турків», що створив у 1923-му Турецьку Республіку і здійснив радикальні реформи для формування в країні європеїзованого світського суспільства.

Конституція К.Еврена діє в Туреччині досі, незважаючи на те, що уряд Реджепа-Таїпа Ердогана, який прийшов до влади у 2003-му, неодноразово заявляв про необхідність зміни основного закону й розширення прав громадян. Іншим важливим напрямом внутрішньої політики Р.Ердогана стала боротьба із постійною звичкою військових втручатися в справи політиків.

Учасники військового перевороту 1980-го, що залишилися живими, до 2010-го могли відчувати себе в безпеці, попри бажання влади віддати їх під суд. Імунітет військовим забезпечувала відповідна стаття конституції. Внести до неї зміни партії Р.Ердогана вдалося лише під час референдуму у вересні 2010-го.

Основною метою плебісциту Р.Ердоган називав лібералізацію основного закону. Внесення поправок до конституції від Анкари вимагав ЄЕС, асоційованим членом якого Туреччина є з 1963-го. Але не менш важливим результатом проведення референдуму стала відміна заборони на переслідування учасників перевороту, що дозволило жертвам режиму К.Еврена подати на військових до цивільного суду.

Як заявив Р.Ердоган, процес над К.Евреном і Т.Шахинкаєм стане важливим кроком в історії «нової Туреччини». Прокурори вимагають для них довічного ув'язнення без права на дострокове звільнення. К.Еврен, котрий проживає на березі Середземного моря, у низці інтерв'ю стверджував, що ніколи не шкодував про те, що очолив переворот, і накладе на себе руки, якщо його буде віддано під суд.

На думку багатьох експертів, показові процеси над впливовими військовими можуть сприяти додатковому зміцненню політичних позицій Р.Ердогана: надалі він може зробити Туреччину президентською республікою, а сам — стати її президентом.

ІЗРАЇЛЬ

Нелегалам — ні!

Кнесет прийняв законопроект про посилення відповідальності за незаконний перетин державного кордону й сприяння нелегальним мігрантам.

Згідно з поправкою до закону від 1954 року влада зможе тримати незаконних мігрантів під вартою до 3 років без суду, а допомога нелегалам каратиметься тюремним строком від 5 до 15 років. Закон був прийнятий у другому й третьому читаннях більшістю голосів. На підтримку поправки висловилися прем'єр-міністр Ізраїлю Беньямін Натаньяху.

Проти посилення міграційного законодавства виступило багато правозахисників, назвавши ініціативу такою, що суперечить конституції. Особливо їм не сподобалося положення про можливість тримати мігрантів під вартою без судового розгляду.

За даними видання «Едіот Ахронот», основна частина нелегальних мігрантів прибуває до Ізраїлю з Судану й Еритреї. У цілому, за офіційними оцінками, з 2005-го на територію Ізраїлю незаконно проникло близько 50 тис. африканців.

На початку 2010-го Кабмін Ізраїлю схвалив ініціативу зі зведення стіни на кордоні з Єгиптом. У грудні уряд висловився за виділення $160 млн на швидке завершення будівництва 250-кілометрового загородження.

ТУРКМЕНИСТАН

Партії кличуть

АМАНГЕЛЬДИ НУРМУРАДОВ, *РАПСІ*

Громадяни Туркменистану мають право на добровільних засадах створювати партії згідно зі своїми політичними переконаннями, мовиться в новому законі «Про політичні партії».

Акт набув чинності 13 січня. У ньому передбачено, що політична партія в Туркменії створюється рішенням установчого з'їзду, для скликання якого громадянам країни, що побажали об'єднатися, необхідно заснувати оргкомітет в складі не менш ніж 9 осіб.

Кількість членів політичної партії повинна становити як мінімум тисячу чоловік, а керівні органи і структурні підрозділи мають перебувати виключно на території Туркменістану.

Реєструє політичну партію або відмовляє в реєстрації Міністерство адалат (справедливості). У 2003 році відповідно до указу президента Сапармурата Ніязова Міністерство юстиції було перетворене на Міністерство адалат. Значення цього органу з огляду на закон «Про політичні партії» різко зростає — саме на нього держава покладає контроль за діяльністю політичних сил.

Членом політичної партії може бути громадянин Туркменистану, котрий досяг 18 років і постійно проживає в країні. Закон забороняє членство в політичних партіях або виступ на підтримку тієї або іншої партії військовослужбовців, держслужбовців і співробітників правоохоронних органів.

Як уважають спостерігачі, ухвалення закону «Про політичні партії» не означає, що в країні відразу виникне багатопартійність. Законодавство Туркменістану й раніше дозволяло створювати політичні партії, проте за 20 років незалежності цього так і не відбулося. Сьогодні в країні діє одна політична сила — Демократична партія Туркменістану, створена в 1991 році.

США

Санкціям — стоп!

ДЕНИС ВОРОШИЛОВ, *РІА «Новини»*

Президент США Барак Обама вкотре припинив на півроку дію прийнятого в 1996 р. закону, що дозволяє судове переслідування компаній, які використовують у своїй діяльності кубинську власність, яка раніше належала американським громадянам.

«Я ухвалив рішення й повідомляю Конгрес про те, що зупиняю дію закону про санкції на 6 місяців з 1 лютого 2012 р. в національних інтересах США і для прискорення розповсюдження демократії на Кубі», — відзначив Б.Обама.

Америка кожні півроку зупиняє дію цього закону. США ввели санкції проти Куби в 1961-го після провалу операції з повалення уряду Фіделя Кастро. У 1996-му Конгрес США прийняв «закон Хелмса — Бертона» про додаткові санкції проти іноземних компаній, які торгують з Кубою. Попередники Б.Обами — Білл Клінтон і Джордж Буш Молодший — також накладали обмеження на судові переслідування, пов'язані з власністю, конфіскованою в роки кубинської революції.

Світова спільнота вважає американське ембарго незаконним, зокрема тому, що США в цьому випадку намагаються застосовувати свої внутрішні закони відносно третіх країн, що мають торгові, економічні та фінансові зв'язки. Генасамблея ООН приймає резолюції з вимогою скасувати односторонні американські санкції проти Куби з 1992 р. У документах ООН наголошується, що вони суперечать статуту Організації, порушують норми міжнародного права й міжнародні торгові зв'язки, розхитують кубинську економіку, порушують права громадян країни, зокрема, на реалізацію програм у сферах охорони здоров'я, продовольства, культури.

ЄМЕН

Президентський імунітет

Перехідний уряд Ємену схвалив проект закону, що надає імунітет від судового переслідування президентові країни Алі Абдаллі Салеху та його оточенню.

Згідно з цим документом «Салех ... і ті, хто працював з ним, зокрема в цивільних, військових органах і органах безпеки під час його президентства, отримають імунітет від судового переслідування та юридичну недоторканність».

Нагадаємо, що в лютому 2011-го в Ємені розпочалися антиурядові протести з вимогою відставки А.Салеха, котрий перебував при владі 33 роки. Наприкінці листопада президент підписав запропонований Радою співпраці арабських держав Перської затоки пакет документів про передавання 21 лютого 2012 р. влади тимчасовому уряду. В обмін на відмову від влади А.Салеху було обіцяно недоторканність та імунітет від судового переслідування.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

«Прецедентне» інтерв'ю

Компанія Бі-Бі-Сі домоглася через суд дозволу на проведення інтерв'ю з Бабаром Ахмадом, якого 7 років тримають у в'язниці без суду за обвинуваченням у сприянні терористам.

Б.Ахмад, обвинувачений у сприянні чеченським і афганським терористам, чекає у в'язниці екстрадиції в США з 2004-го. Його справа затягнулася вже на 7 років через рішення британського суду, який стверджує, що в справі бракує доказів, і через апеляцію Б.Ахмада до Європейського суду з прав людини. Сам Б.Ахмад свою провину заперечує.

У 2011-му понад 140 тис. чоловік підписали петицію, вимагаючи проведення суду над Б.Ахмадом у Великій Британії. Це рекордний термін перебування британського громадянина у в'язниці без рішення суду.

Раніше Міністерство юстиції Великої Британії відмовило Бі-Бі-Сі в проведенні інтерв'ю з Б.Ахмадом, заявивши, що зробити матеріал про підозрюваного можна й без його безпосередньої участі. У міністерстві наполягали, що допуск телекамер у в'язницю для зйомки створить прецедент, бо інші журналісти теж захочуть брати інтерв'ю в ув'язнених.

Журналісти Бі-Бі-Сі заявили, що хоча вони не заперечують права міністра юстиції заборонити репортерам спілкування з ув'язненим, випадок Б.Ахмада є особливим, оскільки він викликав великий суспільний резонанс. Пославшись на Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, вони заявили, що рішення міністерства є порушенням свободи слова журналіста.

Верховний суд Великої Британії погодився з доводами журналістів Бі-Бі-Сі, назвавши випадок Б.Ахмада дійсно унікальним і відзначивши великий інтерес публіки до його справи. При цьому судді наполягали на тому, що їх рішення не повинне створювати прецеденту для інтерв'ю з іншими ув'язненими. Міністерство юстиції заявило, що не збирається оскаржувати рішення суду й найближчим часом розпочне переговори з Бі-Бі-Сі про умови й час проведення інтерв'ю.

Верховний суд Великої Британії сподівається, що його рішення, яке стосується інтерв'ю з ув'язненим Б.Ахмадом, не створить прецеденту.

Фото Photonews Service Ltd

РОСІЯ

На процес — за СМС

З січня 2012 р. в російських судах загальної юрисдикції починається впровадження інтернет-технологій для сповіщення учасників судових процесів.

Так, Оренбурзьким обласним судом спільно з управлінням Судового департаменту в Оренбурзькій області розроблений регламент організації сповіщення учасників процесу про дати судових засідань у цивільних справах за допомогою СМС.

У процесі їх надсилання фіксуватиметься номер абонента, текст повідомлення, відомості про відправку й доставку. Згодом це все долучать до матеріалів справи як підтвердження факту сповіщення учасникові процесу.

Процедура сповіщення за допомогою СМС є добровільною, учасники процесу самі зможуть вибрати найбільш зручний спосіб повідомлення про дати засідань. Для цього позивачеві при поданні позовної заяви в суд, а відповідачеві та іншим особам — при першій явці в установу буде запропоновано такий спосіб сповіщення.

Закон і Бізнес

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»

Головний редактор:
Роман БОБОВ

Газета виходить з 15 червня 1991 року

Свідоцтво КВ № 3805 від 20.05.99

Р/р № 2600400002637 в АКБ «Правекс-Банк» м.Києва, МФО 321983, код ЄДРПОУ 30374826

Багатоканальний телефон: (044) 537-34-33

Адреса: 01021, м.Київ, Кловський узвіз, 9/2
E-mail: inzib@optima.com.ua

©При передруку матеріалів посилання на газету «Закон і Бізнес» обов'язкове

Редакція може публікувати матеріали в дискусійному порядку, не поділяючи поглядів автора

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення тексту

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Листування з читачами — тільки на сторінках газети

Оголошення і реклама друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець

Матеріали з позначкою (К) друкуються на комерційній основі

Виходить 52 рази на рік по суботах українською та російською мовами

Набір, верстка і фотоформи газети — комп'ютерний центр тижневика «Закон і Бізнес»

Номер віддрукований у ТОВ «Мега-Поліграф», 04073, м.Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14

Номер підписано до друку 19.01.2012

Зам. № 22868
Загальний наклад 23135

ЦЕНЗУРА

Долар є, а слова — немає

Влада Ірану знайшла оригінальний спосіб боротьби з валютною кризою, що розгортається в країні на тлі посилення міжнародних санкцій, — заборонили використовувати слово «долар» в СМС.

Разом з традиційними інтервенціями центробанк і обмеженням продажу іноземної валюти, громадянам тепер заборонено згадувати ненависні долари. Правда, поки що ця заборона діє негласно й стосується тільки коротких текстових повідомлень, (СМС).

Місцеві жителі сьогодні з подивом виявили, що СМС, які містять слова «долар» та «іноземна валюта», просто не доходять до адресатів. При цьому ті ж самі повідомлення, але без указаних слів, чудово доставляються з телефону на телефон.

Проблеми з валютою в Ірані розпочалися на початку цього року. Так, на минулому тижні курс іранського ріала втратив 20% у порівнянні з доларом — і це не дивлячись на інтервенції в розмірі $200 млн, проведені на торгах 4 січня місцевим ЦБ. Цих заходів було вжито після провалу курсу місцевої валюти з 13,5 тис. ріалів до 18 тис. ріалів за долар, що змусило ЦБ втрутитися і встановити фіксований курс американської валюти на рівні 14 тис. ріалів. Одночасно для громадян було вдвічі знижено ліміт купівлі наявних доларів при виїзді за кордон — до $1 тис.

Влада Ірану стверджує, що причин для ослаблення курсу немає, а ті коливання, які відбуваються, є наслідком психологічного тиску на учасників ринку. Серед факторів, що знижують курс ріала, називають загострення ситуації навколо країни й посилення міжнародних санкцій. Проте в Тегерані запевняють, що ці чинники або зовсім не впливають на економіку країни, або їх вплив дуже обмежений.

УСМІХНИСЬ!

Геннадій МАЗАНОВ

Універсальні ліки

— Ось це — від втоми, це — від нервової напруги, а це — від депресії.

— Спасибі, лікарю, спасибі. А у вас, окрім горілки, нічого немає?

Стимул для таланту

Якість пісень та їх виконання зірками естради суттєво покращилися б, якби вони отримували гроші після концерту, проходячи між рядами з капелюхом.

Завжди популярні…

За результатами соціологічного опитування, найпопулярнішим друкарським виданням є гроші.

По батьківських стопах

— Я мрію заробляти мільйон доларів у рік, як мій тато!

— Твій тато заробляє мільйон доларів у рік?

— Ні, він теж мріє.

Правило вечірки

Або на корпоративі нудно, або після нього соромно!

АФОРИЗМ

Судді повинні пам'ятати, що їхня справа — тлумачити закон, а не дарувати його.

Френсіс БЕКОН

ТУРИЗМ

У пошуках пророцтва

Календар майя приверне до Мексики мільйони туристів

Мексиканські власті готуються до великого напливу туристів у зв'язку із завершенням через рік чергового циклу календаря народу майя. За оцінками влади, протягом року близько 52 млн місцевих та іноземних відпочивальників відвідають штати країни, де розташовані археологічні комплекси, пов'язані з культурою стародавньої цивілізації.

Багато хто з туристів приїде в Мексику, аби з'ясувати: чому 21 грудня 2012 року — останній день у календарі майя.

Як повідомляє SKNews.ru, найбільшу кількість туристів очікують у південно-східних штатах Кампече, Чьяпас, Табаско, Юкатан і Кінтана-Роо, де збереглися численні пам'ятники архітектури майя. Результатом прогнозованого напливу гостей стане додатковий прибуток у розмірі $19,5 млн.

Завершення 21 грудня 2012-го чергового циклу календаря майя викликає неабиякий інтерес у туристів і дослідників стародавнього народу, який населяв значну територію нинішньої Мексики, відзначають представники Міністерства туризму латиноамериканської країни. Вони підготували серію культурних, пізнавальних і наукових заходів, які будуть проведені протягом року у зв'язку із завершенням чергового етапу літочислення цивілізації майя.

За календарем стародавнього народу розпочався зворотний відлік останнього року із циклу 5125 років, який почався в 3114 році до н.е. Із цього приводу в археологічних комплексах у Гондурасі і Гватемалі, територію яких також населяли майя, відбулися яскраві культурні заходи. У них взяли участь представники влади, дослідники й численні туристи.

Майбутнє завершення чергового циклу календаря майя стало причиною появи версій про прийдешній кінець світу в результаті катаклізмів, хоча їх неодноразово спростовували дослідники культури майя. Вони вважають, що подібні «прогнози» не мають нічого спільного з науковими даними.

«Учені стародавнього народу вважали, що після закінчення чергового циклу літочислення починається новий, а не передбачали, що 21 грудня 2012 року, коли завершується календар майя, наступить усесвітній крах», — відзначив співробітник Національного інституту антропології та історії Мексики Томас Перес Суарес.

За його словами, у письменах стародавнього народу немає пророцтв, що через рік цивілізації загрожує загибель в результаті катаклізмів.

Версії про ймовірний кінець світу, який нібито передбачали майя, виникли після розшифрування ієрогліфів, виявлених в археологічній зоні «Тортугеро», розташованій у штаті Табаско на південному сході Мексики. Там дійсно мова йде про завершення чергового циклу календаря майя, відзначив П.Суарес. Проте в письменах немає прогнозів про «усесвітній крах».

Календар майя — одна з найзагадковіших спадщин цієї найдавнішої цивілізації. Учені досі повністю не з'ясували історію його появи, що і є приводом для різних тлумачень, зокрема й про майбутній кінець світу.

СІМ'Я

Жених-утікач

Касаційний суд Італії ухвалив рішення, відповідно до якого «наречений або наречена можуть у будь-який момент відмовитися від одруження (навіть біля вівтаря і без поважної причини)».

При цьому, констатував суд, залишений партнер не має права претендувати на отримання компенсації за моральну шкоду. КС Італії озвучив таку позицію, розглянувши спір однієї пари з м.Патерно, що в провінції Катанії (Сицилія). За два дні до весілля наречений передумав одружуватися без видимої на те причини. Розгнівана наречена подала в суд першої інстанції і домоглася відшкодування витрат, пов'язаних з церемонією (це €9875), а також компенсації моральної шкоди в розмірі €30 тис.

У свою чергу КС Італії це рішення змінив, відмовивши жінці в компенсації морального збитку, оскільки «в цьому випадку вона не передбачена». При цьому рішення в частині відшкодування витрат, пов'язаних з церемонією одруження, було залишено чинним.

ТРУДОВЕ ПРАВО

Між нами, дівчатами

Влада Саудівської Аравії заявила, що домагатиметься суворого дотримання прийнятого у 2006 році закону, згідно з яким працювати в магазинах нижньої білизни зможуть тільки дівчата.

Прихильники закону сподівалися, що він покладе край вельми дивній для ісламської країни традиції, коли жінок, охочих придбати такі інтимні предмети одягу, обслуговували лише продавці-чоловіки.

У Саудівській Аравії вже давно велися дебати про те, чому в магазинах не працюють жінки. Багато мешканок країни скаржилися, що під час відвідин магазину нижньої білизни вони змушені спілкуватися з чоловіками-продавцями.

Жіночі групи спротиву навіть почали кампанію на Facebook з метою змінити ситуацію, а деякі пропонували й взагалі бойкотувати магазини нижньої білизни. Багато жінок були готові швидше поїхати за покупками за кордон, ніж повідомити продавцеві свій розмір або обговорювати з ним вподобаний фасон.

У результаті втрутився сам король Абдалла, який своїм декретом заборонив чоловікам працювати в магазинах жіночої білизни.

Дозвіл працювати в магазинах допоможе зменшити високий рівень безробіття серед жінок: декрет дозволить знайти роботу 6 тис. осіб. До речі, непрацевлаштованими в багатій на нафту країні є приблизно 30% представниць слабкої статі.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Дитячий штраф

Поліція Мексики оштрафувала 6-річного Гаеля Сантьяго за те, що він їздив на своєму іграшковому мотоциклі без водійських прав, а також за необережне водіння — після того, як хлопчик врізався в позашляховик.

Перш ніж посадити дитину за кермо іграшкового мотоцикла, переконайтеся, чи є в неї права водія.

Матір дитини, Карла Нор'єга, заявила, що обвинувачення, пред'явлені її синові, безглузді та обурливі і транспортна поліція зайвий раз проявила некомпетентність, коли оштрафувала Гаеля й конфіскувала його маленький транспортний засіб з бензиновим двигуном.

«Я хотіла, щоб вони повернули моєму синові його мотоцикл і анулювали штраф. Притягати Гаеля до судової відповідальності за те, що в нього немає водійських прав, — це просто смішно, тому що йому лише 6 років», — сказала вона.

К.Нор'єга вирішила звернутися в ЗМІ і привселюдно заявити про подію, після того, як її синові виписали штраф розміром $183, заплативши який, він зможе забрати свій іграшковий мотоцикл.

Міська влада швидко відреагувала й провела спеціальне розслідування. Експерти з поліції дійшли висновку, що у вищезгаданому ДТП все-таки винна жінка, що знаходилася за кермом позашляховика: вона повинна була зупинити машину, але не зробила цього. Справедливість взяла гору, і хлопчикові повернули його мотоцикл, звільнивши також від сплати штрафу. Секретар міської ради Ектор Арселус офіційно заявив, що офіцери, котрі оштрафували дитину, будуть покарані за незаконні дії. Гаель дуже зрадів, отримавши назад свій різдвяний подарунок, але, на жаль, виявив, що через зіткнення з позашляховиком його мотоцикл зламався.

ДОКУМЕНТИ

Монітор замість паспорта

Житель Монреаля Мартін Райш перетнув кордон США без паспорта. Він забув документ вдома, проте показав копію паспорта, завчасно завантажену в Інтернет-планшет.

Сам М.Райш розуміє — прикордонники зробили для нього виняток лише коли він пояснив, що прямує до Вермонта з різдвяними подарунками. За його словами, він вирішив ризикнути й показати копію паспорта з айпада.

«Прикордонник забрав айпад у свою сторожку, його не було хвилин п'ять-шість, але мені вони здалися вічністю. Коли він вийшов звідти, зробив багатозначну паузу, а потім побажав мені щасливого Різдва», — сказав М.Райш.

На думку канадця, успішно перетнути кордон йому допомогли чесність і посвідчення водія. Того ж дня М.Райш зміг повернутися додому до Канади з тим же «документом», але присягнувся, що надалі ніколи не забуватиме паспорт.

ТЕХНОЛОГІЇ

Усевидющий ноутбук

У суді англійського графства Сомерсет розглянули справу викрадача ноутбука, якого вдалося знайти завдяки програмі стеження, встановленій на вкраденому пристрої.

Злочинця затримали після того, як ноутбук відправив на електронну пошту законної власниці координати свого місцезнаходження, а також світлину сплячого викрадача, 19-річного Растіна Халаджі.

Пошук злочинця став можливим завдяки програмі, яку власниця ноутбука активувала, виявивши пропажу портативного комп'ютера.

Ноутбук було викрадено в британської студентки ще влітку 2011-го, проте розгляд справи про зникнення пристрою був завершений тільки 10 січня 2012-го. За підсумками розгляду молодого викрадача лептопа засудили до виконання громадських робіт та дотримання комендантської години.

Програми, подібні тій, яку використала потерпіла, дозволяють власникам пристроїв стежити за їх положенням, дізнаватися координати точок, до яких під'єднувався комп'ютер, а також (за необхідності і за наявності веб-камери) отримувати на електронну пошту фото навколишнього оточення.

НЕВГОДНА ЛЕКСЕМА

Уже не мадемуазель

На заході Франції в м.Сессон-Севіньє місцева влада заборонила використовувати слово «мадемуазель». До цього їх змусили активістки феміністського руху, які вже давно вимагають виключити таку форму звертання.

Тепер слово «мадемуазель» заборонено використовувати в офіційних документах. Його вирішено замінити на «мадам».

Мер Сессон-Севіньє прийшов до влади в період боротьби з дискримінацією сексуальних меншин, чим і скористалися феміністки.

Жінки заявляють, що всі цивілізовані країни повинні відмовитися від дискримінації за сімейною ознакою. Німці розлучилися із звертанням «фрейлейн» у 1972 році. У англомовних країнах форма «міс» поступово виходить з моди.

Проте у Франції, Італії та Іспанії все дещо по-іншому. Звертання «мадемуазель», «синьйора» й «сеньйорита» в романських мовах виконують складніші функції, ніж у германських. Це швидше звертання, що виражає особливу прихильність, і часто воно аж ніяк не стосується сімейного стану.

Існує також давня театральна традиція звертатися так до знаменитих актрис.

УДОСКОНАЛЕННЯ

Задля стабільності правовідносин

Незалежно від поважності причини пропуску строку суд відмовляє у відкритті провадження, якщо скарга суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту набрання рішенням законної сили

Верховна Рада України
Закон України

Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства

Верховна Рада України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У **Господарському процесуальному кодексі України**:

1) друге речення частини першої статті 20 викласти у такій редакції: «Суддя, який брав участь у розгляді справи, не може брати участі в новому розгляді справи у разі скасування рішення, ухвали, постанови, прийнятої за його участю, або у перегляді прийнятих за його участю рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами»;

2) у частині першій статті 27:

у другому реченні слова «або з ініціативи господарського суду» виключити;

доповнити реченням такого змісту: «Якщо господарський суд при прийнятті позовної заяви, вчиненні дій по підготовці справи до розгляду або під час розгляду справи встановить, що рішення господарського суду може вплинути на права і обов'язки осіб, що не є стороною у справі, господарський суд залучає таких осіб до участі у справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору»;

3) у статті 53:

частину першу доповнити словами «крім випадків, передбачених цим Кодексом»;

частину другу доповнити словами «крім випадків, передбачених цим Кодексом»;

4) перше речення частини другої статті 93 викласти у такій редакції:

«Апеляційний господарський суд постановляє ухвалу про повернення апеляційної скарги у випадках, якщо вона подана після закінчення строків, установлених цією статтею, і суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку, та незалежно від поважності причини пропуску цього строку — у разі, якщо апеляційна скарга подана прокурором, органом державної влади, органом місцевого самоврядування після спливу одного року з дня оголошення оскаржуваного судового рішення»;

5) пункт 4 частини першої статті 97 викласти у такій редакції:

«4) скаргу подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про поновлення цього строку або таке клопотання відхилено»;

6) у статті 110:

у частині першій слова «рішенням місцевого господарського суду чи постановою» замінити словами «судовим рішенням»;

доповнити частиною другою такого змісту:

«Суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про повернення касаційної скарги у випадках, якщо вона подана після закінчення строків, установлених цією статтею, і суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку, та незалежно від поважності причини пропуску цього строку — у разі, якщо вона подана прокурором, органом державної влади, органом місцевого самоврядування після спливу одного року з моменту набрання оскаржуваним судовим рішенням законної сили»;

7) пункт 2 частини першої статті 111 викласти у такій редакції:

«2) найменування апеляційного господарського суду, постанова якого оскаржується, номер справи та дату прийняття постанови»;

8) пункт 5 частини першої статті 111^3 викласти у такій редакції:

«5) скаргу подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про поновлення цього строку або таке клопотання відхилено»;

9) статтю 111^4 після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

«Питання про прийняття касаційної скарги до провадження або про повернення касаційної скарги суд вирішує не пізніше п'яти днів з дня її надходження».

У зв'язку з цим частину другу вважати частиною третьою;

10) у статті 113:

частину першу доповнити реченням такого змісту: «При цьому заява про перегляд судового рішення господарського суду з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 112 цього Кодексу, може бути подана не пізніше трьох років з дня набрання судовим рішенням господарського суду законної сили»;

частину шосту доповнити пунктами 4 та 5 такого змісту:

«4) якщо заява про перегляд судового рішення господарського суду за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 112 цього Кодексу, подана після закінчення трирічного строку з дня набрання судовим рішенням законної сили незалежно від поважності причини пропуску цього строку;

5) якщо заява про перегляд судового рішення господарського суду за нововиявленими обставинами підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено»;

доповнити частиною восьмою такого змісту:

«Після усунення обставин, зазначених у пунктах 2, 3 та 5 частини шостої цієї статті, заява може бути подана повторно».

2. У **Цивільному кодексі України**:

1) частини третю та четверту статті 258 виключити;

2) пункт 4 частини першої статті 268 виключити.

3. У **Цивільному процесуальному кодексі України**:

1) статтю 21 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«5. Суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді першої, апеляційної, касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у цій справі»;

2) у частині другій статті 35:

слова «або з ініціативи суду» виключити;

доповнити реченням такого змісту: «Якщо суд при прийнятті позовної заяви, здійсненні провадження у справі до судового розгляду або під час судового розгляду справи встановить, що судове рішення може вплинути на права і обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору»;

3) у статті 45:

у частині першій:

слово «прокурор» виключити;

доповнити реченням такого змісту: «При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати суду документи, які підтверджують наявність поважних причин, що унеможливлюють самостійне звернення цих осіб до суду для захисту своїх прав, свобод та інтересів»;

частину другу викласти в такій редакції:

«2. З метою представництва інтересів громадянина або держави в суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. При цьому прокурор повинен надати суду документи, які підтверджують неможливість громадянина самостійно здійснювати представництво своїх інтересів»;

4) пункт 17 частини першої статті 293 викласти у такій редакції:

«17) відмови у відкритті провадження за нововиявленими обставинами»;

5) частину третю статті 294 виключити;

6) у статті 297:

назву викласти у такій редакції:

«Стаття 297. Відкриття апеляційного провадження у справі»;

у частині першій слова «про прийняття апеляційної скарги до розгляду апеляційним судом» замінити словами «про відкриття апеляційного провадження»;

частину третю замінити чотирма частинами такого змісту:

«3. Апеляційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених статтею 294 цього Кодексу, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали особа має право звернутися до апеляційного суду з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження апеляційний суд відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення.

4. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі також у випадках, якщо:

1) справа не підлягає апеляційному розгляду у порядку цивільного судочинства;

2) є ухвала про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи від апеляційної скарги;

3) є ухвала про відмову у задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою.

5. Про відкриття або відмову у відкритті апеляційного провадження у справі, залишення апеляційної скарги без руху або повернення скарги суддя-доповідач постановляє ухвалу. Копія ухвали про повернення апеляційної скарги або про відмову у відкритті апеляційного провадження разом із доданими до скарги матеріалами надсилається особі, яка подавала апеляційну скаргу, а апеляційна скарга залишається у справі. Іншим особам, які беруть участь у справі, надсилається копія відповідної ухвали.

6. Ухвала про повернення апеляційної скарги, про відмову у відкритті апеляційного провадження у справі може бути оскаржена в касаційному порядку».

У зв'язку з цим частину четверту вважати частиною сьомою;

7) частини третю та четверту статті 325 виключити;

8) у статті 327:

у частині першій слова «який перевіряє її відповідність вимогам, установленим статтею 326 цього Кодексу» виключити;

частину другу виключити;

9) у статті 328:

частину другу замінити двома частинами такого змісту:

«2. У разі якщо касаційна скарга не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 326 цього Кодексу, а також у разі несплати суми судового збору застосовуються положення статті 121 цього Кодексу, про що суддею-доповідачем постановляється відповідна ухвала.

3. Касаційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених статтею 325 цього Кодексу, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, наведені нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з дня отримання ухвали про залишення касаційної скарги без руху особа має право звернутися до суду касаційної інстанції з заявою про поновлення строків або навести інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або наведені підстави для поновлення строку касаційного оскарження визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку касаційного оскарження суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у разі, якщо касаційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування подана після спливу одного року з моменту набрання оскаржуваним судовим рішенням законної сили».

У зв'язку з цим частини третю — п'яту вважати відповідно частинами четвертою — шостою;

абзац перший частини четвертої після слів «касаційного провадження у справі» доповнити словами «також у випадках»;

10) частину першу статті 362 доповнити абзацом другим такого змісту:

«При цьому заява про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 361 цього Кодексу, може бути подана не пізніше трьох років з дня набрання судовим рішенням законної сили. У разі якщо така заява подана до суду після закінчення цього строку, суд відмовляє у відкритті провадження за нововиявленими обставинами, незалежно від поважності причини пропуску цього строку»;

11) доповнити статтею 364^1 такого змісту:

«Стаття 364^1. Відкриття провадження за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, що надійшла до суду, передається судді, який визначається у порядку, встановленому частиною третьою статті 11^1 цього Кодексу.

2. Протягом трьох днів після надходження заяви до суду суддя перевіряє її відповідність вимогам статті 364 цього Кодексу і вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами.

3. До заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 364 цього Кодексу, застосовуються правила статті 121 цього Кодексу.

4. Відкривши провадження за нововиявленими обставинами, суддя надсилає особам, які беруть участь у справі, копії заяви про перегляд і призначає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє осіб, які беруть участь у справі»;

12) у статті 365:

у частині першій слова «рішення, ухвали суду чи судового наказу» замінити словами «судового рішення»;

частини другу та третю викласти у такій редакції:

«2. Розгляд заяви здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для провадження у суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд. Розглянувши заяву, суд може скасувати судове рішення, що переглядається, і прийняти нове судове рішення або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення.

3. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції. З набранням законної сили новим судовим рішенням втрачають законну силу судові рішення інших судів у цій справі»;

13) статтю 366 виключити.

4. У **Кодексі адміністративного судочинства України**:

1) статтю 28 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«5. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої, апеляційної, касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у цій адміністративній справі»;

2) у частині другій статті 53:

у другому реченні слова «або з ініціативи суду» виключити;

доповнити новим третім реченням такого змісту: «Якщо адміністративний суд при прийнятті позовної заяви, підготовці справи до судового розгляду або під час судового розгляду справи встановить, що судове рішення може вплинути на права і обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору»;

3) у статті 60:

у частині першій:

слово «прокурор» виключити;

доповнити реченням такого змісту: «При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати адміністративному суду докази, які підтверджують наявність поважних причин, що унеможливлюють самостійне звернення цих осіб до адміністративного суду для захисту своїх прав, свобод та інтересів»;

частину другу викласти у такій редакції:

«2. З метою представництва інтересів громадянина або держави в адміністративному суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з адміністративним позовом, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за адміністративним позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами для представництва інтересів громадянина або держави. При цьому прокурор повинен надати адміністративному суду докази, які підтверджують неможливість громадянина самостійно здійснювати представництво своїх інтересів»;

4) частину четверту статті 186 виключити;

5) у статті 189:

частини третю — п'яту викласти у такій редакції:

«3. До апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 187 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу.

4. Апеляційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених статтею 186 цього Кодексу, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху особа має право звернутися до суду апеляційної інстанції з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення.

5. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі також у випадках, якщо:

1) справа не підлягає апеляційному розгляду у порядку адміністративного судочинства;

2) є ухвала про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи від апеляційної скарги;

3) є ухвала про відмову у задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою»;

доповнити частиною сьомою такого змісту:

«7. Ухвали про повернення апеляційної скарги або про відмову у відкритті апеляційного провадження можуть бути оскаржені у касаційному порядку»;

6) частину третю статті 212 виключити;

7) у статті 214:

частину третю замінити двома частинами такого змісту:

«3. До касаційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 213 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу.

4. Касаційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, встановлених статтею 212 цього Кодексу, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали про залишення касаційної скарги без руху особа має право звернутися до суду касаційної інстанції з заявою про поновлення

Для здійснення представництва інтересів громадянина в суді прокурор повинен надати документи, які підтверджують неможливість особи самостійно здійснювати представництво своїх інтересів.

Заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами може бути подана не пізніше трьох років з дня набрання рішенням законної сили.

строків або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку касаційного оскарження визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку касаційного оскарження суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у разі, якщо касаційна скарга прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту набрання оскаржуваним судовим рішенням законної сили».

У зв'язку з цим частини четверту — шосту вважати відповідно частинами п'ятою — сьомою;

абзац перший частини п'ятої після слів «провадження у справі» доповнити словами «також у випадках»;

частину сьому виключити;

8) частину першу статті 247 доповнити реченням такого змісту: «При цьому заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 245 цього Кодексу, може бути подана не пізніше ніж через три роки з дня набрання судовим рішенням законної сили. У разі якщо така заява подана до адміністративного суду після закінчення цього строку, адміністративний суд відмовляє у відкритті провадження за нововиявленими обставинами, незалежно від поважності причини пропуску цього строку».

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Положення цього Закону щодо необхідності надання суду органами чи особами, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, документів, які підтверджують наявність поважних причин, що унеможливлюють самостійне звернення цих осіб до суду для захисту своїх прав, свобод чи інтересів, не поширюється на розгляд справ, в яких зазначені органи чи особи беруть участь на момент набрання чинності цим Законом.

3. Розгляд справ щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, провадження в яких було відкрито до набрання чинності цим Законом, здійснюється згідно з положеннями Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо порядку розгляду та складу суду, які діяли до набрання чинності цим Законом.

4. Щодо судових рішень у цивільних, господарських та адміністративних справах, з моменту набрання законної сили якими до дня набрання чинності цим Законом включно пройшло три або більше років, заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої відповідно пунктом 1 частини другої статті 361 Цивільного процесуального кодексу України, пунктом 1 частини другої статті 112 Господарського процесуального кодексу України, пунктом 1 частини другої статті 245 Кодексу адміністративного судочинства України, можуть бути подані протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом.

Щодо судових рішень у цивільних, господарських та адміністративних справах, з моменту набрання законної сили якими до дня набрання чинності цим Законом пройшло менше трьох років, заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої відповідно пунктом 1 частини другої статті 361 Цивільного процесуального кодексу України, пунктом 1 частини другої статті 112 Господарського процесуального кодексу України, пунктом 1 частини другої статті 245 Кодексу адміністративного судочинства України, можуть бути подані протягом трьох років з дня набрання ними законної сили. Якщо на момент набрання чинності цим Законом строк, що залишився до досягнення трирічного строку з моменту набрання рішенням законної сили, є меншим, ніж три місяці, він продовжується до трьох місяців.

5. Протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом особа має право звернутися до суду з позовом про:

1) визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману;

2) застосування наслідків нікчемного правочину;

3) визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, яким порушено право власності або інше речове право особи.

При цьому стосовно вимог, передбачених підпунктами 1 та 2 цього пункту, особа може звернутися до суду лише за умови, якщо строк їх пред'явлення, встановлений положеннями Цивільного кодексу України, що діяли до набрання чинності цим Законом, не сплив на момент набрання чинності цим Законом.

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ

м.Київ,
20 грудня 2011 року
№4176-VI

ПРОВАДЖЕННЯ

Касаційний допуск

Неоднакове застосування норм процесуального права не може бути підставою для подання заяви про перегляд рішень Верховним Судом

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Постанова

23 грудня 2011 року *м.Київ* *№15*

Про судову практику застосування статей 400^{11}— 400^{18} Кримінально-процесуального кодексу України

Главою 32-1 розділу четвертого Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК) у редакції Закону України від 7 липня 2010 року №2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» зі змінами, внесеними Законом України від 20 жовтня 2011 року №3932-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розгляду справ Верховним Судом України», встановлено порядок перегляду судових рішень у кримінальних справах Верховним Судом України і врегульовано допуск Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ справи до провадження.

З метою забезпечення однакового і правильного застосування статей 400^{11}—400^{18} КПК, відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Право на звернення про перегляд Верховним Судом України судових рішень у кримінальних справах із підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень, мають особи, коло яких визначено статтею 384 КПК.

У випадках, встановлених законом, із заявою про перегляд судових рішень можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси і брати участь у цих справах. Наприклад, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відповідно до статті 13 Закону України від 23 грудня 1997 року №776/97-ВР «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Із заявою про перегляд рішення, відповідно до частини четвертої статті 400^{14} КПК, можуть звертатися близькі родичі померлого засудженого в інтересах його реабілітації. До їх числа, згідно з пунктом 11 частини першої статті 32 КПК, слід відносити батьків, чоловіка, дружину, дітей, рідних братів і сестер, діда, бабу, онуків.

Оскільки перелік осіб, яким надано право на подання заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України, визначається законом, не мають права на подання заяви про такий перегляд особи, які не брали участі у справі, але вважають, що суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

2. Заяву про перегляд судового рішення у кримінальних справах із підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом може бути подано особою, на користь якої ухвалено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, або близькими родичами померлої особи, щодо якої ухвалено таке рішення.

3. У разі надходження заяви про перегляд судового рішення, поданої особою, яка не має права на звернення із такою заявою, суддя-доповідач повертає її заявникові як таку, що не підлягає розгляду, на підставі пункту 2 частини четвертої статті 400^{17} КПК.

Разом із тим, якщо заяву про перегляд судового рішення від імені особи, яка брала участь у справі, подано іншою особою без додання належного документа на підтвердження права на звернення із такою заявою, суддя-доповідач письмово повідомляє особу, яка брала участь у справі, та особу, яка подала заяву про перегляд судового рішення, про наявні недоліки заяви та строк, протягом якого вона зобов'язана їх усунути.

У разі подання заяви від імені особи, яка не має повноважень на ведення справи, така заява повертається з підстав, передбачених пунктом 3 частини четвертої статті 400^{17} КПК.

4. Встановлений статтею 400^{12} КПК перелік підстав для подання заяви про перегляд Верховним Судом України судових рішень у кримінальних справах є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Заява про перегляд судових рішень у кримінальних справах із підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень, подається до Верховного Суду України через Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ після їх перегляду в касаційному порядку, тобто:

— після ухвалення Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ судового рішення за наслідками розгляду касаційної скарги;

— після ухвалення Верховним Судом України як судом касаційної інстанції судового рішення за наслідками розгляду касаційної скарги, яка подана до 15 жовтня 2010 року.

Неоднакове застосування норм процесуального права не може бути підставою для подання заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України згідно з пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК.

Водночас при перегляді судового рішення у кримінальних справах із підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом касаційний розгляд рішення суду, про перегляд якого подається заява, не є обов'язковою умовою. Такі заяви можуть бути подані на будь-які рішення у кримінальних справах, у тому числі із підстав порушення норм процесуального права.

5. Заява про перегляд судового рішення у кримінальних справах із підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, може бути подана за сукупності таких умов:

— наявності такого, що набрало законної сили, судового рішення (вироку, постанови, ухвали), крім ухвал суду касаційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі;

— судом (судами) касаційної інстанції при розгляді двох або більше справ неоднаково застосовано одні й ті самі норми кримінального закону;

— справи стосуються подібних суспільно небезпечних діянь;

— ухвалено різні за змістом судові рішення судом (судами) касаційної інстанції.

Неоднакове застосування одних і тих самих норм кримінального закону полягає, зокрема:

— у різному тлумаченні судом (судами) касаційної інстанції змісту і сутності норм кримінального закону, що призвело до різних висновків про кваліфікацію суспільно небезпечного діяння, про наявність чи відсутність складу злочину;

— у різному застосуванні правил конкуренції правових норм при вирішенні колізій між ними з урахуванням юридичної сили цих правових норм, а також їх дії у часі, просторі та за колом осіб, тобто різне незастосування кримінального закону, який підлягав застосуванню;

— у різному визначенні предмета регулювання правових норм, зокрема, застосуванні різних правових норм для регулювання одних і тих самих правовідносин або поширенні дії норми на певні правовідносини в одних випадках і незастосуванні цієї самої норми до аналогічних відносин в інших випадках, тобто різне застосування кримінального закону, який не підлягав застосуванню.

Під подібними суспільно небезпечними діяннями слід розуміти діяння, у яких ознаки складу злочину є тотожними (ідентичними). Втім, не є подібними суспільно небезпечні діяння, якщо, наприклад, у одному випадку між співучасниками мала місце попередня змова на вчинення умисного вбивства потерпілого, а в іншому випадку такої змови не було, і дії особи щодо позбавлення життя потерпілого мали характер ексцесу виконавця, оскільки виходили за межі домовленості з іншим співучасником та не охоплювалися його умислом.

Під ухваленням різних за змістом судових рішень слід розуміти неоднакові за правовими висновками рішення касаційного суду в двох або більше кримінальних справах, предметом розгляду яких були подібні суспільно небезпечні діяння за конкретно визначеними нормами кримінального закону.

Не може бути підставою для перегляду Верховним Судом України судових рішень, що набрали законної сили, неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень, якщо у заяві про перегляд судового рішення з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, йдеться про питання призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності.

При цьому питання призначення покарання пов'язані із застосуванням норм Кримінального кодексу України (далі — КК), що регламентують цілі, систему покарань, види, підстави, порядок та межі призначення покарання особі, яка вчинила злочин.

Питання звільнення від кримінальної відповідальності пов'язані із застосуванням норм Загальної та Особливої частин КК, що регулюють матеріально-правові підстави, порядок та види звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Питання звільнення від покарання пов'язані із застосуванням норм Загальної частини КК, що регламентують підстави звільнення від покарання особи, засудженої за діяння, караність якого законом усунено (частина друга статті 74), внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (частина четверта статті 74), у зв'язку із закінченням строків давності (частина п'ята статті 74), у зв'язку з хворобою (стаття 80), на підставі закону України про амністію чи акту про помилування (стаття 85).

Крім того, не може визнаватися неоднаковим застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, якщо у заяві фактично оскаржуються вимоги, передбачені частиною першою статті 22 КПК.

6. Постановлення касаційною інстанцією ухвали про скасування рішення судів нижчих інстанцій із передачею справи на новий розгляд не означає розгляду кримінальної справи по суті, а тому відповідні ухвали не можуть бути предметом перегляду в порядку, передбаченому главою 32-1 розділу четвертого КПК, на них не може здійснюватися посилання як на підтвердження підстави, встановленої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК.

7. На підтвердження підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, заявник може посилатися на такі судові рішення:

— ухвали судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;

— ухвали Судової палати у кримінальних справах та військової колегії Верховного Суду України, ухвалені ним як судом касаційної інстанції.

Не може бути підставою для перегляду ВС неоднакове застосування одних і тих самих норм кримінального закону, якщо в заяві йдеться про призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності.

Зазначений перелік таких судових рішень є вичерпним. При цьому обов'язковими є наступні умови:

— за цими рішеннями, які набрали законної сили, справи мають були розглянуті по суті;

— судом (судами) касаційної інстанції у таких справах при подібних суспільно небезпечних діяннях неоднаково застосовано одні й ті самі норми кримінального закону.

8. Частиною першою статті 400^{14} КПК встановлено, що заява про перегляд судового рішення підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, подається протягом трьох місяців із дня:

ухвалення судового рішення, відносно якого заявлено клопотання про перегляд;

ухвалення судового рішення, на яке здійснюється посилання на підтвердження підстави, передбаченої

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Найм житла — на вивченні

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Постанова

23 грудня 2011 року *м.Київ* *№13*

Про узагальнення судової практики розгляду судами спорів, що виникають із договору найму жилого приміщення (статті 6—71 Житлового кодексу України)

Заслухавши та обговоривши інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Мартинюка В.І. про узагальнення судової практики розгляду судами спорів, що виникають із договору найму жилого приміщення (статті 61—71 Житлового кодексу України), керуючись пунктом 2 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Мартинюка В.І. взяти до відома.

2. Доручити судовій палаті у цивільних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі здійсненого узагальнення підготувати інформаційний лист апеляційним судам.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Л.ФЕСЕНКО

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Д.ЛУСПЕНИК

пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, якщо воно ухвалено пізніше.

Законом не встановлено будь-яких часових обмежень щодо постановленого судового рішення, прийнятого до ухвалення рішення, про перегляд якого подається заява і на яке посилається заявник на підтвердження підстави, встановленої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК. Відтак, зазначеним судовим рішенням, що набрало законної сили, може бути рішення суду касаційної інстанції, який, відповідно до чинного на той час законодавства, здійснював перегляд судових рішень у касаційному порядку.

9. Перегляд виправдувального вироку, ухвали чи постанови про закриття справи, інших судових рішень, якщо внаслідок такого перегляду може бути погіршено становище засудженого, з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, допускається лише за сукупності таких умов:

— заява про перегляд таких судових рішень надійшла протягом установлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;

— не пізніше одного року з дня постановлення такого судового рішення.

10. Строк для подання заяви про перегляд судових рішень, встановлений частинами першою—третьою статті 400^{14} КПК, є процесуальним і за наявності поважних причин його пропуску може бути поновлений відповідно до частини п'ятої цієї статті. Про поновлення пропущеного строку зазначається в ухвалі про допуск справи до провадження, постановленій колегією суддів.

Відсутність клопотання про поновлення пропущеного строку або відмова у його поновленні, відповідно до частини п'ятої статті 400^{14} КПК, тягне за собою залишення заяви без розгляду, про що колегія суддів постановляє відповідну ухвалу.

Відповідно до закону строк не вважається пропущеним, якщо заяву до закінчення терміну здано на пошту, передано особі, уповноваженій її прийняти, а у разі, коли заявником є особа, яка тримається під вартою або знаходяться в медичному чи психіатричному стаціонарі, — якщо заяву до закінчення терміну здано адміністрації місця попереднього ув'язнення, медичного або психіатричного стаціонару.

Відповідно до пункту 1 Перехідних положень Закону України від 7 липня 2010 року №2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ розпочав свою діяльність із1 листопада 2010 року. Таким чином, з'ясовуючи, чи дотримався заявник встановленого частиною першою статті 400^{14} КПК тримісячного строку на подання заяви про перегляд судового рішення в порядку статті 400^{12} КПК, слід зважати на час, коли особа отримала передбачене законом право на таке звернення.

Подання заяви про перегляд судових рішень з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 400^{12} КПК, пізніше одного місяця з дня, коли особі, на користь якої ухвалено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного, виключає допуск справи до провадження. Цей строк обчислюється із дня, наступного за тим, коли особі стало достовірно відомо про набуття зазначеним рішенням статусу остаточного згідно із нормами міжнародного та національного законодавства.

Сповіщення про прийняття рішення Європейським судом з прав людини, його переклад, оприлюднення та засвідчення автентичності перекладу, а також надсилання стислого викладу рішення і повідомлення про набуття ним статусу остаточного здійснюється органом представництва, відповідно до статей 5, 6, 7, 11 Закону України від 23 лютого 2006 року №3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Саме дата отримання цією особою повідомлення є часом, із якого особі стало достовірно відомо про набуття рішенням, постановленим на її користь міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, статусу остаточного.

При цьому відповідно до абзацу 9 частини першої статті 1 зазначеного Закону органом представництва є орган, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та координацію виконання його рішень. Таким органом, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації Закону України від 31 травня 2005 року №784 «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», є Міністерство юстиції України через Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Видання, яке здійснює переклад та опублікування повних текстів рішень Європейського суду з прав людини, відповідно до частини третьої статті 6 Закону України від 23 лютого 2006 року №3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», визначається органом представництва. Таким виданням є журнал «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі».

11. Заява про перегляд судового рішення подається до Верховного Суду України через Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ і має бути викладена у письмовій формі, підписана особою, яка її подає, із зазначенням дати подачі заяви, та відповідати іншим вимогам, передбаченим статтею 400^{15} КПК.

У заяві має бути зазначено:

1) найменування суду, до якого подається заява;

2) прізвище, ім'я, по батькові особи, яка подає заяву, а також її поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) конкретні різні за змістом судові рішення, постановлені іменем України, в яких має місце неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, якщо заяву подано з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК;

4) обґрунтування необхідності перегляду судових рішень у зв'язку з ухваленням рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, якщо заяву подано з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 400^{12} КПК; посилання на конкретні порушення, допущені національними судами при вирішенні кримінальної справи, що призвели до порушення Україною міжнародних зобов'язань, дату набрання рішенням міжнародної судової установи статусу остаточного і докази, що підтверджують дату та обставини, за яких заявник дізнався про набрання рішенням статусу остаточного. Підставами для перегляду Верховним Судом України судових рішень, що набрали законної сили, за частиною другою статті 400^{12} КПК є встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Таким чином, якщо, наприклад, Європейський суд з прав людини при ухваленні рішення про порушення Україною положень Конвенції про захист прав людини та основних свобод не встановив жодних порушень судами України вимог закону, які б ставили під сумнів законність і обґрунтованість постановленого судом рішення, то у такому разі заявникові має бути відмовлено у допуску справи до провадження у Верховному Суді України для перегляду судового рішення;

5) вимоги особи, яка подає заяву;

6) у разі необхідності — відповідне клопотання (наприклад, про поновлення пропущеного строку з обґрунтуванням поважності причин та доказів на їх підтвердження). При цьому клопотання може міститись як у самій заяві, так і бути викладеним в окремому документі;

7) перелік матеріалів, які додаються до заяви.

До заяви, відповідно до частини третьої статті 400^{15} та статті 400^{16} КПК, обов'язково має бути додано:

1) матеріали, перелічені в додатку до заяви;

2) оформлені належним чином документи, що підтверджують повноваження особи, яка подає заяву. Зокрема, засуджений подає копію паспорта громадянина України або інший документ, який посвідчує його особу, чи довідку від установи виконання покарань, якщо особа перебуває в місцях позбавлення волі; захисник — копію свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні та ордер відповідного адвокатського об'єднання чи угоду; близькі родичі, опікуни та піклувальники — документи, що посвідчують їх особу та факт спорідненості із засудженим; прокурор на бланку відповідної прокуратури подає заяву установленого зразка із зазначенням вихідного номеру та дати; потерпілий подає копію паспорта громадянина України або інший документ, який посвідчує його особу; близькі родичі в інтересах реабілітації померлого засудженого — належним чином завірені документи, які підтверджують факт смерті особи, щодо якої подано заяву із метою реабілітації, та документ, що підтверджує ступінь родинних зв'язків заявника з померлою особою.

3) копії заяви відповідно до кількості учасників процесу (за винятком випадку, коли заява подається особою, яка тримається під вартою);

4) копію судового рішення, про перегляд якого подано заяву, що має бути підписано та скріплено гербовою печаткою суду згідно з Інструкцією з діловодства в місцевому суді, затвердженою наказом Державної судової адміністрації України від 27 червня 2006 року №68, якщо заяву подано з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК. Вказана вимога не є обов'язковою при поданні копій судових рішень, на які робиться посилання на підтвердження підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК, але заявник має вказати джерело їх отримання (наприклад, Єдиний реєстр судових рішень, офіційний веб-сайт суду касаційної інстанції чи інші джерела);

5) копія рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, письмове повідомлення цієї судової установи про набуття зазначеним рішенням статусу остаточного

Не мають права на подання заяви особи, які не брали участі у справі, але вважають, що суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

разом із підтвердженням дати його отримання, якщо заяву подано з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 400^{12} КПК.

Якщо заява не відповідає вимогам статей 400^{15} і 400^{16} КПК, суддя-доповідач приймає постанову про залишення її без руху, в якій чітко зазначає недоліки заяви та повідомляє заявника про строк, протягом якого він зобов'язаний їх усунути.

Строк, протягом якого заявник зобов'язаний усунути недоліки заяви, має бути достатнім і в кожному конкретному випадку визначається з урахуванням характеру недоліків, реальної можливості отримання копії постанови, яка повинна бути надіслана заявникові негайно, а також можливості виправлення таких недоліків.

12. Повернення заяви з підстав, передбачених частиною четвертою статті 400^{17} КПК, здійснюється шляхом винесення відповідної постанови суддею-доповідачем одноособово.

Проте частиною п'ятою статті 400^{17} КПК передбачено можливість повторного звернення із заявою про перегляд судових рішень у кримінальних справах після повернення такої заяви у разі її належного оформлення або з інших підстав, ніж ті, які вже були предметом розгляду Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Повторне звернення із заявою має здійснюватися в межах строку, визначеного частинами першою—третьою статті 400^{14} КПК. При цьому заявник не позбавлений можливості звернутися до суду із заявою про поновлення строку в разі його пропущення з поважних причин.

13. Якщо після розгляду заяви про перегляд судового рішення у кримінальній справі однієї зі сторін аналогічну заяву подано іншою особою, яка має таке право, то питання про допуск справи до провадження або відмову в допуску за такою заявою вирішується на загальних підставах, визначених статтями 400^{11}—400^{18} КПК. Якщо питання про допуск першої заяви ще не вирішено, то ці заяви, у разі їх подання з аналогічних підстав, належить об'єднати в одне провадження.

14. Вирішення питання про допуск справи до провадження здійснюється колегією у складі п'яти суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ без витребування справи і без виклику осіб, які беруть участь у справі, шляхом постановлення мотивованої ухвали про допуск справи до провадження або відмову в такому допуску.

Попередня участь суддів у постановленні ухвали про відмову в допуску не є перешкодою для їх участі у розгляді повторного звернення заявника. Разом із тим участь суддів, які ухвалили судове рішення, про перегляд якого порушує питання заявник (частина перша статті 400^{18} КПК), є недопустимою. Такої заборони немає щодо судового рішення, на яке здійснюється посилання на підтвердження підстави, встановленої пунктом 1 частини першої статті 400^{12} КПК.

15. Визначений частиною другою статті 400^{18} КПК п'ятнадцятиденний строк для постановлення ухвали про допуск справи до провадження чи відмову в такому допуску обчислюється із дня надходження до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ заяви, яка відповідає вимогам статей 400^{15} і 400^{16} КПК.

Якщо заяву було подано без додержання вказаних вимог закону та заявника повідомлено про недоліки заяви, то п'ятнадцятиденний строк для постановлення ухвали про допуск справи до провадження або відмову в такому допуску обчислюється відповідно із дня усунення недоліків або із дати закінчення строку, який встановлювався для їх усунення. При цьому днем усунення недоліків вважається дата надходження до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ належним чином оформлених матеріалів зазначеної заяви.

При обчисленні строків, передбачених главою 32-1 КПК, необхідно враховувати вимоги статті 89 КПК, а при обчисленні строків поштових відправлень — зміст наказу Міністерства транспорту та зв'язку України від 12 грудня 2007 року №1149, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 грудня 2007 року за №1383/14650.

Якщо до вирішення питання про допуск справи до провадження у Верховному Суді України заяву про перегляд судового рішення з підстав, передбачених частиною першою статті 400^{12} КПК, було відкликано, то, обговоривши клопотання про відкликання заяви та перевіривши матеріали справи, а також встановивши, що інші особи, коло яких визначено у статті 384 КПК, заяви про перегляд даного судового рішення не подавали, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ має право задовольнити таке клопотання, а провадження за заявою закрити.

16. Якщо за результатами розгляду питання про допуск справи до провадження з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 400^{12} КПК, буде встановлено, що порушення Україною міжнародних зобов'язань є наслідком недотримання норм процесуального права, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зобов'язаний:

— постановити ухвалу про відкриття провадження у справі;

— вирішити питання про необхідність витребування справи.

При цьому слід мати на увазі, що норми процесуального права — це встановлені державою правила, що визначають загальні положення та порядок провадження у кримінальних справах, а також права та обов'язки суб'єктів кримінального процесу, забезпечуються системою державного примусу, мають своїм завданням ефективне здійснення кримінального судочинства.

Така справа розглядається колегією у складі п'яти суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за правилами, встановленими для перегляду справ у касаційному порядку.

17. Оригінал ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про допуск справи до провадження протягом п'яти днів із дня її постановлення разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами надсилається до Верховного Суду України.

Копія ухвали про допуск справи разом із копією заяви у цей же строк надсилається особам, які беруть участь у справі, а в разі відмови в допуску копія цієї ухвали надсилається особі, яка подала заяву.

Крім того, копія ухвали про допуск справи залишається у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ для відповідного обліку з метою використання під час вирішення питання про допуск заяв, поданих іншими особами в цій справі, а також для проведення узагальнення судової практики.

У разі відмови в допуску копії ухвали, заяви та доданих документів мають зберігатися у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ для відповідного обліку з метою використання при прийнятті рішень відповідно до пункту 4 частини четвертої статті 400^{17} КПК, згідно з яким заява повертається заявникові, якщо є ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про відмову в допуску справи до провадження за наслідками її розгляду, постановлена з аналогічних підстав.

Оригінали ухвал про відмову у допуску, а також постанов про повернення заяви разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами надсилаються тим судам, де знаходяться матеріали справ, про перегляд рішень у яких ставилось питання, для приєднання до матеріалів таких справ.

Попередня участь суддів у постановленні ухвали про відмову в допуску не є перешкодою для їх участі в розгляді повторного звернення заявника.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Л.ФЕСЕНКО

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Д.ЛУСПЕНИК

ПЕРЕДПЛАТА

Аби завжди бути поінформованими, залишайтеся з нами!

61018

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

УВАГА! ПЕРЕДПЛАТА НА НАШЕ ВИДАННЯ НЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ НІКОЛИ!

ТІЛЬКИ В «ЗіБ»:

— ексклюзивні інтерв'ю перших осіб судової системи, провідних юристів, адвокатів, науковців;

— практика Конституційного, Верховного та вищих спеціалізованих судів, роз'яснення, узагальнення, прецедентні рішення;

— звіти про засідання Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції;

— інформація про перебіг засідань парламентських комітетів;

— погляди суддів на проблеми судочинства, законодавчі новели тощо;

— новини міжнародного права, зміни в законодавстві країн Старого світу.

МАКСИМУМ ІНФОРМАЦІЇ — МІНІМУМ ЦІНИ

У разі оформлення передплати через редакцію ви заощаджуєте і час, і кошти.

Вартість передплати газети «Закон і Бізнес» на 10 місяців 2012 року:

для суддів, працівників органів юстиції, прокурорів, народних депутатів — 480,00 грн. *;
для фізичних осіб — 750,00 грн. *;
для юридичних осіб — 950,00 грн. *.
* Без вартості послуг банку.

При оформленні передплати через редакцію та оплаті через відділення банків для зручності надайте касиру розрахунковий рахунок

ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»: 2600400002637.

МИ ІНФОРМУЄМО ПЕРШИХ!

Щодо питань, пов'язаних із прийманням передплати, неотриманням чи несвоєчасним отриманням видань, дзвоніть по багатоканальному телефону (044) 537-34-33.

Закон&Бізнес

ПРОЦЕС

Вимога за спрощеною процедурою

Виданий судовий наказ не підлягає оскарженню, проте може бути переглянутий у зв'язку з нововиявленими обставинами

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Постанова

23 грудня 2011 року *м.Київ* *№14*

Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження

З метою забезпечення правильного й однакового застосування судами норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановляє дати судам такі роз'яснення:

1. Наказне провадження є самостійним і спрощеним видом судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення.

У випадках, встановлених законом, до суду із заявою про видачу судового наказу можуть звертатись органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (частина перша статті 45, частина друга статті 95 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК).

Перелік вимог, визначених частиною першою статті 96 ЦПК, які можуть розглядатися в порядку наказного провадження, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

2. Вимоги, за якими може бути виданий судовий наказ, передбачені статтею 96 ЦПК, підлягають судовому захисту виключно у порядку наказного провадження, оскільки частиною третьою статті 118 ЦПК передбачено, що позовна заява щодо вимог, визначених у частині першій статті 96 цього Кодексу, може бути подана тільки в разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом. Крім того, не допускається одночасне звернення до суду із заявою про видачу судового наказу та пред'явлення позову про той самий предмет і з тих самих підстав.

Відмова у прийнятті заяви про видачу судового наказу чи його скасування унеможливлюють повторне звернення з такою самою заявою в порядку наказного провадження, але не перешкоджають пред'явленню позову.

Відмова у відкритті провадження у справі, ухвалення рішення по суті позову чи закриття провадження у справі перешкоджають розгляду цієї самої вимоги з тих самих підстав у порядку наказного провадження.

3. У порядку цивільного судочинства не можуть розглядатися заяви про видачу судового наказу щодо вимог, які підлягають розгляду в порядку господарського чи адміністративного судочинства. У разі заявлення такої вимоги суд відмовляє у прийнятті заяви на підставі пункту 1 частини другої статті 122 ЦПК.

4. Заява про видачу судового наказу подається до суду за загальними правилами підсудності, встановленими главою 1 розділу III ЦПК. Зокрема, заява подається до суду за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання фізичної особи або за зареєстрованим у встановленому порядку місцем її перебування чи місцезнаходженням юридичної особи (стаття 109 ЦПК); на вимогу про стягнення заробітної плати поширюються також правила підсудності за вибором заявника — за зареєстрованим місцем його проживання чи перебування (частина перша статті 110 ЦПК).

У разі порушення правил підсудності заява повертається заявникові для подання до належного суду, про що постановляється ухвала (стаття 115 ЦПК), яка може бути оскаржена в апеляційному порядку.

5. Заява про видачу судового наказу за формою і змістом повинна відповідати вимогам статті 98 ЦПК, а в разі неналежного оформлення заяви чи несплати судового збору застосовуються положення статті 121 цього Кодексу. До заяви, яка подається представником заявника, має бути додано документ, що підтверджує його повноваження, згідно зі статтею 42 ЦПК.

У разі подання заяви про видачу судового наказу особами, які діють на захист прав, свобод та інтересів іншої особи, у заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення.

Судовий збір за вимогами про видачу судового наказу становить 50 відсотків ставки, що визначається з оспорюваної суми у разі звернення до суду з позовом у порядку позовного провадження. Положення ЦПК про наказне провадження не містять заборони щодо вирішення питання про відстрочку та розстрочку судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати у разі подання відповідної заяви (стаття 82 ЦПК).

За змістом статті 98, пункту 2 частини третьої статті 100, статті 103 ЦПК до заяви про видачу судового наказу додаються оригінали або належним чином завірені копії документів, які підтверджують матеріально-правову вимогу заявника. На такі документи поширюються вимоги статей 58 і 59 ЦПК щодо належності та допустимості доказів.

6. До постановлення суддею ухвали про відкриття наказного провадження заявник має право подати клопотання про повернення заяви про видачу судового наказу. У цьому випадку подана заява повертається заявнику, про що постановляється ухвала (пункт 2 частини першої, частина друга статті 100 ЦПК). Враховуючи принцип диспозитивності цивільного судочинства, не буде суперечити вимогам ЦПК подання заяви про залишення заяви про видачу судового наказу без розгляду після постановлення ухвали про відкриття наказного провадження, але до моменту видачі судового наказу (пункт 5 частини першої статті 207 ЦПК).

7. Повернення заяви про видачу судового наказу допускається у випадках, передбачених частиною першою та абзацом 3 частини шостої статті 100 ЦПК, про що постановляється відповідна ухвала не пізніше наступного дня із дня надходження заяви до суду. Така ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку (пункт 3 частини першої статті 293 ЦПК). У зазначених випадках повернення заяви не перешкоджає повторному зверненню до суду з такою самою заявою після усунення її недоліків.

8. Відмова у прийнятті заяви про видачу судового наказу допускається з підстав, наведених у частині третій та абзаці 4 частини шостої статті 100 ЦПК, про що суддею постановляється ухвала у строк, вказаний частиною сьомою статті 100 ЦПК.

Якщо у заяві про видачу судового наказу об'єднано вимоги, частина з яких не підлягає розгляду в порядку наказного провадження, суддя ухвалою відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу в частині цих вимог, а щодо вимог, які підлягають розгляду в порядку наказного провадження, — вирішує питання про відкриття наказного провадження. Якщо такі вимоги між собою взаємопов'язані та окремий їх розгляд неможливий (наприклад, заявлено вимогу про присудження аліментів, а із заяви вбачається необхідність залучення особи, яка вже отримує від боржника аліменти), то суддя відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу (частина п'ята статті 100 ЦПК), але лише за умови сукупності таких підстав. Зокрема, не є підставою для відмови у прийнятті заяви в частині вимог про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг одночасне заявлення вимоги про зобов'язання укласти договір про надання таких послуг, оскільки окремий розгляд цих вимог є можливим.

Ухвала про відмову у прийнятті заяви про видачу судового наказу має бути мотивованою, вона може бути оскаржена в апеляційному порядку (пункт 1 частини першої статті 293 ЦПК).

9. Наявність спору про право (пункт 2 частини третьої статті 100 ЦПК), яке є підставою для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу, вирішується суддею у кожному конкретному випадку, виходячи із характеру та обґрунтованості заявленої матеріально-правової вимоги і документів, доданих до заяви. Наявність спору можна встановити відсутністю документів, що підтверджують наявність суб'єктивного права у заявника; документів, що підтверджують порушення суб'єктивного права або документів, що підтверджують виникнення права вимоги. Крім того, мають ураховуватися обставини, якщо із доданих документів вбачається, що боржник заперечує, не визнає або оспорює свій обов'язок перед заявником (кредитором); із доданих документів вбачається пропуск позовної давності. Така вимога може бути вирішена лише у позовному провадженні (частина третя статті 267 Цивільного кодексу України (далі — ЦК). Разом із тим лише той факт, що договірні зобов'язання (наприклад, у частині оплати заборгованості телекомунікаційних послуг чи послуг телебачення і радіомовлення) не виконуються, без обґрунтування причин, не вважається наявністю спору про право.

10. За відсутності підстав для залишення заяви про видачу судового наказу без руху, повернення заяви чи відмови у прийнятті заяви суддя у строк, визначений частиною сьомою статті 100 ЦПК, постановляє ухвалу про відкриття наказного провадження та у триденний строк із моменту її постановлення видає судовий наказ по суті заявлених вимог (частина перша статті 102 ЦПК).

ЦПК не передбачає можливості часткового задоволення заяви про видачу судового наказу, оскільки він видається лише за умови безспірності вимог.

11. Враховуючи, що розділом II ЦПК процедура розгляду заяв у наказному провадженні полягає у видачі судового наказу, не може бути застосовано наступні процесуальні інститути: призначення справи до судового розгляду; забезпечення доказів; призначення експертизи; передача справи до іншого суду за підсудністю; заміна неналежної сторони; зупинення провадження; закриття провадження у справі; залишення заяви без розгляду.

Разом із тим, за відсутності у розділі II ЦПК спеціальної норми щодо вирішення певного процесуального питання, суд має право застосувати загальні положення цього Кодексу, якщо вони не суперечать суті наказного провадження. Зокрема, суд може застосувати положення статей 219—221 ЦПК щодо усунення недоліків виданого судового наказу; положення розділу VI ЦПК щодо процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень.

12. Якщо заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати (пункт 1 частини першої статті 96 ЦПК), судовий наказ може бути видано не лише на суму заборгованості із заробітної плати, а й на суму компенсації за порушення строків її виплати, оскільки вона входить до структури заробітної плати (Закон України від 24 березня 1995 року №108/95-ВР «Про оплату праці», Закон України від 19 жовтня 2000 року №2050-III «Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати»). До заяви має бути додано докази перебування заявника у трудових відносинах із боржником, а підтвердженням суми, яка стягується, може бути будь-який належно оформлений документ, що вказує на розмір нарахованої заробітної плати та компенсації за порушення строків її виплати, зокрема, довідка бухгалтерії боржника, розрахунковий лист чи копія платіжної відомості тощо. Не допускається розгляд вимог про стягнення заробітної плати у разі наявності спору щодо розміру заборгованості чи права на її отримання. При цьому частиною другою статті 233 Кодексу законів про працю України визначено, що працівник має право звернутися до суду з вимогою про стягнення належної йому заробітної плати без обмеження будь-яким строком.

Відповідно до положень пункту 2 частини першої статті 367 ЦПК судовий наказ про виплату заробітної плати, але не більше ніж за один місяць, підлягає негайному виконанню, а згідно з частиною другою цієї статті суд має право допустити негайне виконання судового наказу в разі стягнення всієї суми заборгованості із заробітної плати.

13. Якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за надані житлово-комунальні, телекомунікаційні послуги, послуги телебачення та радіомовлення (пункт 3 частини першої статті 96 ЦПК), судовий наказ може бути видано за наявності відповідних договорів про надання таких послуг, інших письмових доказів, що підтверджують фактичне надання та отримання таких послуг. Крім того, заявник має обґрунтувати свої вимоги та додати документи, що вказують на правильність і безспірність розрахунків, а також застосування тарифів на відповідні послуги.

У цьому випадку може бути видано судовий наказ про стягнення не лише суми заборгованості, але й про стягнення індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих на суму заборгованості. Для їх стягнення суду має бути додано документи, що чітко підтверджують їх розрахунок (у тому числі й розрахунок щомісячних нарахувань), при цьому визначений розмір не потребує додаткової оцінки та дослідження у сукупності з іншими доказами.

14. Якщо заявлено вимогу про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (пункт 4 частини першої статті 96 ЦПК), судовий наказ може бути видано на підставі відповідних норм Сімейного кодексу України. При цьому суддя має відмовити у прийнятті заяви про видачу судового наказу на підставі пункту 1 частини третьої статті 100 ЦПК, якщо така вимога пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб (зокрема, особи, яка вже отримує аліменти від боржника).

Відповідно до вимог пункту 1 частини першої статті 367 ЦПК судовий наказ про стягнення аліментів у межах суми платежу за один місяць підлягає негайному виконанню, а згідно з частиною другою цієї статті суд має право допустити негайне виконання судового наказу в разі стягнення всієї суми заборгованості із заробітної плати.

15. Видача судового наказу за заявленою вимогою про повернення вартості товару неналежної якості (пункт 5 частини першої статті 96 ЦПК) можлива лише за наявності преюдиційного рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола осіб.

Одночасний розгляд таких вимог законом не передбачено, тому при їх заявленні суд має відмовити у прийнятті заяви про видачу судового наказу на підставі пункту 1 частини третьої статті 100 ЦПК.

Судовий наказ не може бути виданий за заявою, в якій зазначено вимогу про стягнення збитків або відшкодування моральної шкоди, завданих неналежною якістю товару, оскільки вони є предметом розгляду в порядку позовного провадження.

16. За своїм змістом судовий наказ повинен відповідати вимогам, встановленим статтею 103 ЦПК. Ураховуючи, що судовий наказ одночасно є виконавчим документом і виконавчий лист не видається, він також має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України від 21 квітня 1999 року №606-IV (у редакції Закону від 4 листопада 2011 року №2677-VI) «Про виконавче провадження». Зокрема, він обов'язково має містити положення про дату видачі судового наказу стягувачеві, дату набрання ним законної сили та строк пред'явлення судового наказу до виконання.

Якщо заявник звільнений від сплати судових витрат відповідно до вимог закону або за ухвалою суду, то такі витрати стягуються з боржника в дохід держави, у цьому випадку окремий примірник судового наказу після набрання ним чинності надсилається судом до виконання до місцевих органів державної податкової служби (частина третя статті 368 ЦПК).

У судовому наказі не можуть вирішуватися питання про права та обов'язки інших осіб.

Виданий судовий наказ не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, крім випадків, передбачених ЦПК, а також у касаційному порядку, проте може бути переглянутий у зв'язку з нововиявленими обставинами (частина перша статті 361 ЦПК) або за процедурою, передбаченою статтею 105^1 ЦПК.

17. Відповідно до статті 104 ЦПК копія судового наказу одночасно з копіями заяви стягувача і доданих до неї документів не пізніше наступного дня після його видачі надсилається боржникові рекомендованим листом із повідомленням у порядку, визначеному частиною третьою цієї статті.

Отримане зворотне повідомлення обов'язково додається до матеріалів справи, що підтверджує факт отримання боржником судового наказу.

18. Умови, за яких судовий наказ набирає законної сили, після чого видається стягувачеві для пред'явлення до виконання, визначені статтею 106 ЦПК. Зокрема, судовий наказ набирає законної сили у разі ненадходження від боржника заяви про скасування судового наказу протягом трьох днів після закінчення строку на її подання, визначеного частиною першою статті 105 ЦПК України (десять днів із дня отримання копії судового наказу), а день отримання боржником копії судового наказу визначається відповідно до вимог частини четвертої статті 104 цього Кодексу.

19. Заява про скасування судового наказу за формою і змістом має відповідає вимогам статті 105 ЦПК та має бути подана протягом десяти днів із дня отримання надісланих боржникові документів, визначених статтею 104 ЦПК. Така заява може бути подана як боржником чи його представником, так і органами та особами, яким у випадках, встановлених законом, надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (частина перша статті 45, частина друга статті 105 ЦПК), із зазначенням підстав для такого звернення до суду в інтересах боржника.

Заява про скасування судового наказу не може бути подана стягувачем. Скасування судового наказу з ініціативи суду також не допускається.

У заяві про скасування судового наказу має бути зазначено не лише про оспорення наказу, а й про обставини, які свідчать про повну чи часткову необґрунтованість вимог стягувача, а також посилання на докази, якими боржник обґрунтовує свої заперечення проти заявлених вимог. Самі докази можуть бути подані суду при розгляді заяви про скасування судового наказу.

До неналежно оформленої заяви про скасування судового наказу застосовуються норми статті 121 ЦПК (залишення її без руху з відповідними наслідками).

ЦПК і Законом України від 8 липня 2011 року №3674-VI «Про судовий збір» не передбачено сплати судового збору за подання заяви про скасування судового наказу.

20. Заява про скасування судового наказу розглядається суддею, який визначається автоматизованою системою документообігу суду відповідно до статті 11^1 ЦПК.

Заява про скасування судового наказу, подана після закінчення встановленого законом строку, залишається без розгляду, якщо суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку подання цієї заяви (частина друга статті 105^1 ЦПК). Така заява розглядається судом у судовому засіданні в порядку, визначеному статтею 73 ЦПК.

21. Заява про скасування судового наказу розглядається у відкритому судовому засіданні протягом десяти днів із дня постановлення ухвали про її прийняття з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, про час і місце розгляду заяви, проте їх неявка у разі належного повідомлення не перешкоджає розгляду такої заяви.

Розгляд заяви про скасування судового наказу здійснюється за процедурою, визначеною частиною сьомою статті 105^1 ЦПК. Проте основні положення ЦПК, притаманні наказному провадженню, мають застосовуватись. Зокрема, це право заявлення відводу, клопотання тощо. Крім того, оскільки при поданні заяви про скасування судового наказу боржник згідно із законом може лише посилатися на докази, якими обґрунтовував свої заперечення проти заявлених вимог, то такі докази можуть подаватись ним при розгляді цієї заяви.

Разом із тим, враховуючи суть наказного (спрощеного) провадження, при розгляді заяви про скасування судового наказу не передбачено вирішення процесуальних питань про забезпечення доказів, призначення експертизи, зупинення провадження, закриття провадження у справі тощо.

22. Повноваження суду за наслідками розгляду заяви про скасування судового наказу вичерпно визначені частиною восьмою статті 105^1 ЦПК. При цьому, як у разі залишення такої заяви без задоволення, так і в разі скасування судового наказу, суд постановляє ухвалу, у випадку скасування судового наказу роз'яснює, що стягувач має право на розгляд заявлених вимог у позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову.

У разі зміни судового наказу суд видає новий судовий наказ, який за змістом має відповідати вимогам статті 103 ЦПК.

Ураховуючи, що судовий наказ є особливою формою судового рішення, як змінений судовий наказ, так і судовий наказ, щодо якого суд прийняв ухвалу про залишення заяви про його скасування без задоволення, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку за правилами оскарження рішення суду. У касаційному порядку зазначені судові рішення не оскаржуються.

23. Відповідно до положень статей 219—221 ЦПК суд має право, не змінюючи суті виданого судового наказу, вирішити питання про виправлення описок та арифметичних помилок, видати додатковий судовий наказ чи роз'яснити його. Крім того, на судові накази поширюються положення статей 369—373, 377, 378, 379, 380 ЦПК щодо вирішення процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судового наказу.

Зазначені процесуальні питання вирішуються в порядку, визначеному цими статтями.

24. При виявленні обставин, встановлених статтею 211 ЦПК, суддя чи суд за наслідками розгляду заяви про видачу судового наказу чи заяви про скасування судового наказу має право відповідно до правил цієї статті постановити окрему ухвалу.

25. Враховуючи особливість наказного провадження як спрощеної процедури судового провадження, спрямованої на ефективність судового розгляду, суди повинні чітко реалізовувати його положення у своїй діяльності для виконання завдання цивільного судочинства (стаття 1 ЦПК), не допускати порушення передбачених строків розгляду справ, зокрема безпідставної відмови у видачі судового наказу, а також їх видачі у випадках, не передбачених законом.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Л.ФЕСЕНКО

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Д.ЛУСПЕНИК